

ВИКТОР ПЕЛЕВИН

ОМОН РА

Превод от руски: Иван Попов, 1996

chitanka.info

На героите на съветския Космос

1

Омон^[1] не е много често срещано име, и може би не най-хубавото. Така съм бил кръстен от баща си, който цял живот бе работил в милицията и искаше аз също да стана милиционер.

— Разбери, Омка — често ми говореше той, като пийнеше, — отидеш ли в милицията, там с такава име... А ако влезеш и в партията...

Макар че на баща ми се бе налагало понякога и да стреля по хора, той беше човек с добра душа, по природа весел и отзивчив. Той много ме обичаше и се надяваше, че поне на мен ще се удаде това, което не се бе удало в живота на него. А той искаше да получи парцел земя някъде около Москва и да отглежда там цвекло и краставици — не за да ги продава на пазара или да ги яде, макар че и за това също, а за да разсича земята с лопатата, съблечен до кръста, да гледа как мърдат розовите червеи и другите подземни гадинки, да прекарва през цялата вилна зона колички с тор, спирайки до чуждите порти да се пошегува с хората. Когато разбра, че от това нищо няма да излезе, той почна да се надява, че поне един от братята Кривомазови ще поживее щастлив живот (по-големият ми брат Овир, когото баща ми искаше да направи дипломат, умря от менингит в четвърти клас, и аз помня само, че на челото му имаше голямо продълговато родилно петно).

Бащините планове по мой адрес не ми внушаваха особено доверие — макар че самият той беше партиец, името му беше хубаво — Матвей, но всичко, което получи, беше мизерната пенсия и самотното старческо пиянство.

Майка си помня лошо. В паметта ми е останал само един спомен — как пияният татко в униформа се опитва да извади пистолета от кобура, а тя, цялата в сълзи, го хваща за ръцете и крещи:

— Матвей, опомни се!

Тя умря, когато бях съвсем малък, и аз израснах при леля си, а баща си посещавах по празниците. Обикновено той беше червен и подпухнал, с накриво висящ на мръсната пижама орден, с който много

се гордееше. В стаята му миришеше лошо, а на стената висеше репродукция на фреската на Микеланджело „Сътворението на света“, където над лежащия по гръб Адам се рееше брадатият Бог, прострял дланта си срещу тънката човешка ръка. Тази картина действаше на душата на баща ми доста странно, и очевидно му напомняше нещо от миналото. В стаята му аз обикновено седях на пода и си играех с малкото влакче на релси, а той хъркаше на разтегнатия диван. Понякога той се събуждаше, известно време примигваше с очи срещу мен, а после, опирайки се на пода, се смъкваше от дивана и ми протягаше голямата си длан с изпъкнали вени, която аз трябваше да стисна.

— Как ти е фамилията? — питаше той.

— Кривомазов — отговарях аз, имитирайки срамежлива усмивка, и той ме галеше по главата и ми даваше бонбони; всичко това при него се получаваше тъй механично, че на мен дори не ми беше противно.

За леля си също почти няма какво да кажа — към мен тя бе равнодушна и се стараеше да прекарвам повече време в разни пионерски лагери и групи с удължен ден; между другото, чак сега виждам удивителната красота на това словосъчетание.

От детството си съм запомнил само това, което бе свързано, така да се каже, с мечтата за небето. Разбира се, животът ми започна не с това — по-рано имаше дълга светла стая, пълна с други деца и големи пластмасови кубчета, безпорядъчно разпръснати по пода; имаше дървена стълбичка със заледени стъпала, по която нетърпеливо се катерех нагоре; имаше някакви олющени млади тръбачи от боядисан гипс в двора и много други неща. Но едва ли може да се каже, че всичко това го виждах аз: в ранното детство (както, може би, и след смъртта) човек гледа едновременно на всички страни, затова може да се каже, че него го няма; личността възниква по-късно, когато се появи привързаност към някоя определена посока.

Аз живеях близо от кинотеатъра „Космос“. Над нашия район господстваше металната ракета, стояща върху стесняващ се стълб титанов дим, наподобяващ огромен забит в земята ятаган. Странно, но аз започнах като личност не от тази ракета, а от дървения самолет на

детската площадка до дома ни. Това не бе точно самолет, а по-скоро къщичка с две прозорчета, към която по време на ремонт бяха заковали крила и опашка, направени от дъските на съборената ограда, всичко това покрито със зелена боя и украсено с няколко големи рижи звезди. Вътре можеха да се съберат двама-трима души, и освен това имаше малко балконче с обърнато към стената на военкомата^[2] триъгълно прозорче — по негласното дворно споразумение това балконче се смяташе за пилотска кабина и когато улучваха самолета, отначало скачаха тези, които са във фюзелажа, и чак после, когато земята вече с рев се носеше към прозорците, пилотът можеше да последва останалите — разбира се, ако успееше. Аз винаги се стараех да стана пилот, и дори овладях уменията да виждам небе с облаци и плуваща отдолу земя на мястото на тухлената стена на военкомата, от прозорците на който безизходно гледаха космати маргаритки и прашни кактуси.

Аз много обичах филми за летци; с един такъв филм е свързано най-силното преживяване от детството ми. Веднъж, в една космически черна декемврийска нощ, аз включих лелиния телевизор и видях на екрана самолет с поклащащи се крила, с изрисувано асо пика на борда и кръст на фюзелажа. Наклоних се по-близо до екрана, и на него веднага се появи увеличената кабина: зад дебелия й стъкла се усмихваше нечовешко лице с очила, подобни на скиорските, и с шлем с блестящи ебонитови наушници. Пилотът вдигна дланта си в черна ръкавица и ми помахаша с ръка. После на екрана се появи фюзелажът на друг самолет, сниман отвътре: зад двата еднакви щурвала седяха двама летци с якета и внимателно следяха през пресечения от стоманени ивици плексиглас еволюцията на вражеския изстребител, летящ съвсем близо до тях.

— Ме сто и девет — каза единият пилот на другия. — Ще ни свалят.

Другият, с красиво изпито лице, кимна с глава.

— Няма да те помня с лошо — каза той, продължавайки прекъснатия разговор. — Но запомни: това с Варя да ти е за цял живот... До гроба.

Тук аз престанах да възприемам ставащото на екрана — поразих ме една мисъл, дори не мисъл, а нейната слабо осъзната сянка (сякаш самата мисъл прелетя някъде около главата ми и я закачи само с края

си) — за това, че ако аз преди малко, поглеждайки към екрана, сякаш погледнах света от кабината, където седяха двамата летци с якетата — то нищо не ми пречи да попадам в тази и във всяка друга кабина без никакъв телевизор, тъй като полетът се свежда до набор от усещания, които аз отдавна се бях научил да имитирам, седейки на балкона на червенозвездната крилата къщичка, гледайки към заместващата небето военкоматовска стена и тихо бучейки с уста.

Това неясно разбиране така ме потресе, че догледах остатъка от филма не много внимателно, включвайки се в телевизионната реалност само при появата на екрана на димни следи или на приближаваща се редица от стоящи на земята вражески самолети. „Значи — мислех аз — можеш да гледаш от самия себе си като от самолет, и изобщо, не е важно откъде гледаш — важното е какво виждаш при това...“ Оттогава, скитайки по някоя зимна улица, аз често си представях, че летя в самолет над заснежено поле; завивайки, аз накланях глава, и светът послушно се накланяше надясно или наляво.

И все пак този човек, който с пълна увереност бих могъл да нарека „аз“, се появи по-късно и постепенно. За пръв проблясък на истинската си личност считам тази секунда, когато разбрах, че освен към тънката синя ивица на небето човек може да се стреми и към бездънния мрак на космоса. Това стана в същата зима, вечерта, когато се разхождах във ВДНХ.^[3] Вървах по тъмната заснежена алея; изведнъж отляво се донесе жужене, приличащо на звъна на огромен телефон. Аз се обърнах и го видях.

Той бавно плаваше напред, облегнат назад и седнал в пустотата като в кресло, и шланговете зад него също така бавно се изправяха в пространството. Стъклото на шлема му беше черно, и само един тръгълен блик светеше върху него, но аз знаех, че той ме вижда. Може би той вече няколко века бе мъртъв. Ръцете му бяха уверено протегнати към звездите, а краката до такава степен не се нуждаеха от никаква опора, че аз разбрах веднъж и за цял живот, че истинска свобода може да даде на човека само безтегловността — затова може би западните радиогласове и съчиненията на разните солженициновци през целия ми живот предизвикваха у мен такава скука; в душата си аз, разбира се, изпитвах омраза към държавата, чиито непонятни, но страшни искания заставяха всяка, дори възникваща само за няколко секунди група старателно да подражава на най-лошия от нейните

членове, — но като разбрах, че на земята не може да се достигне мир и свобода, духом аз се устремих нагоре, и нищо от това, което изискваше изборният от мен път, не влизаше в каквито и да било противоречия със съвестта ми, защото съвестта ме викаше в космоса и малко се интересуваше от ставащото на Земята.

Пред мен беше само осветената с прожектор мозайка на стената на павилиона, изобразяваща космонавт в открития космос, но тя за един миг ми каза повече, отколкото десетките книги, които бях прочел до този ден. Аз я гледах много дълго, а после изведнъж почувствах, че някой гледа към мен.

Обърнах се и видях зад гърба си момче на моята възраст, което изглеждаше доста необичайно — носеше кожен шлем с блестящи ебонитови наушници, а на шията му висяха пластмасови очила за плуване. Той беше половин глава по-висок от мен и вероятно малко по-голям на години; като влезе в осветената от прожектора зона, той вдигна дланта си с черна ръкавица, разтегли устни в студена усмивка, и пред очите ми за секунда се мярна пилотът в кабината на изтребителя с асото пика.

Наричаха го Митек. Оказа се, че ние живеем съвсем близо един до друг, макар че ходим в различни училища. Митек се съмняваше в много неща, но едно знаеше твърдо. Той знаеше, че отначало ще стане пилот, а после ще полети на Луната.

[1] ОМОН — съкр. от „отряди на милицията с особено назначение“. По-нататък в имената на героите често се срещат различни съкращения от съветско време. ↑

[2] Военно окръжие в бившия СССР. ↑

[3] ВДНХ — съкр. от Изложба на достиженията на народното стопанство. ↑

2

Очевидно има някакво странно съответствие между общия рисунък на живота и тези дребни истории, които постоянно се случват с човек и на които той не придава значение. Сега аз добре виждам, че съдбата ми вече е била предопределена съвсем ясно още по онова време, когато дори не се замислях сериозно над това каква бих искал да я видя, и нещо повече — тогава тя вече ми бе показана в донякъде опростен вид. Може би това беше ехо от бъдещето. А може би това, което ние приемаме за ехо от бъдещето, е семето на това бъдеще, падащо в почвата в същия този момент, който после, отдалеч, ни се струва като долетяло от бъдещето ехо.

Накратко, лятото след седми клас беше горещо и прашно. От първата му половина съм запомнил само дългите велосипедни разходки по едно от подмосковските шосета. На задното колело на своя полубегач „Спорт“ бях поставил специална пластинка, състояща се от парче сгъната няколко пъти плътна хартия, закрепена към рамата с щипка — когато карах, хартията се удряше в спиците и издаваше бърз тих шум, наподобяващ шума на авиационен двигател. Носейки се надолу по асфалтовия наклон, аз много пъти се превръщах в захождащ към целта изтребител, далеч не винаги съветски — но тук вината не беше моя, просто в самото начало на лятото чух отнякъде една идиотска песен, в която думите бяха „моят Фантом, бърз като куршум, в синьото чисто небе височина набира.“ Трябва да кажа, че нейният идиотизъм, който аз напълно ясно съзнавах, изобщо не ми пречеше да се трогвам от нея до дълбините на душата си. Кой думи помня още? „Виждам в небето димна черта... Някъде далеч е родният Тексас.“ Имаше още баща и майка, и някаква Мери, много реална поради това, че в песента се споменаваха фамилията ѝ.

Към средата на юли се върнах в Москва, а после родителите на Митек ни уредиха пътуване в пионерския лагер „Ракета“. Той беше обикновен южен лагер, може би дори малко по-добър от другите. Запомнил съм добре само първите дни, които прекарахме там — но

именно тогава се случи всичко това, което после стана съществено. Във влака ние с Митек тичахме из вагоните и хвърляхме в тоалетните всички бутилки, които успяхме да намерим — те падаха на бягащото под малкия люк железопътно платно и беззвучно се трошаха; привързалата се към мен песничка придаваше на тази проста процедура привкус на борба за свободата на Виетнам.

На следващия ден свалиха цялата смяна, пътуваща във влака, на мократа гара в южния град, преброиха ни и ни качиха в камиони. Дълго пътувахме по шосето, виещо се между хълмовете, после отдясно се появи морето и към нас заплуваха разноцветни къщички. Свалиха ни на асфалтовия плац, строиха ни и ни поведоха към плоското стъклено здание на върха на хълма. Това беше столовата, където ни чакаше студеният обяд, макар че бе време за вечеря — ние бяхме пристигнали няколко часа по-късно, отколкото очаквах. Обядът беше доста безвкусен — супа с макаронени звездички, кокошка с ориз и компот.

От тавана на столовата, на омазани с някаква лепкава на вид кухненска гадост нишки, висяха картонени космически кораби. Аз се загледах в един от тях. Неизвестният оформител бе изразходвал много фолио и гъсто го беше изписал с думите „СССР“. Корабът висеше пред нашата маса, и върху фолиото сияеше оранжевото залязващо слънце, което изведнъж ми се стори прилично на фара на влак в метрото, светец в черната далечина на тунела. Кой знае защо ми стана тъжно.

Митек, обратно, беше разговорчив и весел.

— През двайсетте години е имало едни космически кораби — говореше той, сочейки нагоре с вилицата, — в трийсетте други, в петдесетте изобщо трети, и така нататък.

— Че какви въобще космически кораби е имало в двайсетте години? — вяло попитах аз.

Митек за секунда се замисли.

— Алексей Толстой е описал такива едни големи метални яйца, в които през малки промеждутъци от време са ставали взривове, даващи енергия за движението — каза той. — Това е основният принцип. Е, а варианти може да има много.

— Ама те никога не са летели наистина — казах аз.

— Тези също не са летели — отвърна той и показа предметите на нашия разговор, които леко се поклащаха от течението.

Аз накрая разбрах какво има той предвид, макар че едва ли бих успял да го изразя ясно с думи. Единственото пространство, където летяха звездолетите на комунистическото бъдеще — между другото, когато срещам във фантастичните книги, които много обичам, думата „звездолет“, кой знае защо смятах, че тя е свързана с червените звезди на бордовете на съветската космическа техника — и така, единственото място, където те летяха, беше съзнанието на съветския човек, точно така, както столовата около нас беше този космос, където предишната смяна бе пустила своите кораби, за да браздят просторите на времето над масите, когато самите създатели на картонения флот вече няма да са тук. Тази мисъл се наложи върху особената неописуема мъка, която винаги предизвикваше у мен компотът от сушени плодове, и в главата ми дойде една странна идея.

— Преди много обичах да лепя пластмасови самолети — казах аз, — сглобяеми модели. Особено военни.

— Аз също — отвърна Митек, — само че отдавна.

— Харесвах ми наборите от ГДР. А в нашите често нямаше пилот. Тогава излизаше някак гадно. Когато кабината е празна.

— Точно така — каза Митек. — А защо ми разправяш това?

— Ето сега мисля — казах аз, показвайки с вилницата висящия пред нашата маса картонен звездолет, — има ли там вътре някой или не?

— Не знам — каза Митек. — Наистина интересно.

Лагерът бе разположен на полегатия склон на планината и долната му част образуваше нещо като парк. Митек изчезна, и аз тръгнах нататък сам; след няколко минути се озовах в дълга и пуста кипарисова алея, където вече беше полутъмно. По дължината на асфалтовата пътека се бе проточила дълга мрежа от жици, на които висяха големи шперплатови щитове с рисунки. На първия имаше пионер с обикновено руско лице, гледащ напред и притиснал до бедрото си медна тръба с флагче. На втория — същият пионер с барабан на ремък и палки в ръце. На третия — пак той, гледащ в далечината изпод вдигнатата за поздрав ръка. А по-нататък висеше

щит, два пъти по-широк от останалите и много дълъг — навярно три метра. Той беше двуцветен — отдясно, откъдето аз бавно вървах, червен, а нататък — бял, и тези два цвята се делиха от навлязла в бялото поле разкъсана вълна, зад която оставаше червена следа. Отначало не разбрах какво е това и чак като се приближих, познах в преплетените червени и бели петна лицето на Ленин с наподобяваща таран брадичка и отворена уста; Ленин нямаше тил — имаше само лице, цялата червена повърхност зад което вече беше Ленин; той приличаше на безплътен бог, преминаващ като вълна по повърхността на създадения от него свят.

Аз се спънах в някаква неравност на асфалта и преместих погледа си на следващия щит — това беше пионер, но вече с космически костюм, с червен шлем в ръка; на шлема имаше надпис „СССР“ и остра антена. Следващият пионер се измъкваше от летяща ракета и отдаваше чест с ръка в тежка ръкавица. И последен беше пионер със скафандър, стоящ на веселата жълта повърхност на Луната редом с космически кораб, приличащ на картонената ракета от столовата; от него се виждаха само очите, абсолютно същите, като на другите щитове, но поради това, че цялата останала част на лицето бе скрита от шлема, те ми се струваха пълни с неизразима мъка.

Отзад долетяха бързи крачки — аз се обърнах и видях Митек.

— Точно така — каза той, приближавайки се.

— Какво точно така?

— Гледай — той протегна дланта си, на която имаше нещо тъмно. Аз разгледах малката пластелинова фигурка, чиято глава бе облепена със станиол.

— Там вътре имаше малко картонено кресло, на което седеше — каза Митек.

— Ти какво, ракетата от столовата ли разглоби? — попитах аз.

Той кимна.

— Кога?

— Ами ей сега. Преди десет минути. Най-странното е, че там всичко е... — той скръсти длани и образува решетка от пръстите си.

— В столовата?

— Не, в ракетата. Когато са я правили, са почнали от това човече. Направили са го, сложили са го на стола и са го облепили от всички страни с картон.

Митек ми подаде парче от картон. Аз го взех и видях много внимателно и дребно нарисувани прибори, ръчки, копчета, дори картина на стената.

— Но най-интересното е — замислено и някак потиснато каза Митек — че там няма врата. Отвън е нарисуван люк, а отвътре на неговото място — стена с някакви циферблати.

Аз още веднъж погледнах парчето и забелязах илюминатор, в който се синееше малката Земя.

— Ако намеря този, който е лепил ракетата — каза Митек, — обезателно ще го фрасна по мутрата.

— А защо? — попитах аз.

Митек не отговори. Вместо това той замахна, за да хвърли човечето зад мрежата от проводници, но аз го хванах за ръката и го помолих да ми даде фигурката. Той не възрази и аз изгубих следващия половин час, за да намеря празна цигарена кутия, в която да поставя човечето.

Ехото на това странно откритие ни настигна на следващия ден, по време на тихия час. Вратата се отвори, и извикаха Митек; той излезе в коридора. Долетяха откъслечи от разговор, няколко пъти прозвуча думата „столова“, и всичко ми стана ясно. Аз станах и излязох в коридора. Митек бе затиснат в ъгъла от мустакат слаб дружинен и рижа ниска дружинна.

— Аз също бях там — казах.

Дружинният одобрително ме измери с поглед.

— Заедно ли искате да пълзите, или по ред? — попита той. Аз забелязах в ръката му зелена торба с противогаз.

— Коля, че как ще пълзят заедно — срамежливо каза дружинната, — когато противогазът е един. По ред.

Леко поглеждайки към мен, Митек излезе напред.

— Слагай го — каза дружинният.

Митек си сложи противогаза.

— Лягай.

Той легна на пода.

— Напред — каза Коля, щракайки със секундомера.

Корпусът бе дълъг не по-малко от петдесет метра, а коридорът заемаше по дължина целия корпус. Подът бе покрит с линолеум, и когато Митек запълзя напред, линолеумът тихо, но неприятно заскърца. Разбира се, Митек не се вмести в трите минути, които определи дружинният — за тях той не допълзя даже до единия край, — но когато той допълзя до нас, Коля не го накара да повтори маршрута, понеже до края на тихия час оставаха само няколко минути. Митек свали противогаса. Лицето му беше червено, в капки от сълзи и пот, а от триенето в линолеума на стъпалата му бяха успели да се надуют мехури.

— Сега ти — каза дружинният, предавайки ми мокрия противогас. — Пригответи се...

Загадъчно и дивно изглежда коридорът, когато гледаш към покритите с линолеум далечини през запотените стъкла на противогаса. Подът, на който лежиш, студене на корема и гърдите; далечният му край не се вижда, и бледата лента на тавана се събира със стените почти в точка. Противогазът леко притиска лицето, наляга върху бузите и заставя устните да се свият в някаква полуцелувка, отнасяща се явно до всичко наоколо. Преди да те подритнат леко, давайки ти команда да пълзиш, преминават около двајсетина секунди; те се нижат уморително бавно, и успяваш да забележиш много неща. Ето прахът; ето няколко прозрачни песъчинки в цепнатината между двата листа линолеум; ето боядисаният чвор на летвата, минаваща по долния край на стената; ето мравката, превърнала се след смъртта си на две тънички питки и оставила след себе си малка мокра следа в бъдещето — на половин метър, там, където кракът на вървения по коридора човек е стъпила секунда след катастрофата.

— Напред! — раздаде се над главата ми, и аз весело, искрено запълзях напред. Наказанието ми се струваше по-скоро шега, и аз не разбирах защо Митек така се предаде. Първите десетина метра аз пропълзях за миг; после стана по-трудно. Когато пълзиш, в един момент се отблъскваш от пода с горната част на стъпалото, а там кожата е тънка и нежна, и ако краката ти са боси, почти веднага се образуват мехури. Линолеумът лепнеше за тялото и ми се струваше, че стотици дребни насекоми се впиват в краката ми, или че пълзя по прясно положен асфалт. Учудих се как бавно тече времето — на едно място на стената висеше голям пионерски акварел, изобразяващ

крайцера „Аврора“ в Черно море, и аз забелязах, че вече доста дълго време пълзя покрай него, а той все виси на същото място.

И изведнъж всичко се измени. Тоест всичко си продължаваше по старому — пълзях по коридора така, както и преди — но болката и умората, след като стигнаха до непоносимост, сякаш изключиха нещо в мен. Или обратно, включиха. Аз забелязах, че наоколо много тихо, само под стъпалата ми скърца линолеумът, сякаш по коридора се търкаля нещо на ръждиви колелца; зад прозорците, далеч надолу, шуми морето, и някъде още по-далеч, сякаш зад морето, репродукторът пее с детски глас:

*— Прекрасна далнина, не бъди към мен жестока,
Не бъди към мен жестока, жестока не бъди...*

Животът беше ласкаво зелено чудо; небето бе неподвижно и безоблачно, сияеше слънцето — и в самия център на този свят стоеше двуетажен спален корпус, през който минаваше дългият коридор, по който аз пълзях с противогаза. И това бе от една страна тъй понятно и естествено, а от друга — толкова обидно и нелепо, че аз заплаках под гумената си мутра, радвайки се, че истинското ми лице е скрито от дружинните и особено от пролуките на вратите, през които десетки очи гледаха моята слава и моя позор.

След още няколко метра сълзите ми свършиха, и аз почнах трескаво да търся някаква мисъл, която би ми дала сили да пълзя нататък, тъй като само страхът от дружинния вече не бе достатъчен. Затворих очи, и настана нощ, чиято бархатна тъмнина рядко се прекъсваше от избухващите пред очите ми звезди. Отново започнах да чувам далечната песен, и аз тихичко, а може би и само на себе си, запях:

*— От чистия извор в далнината прекрасна,
В далнината прекрасна тръгвам аз на път.*

Над лагера се понесе светлият тенекиен звук на тръбата — това беше сигналът за ставане. Аз спрях и отворих очи. До края на коридора оставаха около три метра. На тъмносивата стена пред мен висеше лавица, а на нея стоеше лунен глобус; през запотените и изпръскани със сълзи стъкла той изглеждаше размит и неясен; струваше ми се, че той не стои на лавицата, а виси в сивата пустота.

3

За пръв път в живота си пих вино през зимата, когато бях на четиринайсет. Това стана в гаража, където ме доведе Митек — неговият брат, замислен рошльо, отървал се с измама от казармата, работеше там като пазач. Гаражът се намираше на голяма изолирана територия, преградена с бетонни плочи, и ние с Митек доста дълго се промъквахме между тях, озовавайки се понякога на удивителни места, напълно изолирани от останалата реалност и приличащи на отсеци на отдавна напуснат космически кораб, от който е останал само скелетът, странно напомнящ струпани бетонни плочи. На всичкото отгоре лампите зад полегатия дървен стобор горяха със загадъчна и неземна светлина, а в празното и чисто небе висяха няколко дребни звезди — с една дума, ако не бяха винените бутилки и заледените потоци пикня, наоколо щеше да бъде космос.

Митек предложи да отидем да се погреем, и ние се отправихме към алуминиевата ребриста полусфера на гаража, в която също имаше нещо космическо. Вътре беше тъмно; смътно се виждаха контурите на колите, от които миришеше на бензин. В ъгъла стоеше дъсчена будка със стъклено прозорче, сякаш пристроена към стената; там гореше светлина. Мие с Митек се промъкнахме вътре, седнахме на тясната и неудобна пейка и мълчешком се напихме с чай от олющената тенекиена тенджера. Братът на Митек пушеше дълги цигари, разглеждаше стар номер на „Техника молодежи“ и съвършено не реагираше на присъствието ни. Митек измъкна изпод пейката бутилка, постави я на циментовия под и попита:

— Ще пиеш ли?

Аз кимнах, макар че сякаш не бях на себе си. Митек напълни до края чашата, от която току-що бях пил чай, с тъмночервена течност и ми я подаде; влизайки сякаш в ритъма на някакъв процес, аз поех чашата, поднесох я до устните си и отпих, учудвайки се колко малко усилия трябва да приложи човек, за да направи нещо за пръв път. Докато Митек и брат му допиваха остатъка, аз се вслушвах в

усещанията си, но с мен не ставаше нищо. Взех освободилото се списание, отворих го наслуки и попаднах на страница с дребни рисунки на летателни апарати, които трябваше да се разпознаят. Един от тях ми хареса повече от другите — това бе американски самолет, крилата на който можеха да служат за пропелер по време на излитане. Там имаше още и малка ракета с пилотска кабина, но не успях да я разгледам добре, тъй като Митковият брат, мълчешком и без дори да вдигне очи, измъкна списанието от ръцете ми. За да не се покажа обиден, аз седнах до масата, на която стоеше консервна кутия и лежаха полузасъхнали обелки от салам. Изведнъж ми стана противно от мисълта, че седя в тази малка гнусна килия, където смърди на помия, противно от това, че току-що бях пил портвайн от мръсната чаша, от това, че цялата огромна страна, в която живея — това са много, много такива малки гнусни килии, където вони на помия и току-що са пили портвайн, а най-главното — обидно от това, че именно в тези вонящи килери горят безбройните разноцветни огньове, от които вечерно време дъхът ми спира, когато съдбата ме доведе до някой разположен високо над вечерната столица прозорец. И особено обидно ми се стори това в сравнение с красивия американски летателен апарат от списанието. Аз сведох поглед към вестника, с който бе застлана масата — той беше целият в мазни петна, прогорени дупки от цигари и кръгли следи от чаши и чинийки. Заглавията на статиите плашеха с ледената си нечовешка бодрост и сила — вече отдавна нищо не стоеше на пътя им, а те със страшен размах удряха и удряха в пустотата, а на пияна глава (аз забелязах, че вече съм пиян, но не придадох значение на това) лесно можеш да се озовеш в тази пустота, и заблудилата се душа да попадне под някоя главна задача на деня или привет към памуковите роби.^[1] Стаята около мен стана напълно непозната; Митек внимателно ме гледаше. Като улови погледа ми, той смигна и попита с леко заплитащ се език.

— Какво, ще летим ли на Луната?

Аз кимнах, и очите ми се спряха на малката колонка със заглавие „ВЕСТИ ОТ ОРБИТА“. Долната част на текста беше скъсана, и в колонката бе останало само: „Двадесет и осми ден...“, напечатано с дебел шрифт. Но и това бе достатъчно — аз изведнъж разбрах всичко и затворих очи. Да, наистина — дупките, в които преминава животът ни, действително са тъмни и мръсни, и може би самите ние също сме

станали като тези дупки — но в синьото небе над главите ни, сред редките и слаби звезди съществуваха особени точки, бавно пълзящи сред съзвездията, създадени тук, на съветска земя, сред помията, празните бутилки и вонящия тютюнев дим — построени от стомана, полупроводници и електричество, и летящи сега в космоса. И всеки от нас — дори алкохоликът със синьо лице, проснал се като жаба в пряспата, покрай когото ние минахме по пътя си, дори братът на Митек, и разбира се, Митек и аз — имахме там, в студената чиста синева, своето малко посолство.

Аз избягах в двора и дълго-дълго, гълтайки сълзите си, гледах жълто- синьото, неправдоподобно близко кълбо на луната в прозрачното зимно небе.

[1] Игра на думи: „хлопкороб“ — изопачено от „хлопкобор“ (берач на памук). ↑

4

Не помня момента, когато реших да постъпя в пилотско училище. Не помня, навярно защото това решение узря в душите и на мен, и на Митек дълго преди да завършим училище. Пред нас за известно време се изправи проблемът за избора — пилотските училища бяха много из цялата страна — но ние решихме всичко много бързо, след като видяхме в списанието „Съветска авиация“ цветна страница за живота в Лунното градче при Зарайското червенознаменно летателно училище „Маресиев“. Ние изведнъж сякаш се озовахме в тълпата на курсантите, сред боядисаните в жълто шперплатови планини и кратери, познахме бъдещите себе си в остриганите момчета, въртящи се на лоста и поливащи се със застинала на снимката вода от голям емайлран леген с такъв нежно-прасковен оттенък, че веднага довеждаше спомени от детството, и този цвят който знае защо предизвикваше повече доверие и желание да отидем и да учим в Зарайск от всичките фотографии на авиационни тренажори, наподобяващи гъмжащи от хора полуразложени трупове на самолети.

Когато решението бе взето, останалото се оказа лесно. Родителите на Митек, изплашени от неясната съдба на големия му брат, бяха радостни, че малкият им син си е намерил толкова уверено и надеждно бъдеще; моят баща пък по това време се бе пропил окончателно и по-голямата част от времето лежеше на дивана с лице към стената, под ковчорчето с елена; според мен той даже не разбра, че аз се готвя да ставам пилот, а на леля и беше все едно.

Помня град Зарайск. По-точно, не може да се каже нито че го помня, нито че съм го забравил — до такава степен в него няма нищо, което може да се помни или да се забрави. В самият му център се извисяваше белокаменна камбанария, от която някога отдавна някаква княгиня скочила върху камъните — и макар че бяха минали много

векове, в града помнеха постъпката ѝ. До нея стоеше исторически музей, а недалеч от него — отделенията на пощата и милицията.

Когато излязохме от автобуса, валеше неприятен страничен дъжд и беше студено. Ние се скрихме под навеса с думата „Агитпункт“ и половин час чакахме, докато дъждът отмине. Зад вратата пиеха; оттам долиташе гъста миризма на лук и гласове; някой предлагаше да изпеят „мерси ку-ку“, и накрая няколко немлади мъжки и женски гласа подеха:

— Пора-пора-порадуемся на своем веку...

Дъждът престана, ние тръгнахме да търсим автобус и намерихме същия този, с който пристигнахме. Оказа се, че не е било нужно да излизаме, и че сме могли да изчакаме дъжда в автобуса, докато шофьорът обядва. Зад прозорците се заредиха малки дървени къщички, после те свършиха, и започна гората. В тази гора, вече извън града, беше разположено Зарайското летателно училище. До него трябваше да вървим пеша пет километра от последната спирка на автобуса, наречена „Зеленчуков магазин“ — магазин там нямаше, а названието бе останало, както ни обясниха, от предвоенните времена. Ние с Митек слязохме от автобуса и тръгнахме по пътя, обсипан с мокри трепетликови ресни; той ни водеше все по-далеч в гората и когато вече почнахме да си мислим, че сме се объркали, изведнъж се появи заварен от стоманени тръби портал с големи тенекиени звезди; отстрани гората се опираше във висока ограда от небоядисани сиви дъски, по върха на която се виеше ръждясала бодлива тел. Показахме на сънени войник на пропуска бележките от военкомата и наскоро получените си паспорти, и ни пуснаха вътре, като ни заповядаха да отидем в клуба, където скоро трябваше да започне срещата.

Навътре в неголямото селище водеше асфалтов път, отдясно на който веднага започваше същото това Лунно градче, което бях видял в списанието — то се състоеше от няколко едноетажни бараки с жълт цвят, десетина заровени в земята гуми и участък, изобразяващ панорама на лунната повърхност. Ние минахме покрай него и се озовахме до гарнизонния клуб — там, до колоните, се тълпяха пристигналите момчета. Скоро при нас излезе един офицер, назначи някого за старши и заповяда да се регистрираме в приемната комисия, а после да отидем да получим инвентар.

Поради горещината приемната комисия заседаваше в решетеста беседка с китайски вид в двора на клуба — това бяха трима офицери, които пиеха бира под слабите звуци на източна музика по радиото и в замяна на документите ни даваха картончета с номера. После ни заведоха на края на стадиона, обрасъл с висока до пояс трева (виждаше се, че десетина години на него никой не е играл) и ни дадоха две сгънати общовойскови палатки — в тях ни предстоеше да живеем по време на изпитите. Това бяха сгънати на руло платница от многослойна гума, които трябваше да разпънем на забити в земята дървени колове. Ние се запознахме един с друг, докато вмъквахме в палатките леглата, които после сложихме на два етажа — леглата бяха стари, тежки, с никелирани топчета, които можеха да се завинтят на таблата, ако тя не ще да се съединява с горното легло. Тези топчета ни ги дадоха отделно, в специална торбичка, и когато изпитите свършиха, аз тайно развинтих едно от тях и го скрих в същата цигарена кутия, където пазах пластелиновия пилот с глава от станиол, единствен свидетел на далечната и незабравима южна вечер.

Струва ми се, че прекарахме в тези палатки съвсем малко време, но когато ги събрахме, се оказа, че под гуменото дъно е успяла да израсне отвратително безцветна, дебела и гъста трева. Самите изпити почти не запомних. Помня само, че те не се оказаха никак сложни, и дори ми бе обидно, че не успях да събера в изпитния лист всичките формули и графики, назубрени през пролетните и летни дни, които прекарах над разтворените учебници. Ние с Митек събрахме нужния бал без особен труд, а после имаше събеседване, от което се боях най-много от всичко. Провеждаха го трима: майор, полковник и някакъв дядка с крив белег на челото, облечен в протрита техническа униформа. Аз казах, че искам да вляза в отряда на космонавтите, и майорът ме попита какво представлява съветският космонавт. Аз дълго не можех да намеря правилния отговор; накрая по мъката на лицата на изпитващите разбрах, че ей сега ще ме отпратят в коридора.

— Добре — заговори мълчащият досега дядка, — а помните ли кога ви дойде в главата мисълта да станете космонавт?

Аз усетих отчаяние, тъй като изобщо не си представях как трябва правилно да се отговори на този въпрос. И сигурно от отчаяние почнах да разказвам за червеното пластелиново човече и картонената ракета, от която нямаше изход. Дядката веднага се оживи, очите му заблестяха,

а когато стигнах до това, как се наложи двамата с Митек да пълзим с противогаз по коридора, той ме хвана за ръката и се разсмя, от което белегът на челото му стана съвсем червен. После изведнъж дядката стана сериозен.

— А знаеш ли — каза той, — че това не е проста работа — да летиш в космоса? А ако Родината поиска да дадеш живота си? Тогава какво?

— Че иска ли питане — навъсено казах аз.

Тогава той се втренчи в очите ми и навярно ме гледа три минути.

— Вярвам ти — каза той накрая, — можеш.

Като чу за Митек, който от детството си мисли за Луната, той записа фамилията му на лист хартия. Митек после разказваше, че старецът дълго разпитвал защо точно на Луната.

На следващия ден, след закуска, на колоните на гарнизонния клуб се появиха списъците с фамилиите на приетите; ние с Митек стояхме в списъка един до друг, не по азбучен ред. Някои искаха да обжалват, някои скачаха от радост по разчертания с бели линии асфалт, някои бягаха към телефона, и над всичко това, помня, в безцветното небе се простираше една бяла ивица от реверсионна следа.

Нас, зачислените в първи курс, ни повикаха на среща с пилотско-преподавателския състав — преподавателите вече ни чакаха в клуба. Помня тежките бархатни завеси, масата, дълга колкото цялата сцена, и седящите зад нея официално-строги офицери. Срещата водеше младолик подполковник с остър хрущялест нос; докато той говореше, аз си го представях в пилотски комбинезон и хермошлем, седящ в кабината на петнист, като скъпи джинси, МиГ:

— Момчета, никак не ми се ще да ви плаша, никак не искам да започвам беседата ни със страшни думи, нали? Но вие знаете — не ние с вас избираме времето, в което живеем, а времето избира нас. Може би от моя страна не е правилно да ви давам такава информация, но все пак ще ви кажа...

Подполковникът замълча за секунда, наведе се към седящия до него майор и му каза нещо на ухото. Майорът се намръщи, почука, размишлявайки, по масата с тъпия край на молива, а после кимна.

— Значи — заговори подполковникът с тих глас — неотдавна на закрито съвещание на армейските политработници времето, в което живеем, беше определено като предвоенно!

Подполковникът замълча, очаквайки реакцията ни, но очевидно в залата нищо не разбраха — във всеки случай ние с Митек не разбрахме нищо.

— Пояснявам — каза тогава той още по-тихо, — съвещанието беше на петнайсети юли, нали? Значи до петнайсети юли ние живеехме в следвоенно време, а оттогава — вече цял месец — живеем в предвоенно, ясно ли е или не?

Няколко секунди в залата цареше тишина.

— Не ви казвам това, за да ви плаша — заговори вече с нормален тон подполковникът, — просто трябва да помните каква отговорност лежи на вашите и на нашите плещи, нали? Вие постъпихте правилно, като дойдохте в нашето училище. Сега искам да ви кажа, че тук ние готвим не просто пилоти, а на първо място истински хора, нали? И когато вие получите дипломи и воински звания, бъдете уверени, че дотогава вие ще станете истински хора с най- главна буква, така, както става само в съветската страна.

Подполковникът седна, оправи си вратовръзката и поднесе към устните си края на чашата — ръцете му трепереха и ми се стори, че чух тихичкия звън на зъбите му в стъклото. Стана майорът.

— Момчета — напевно каза той, — макар че е по-правилно да ви наричам курсанти, но все пак ще се обърна към вас така — момчета! Спомнете си знаменитата история на легендарния персонаж, възпят от Борис Полевой! Този, в чест на когото е наречено нашето училище! Той, след като загуби в бой и двата си крака, не се предаде, а стъпвайки на протезите, като същински Икар излетя в небето да бие фашистките гадове! Мнозина му казваха, че това е невъзможно, но той помнеше най-главното — че е съветски човек! Не забравяйте това и вие, никога и никъде не го забравяйте! А ние, пилотско- преподавателският състав, и лично аз, замполитът^[1] на училището, обещаваме — ние ще направим от вас истински хора в най-кратко време!

После ни показаха нашите места в казармата на първи курс, където ни преместиха от палатките, и ни заведоха в столовата. От нейния таван висяха на жици прашни МиГ-ове и Ил-ове, приличащи на грамадни въздушни острови редом с ескадрилите от бързи черни

мухи. Обядът бе доста безвкусен: супа с макаронени звездички, кокошка с ориз и компот. След яденето страшно ми се доспа; ние с Митек едва се добрахме до леглата си, и веднага заспах.

[1] Заместник-командир по политическата част. ↑

На следващото утро се събудих от разнасящия се над самото ми ухо стон, пълен с болка и недоумение. Наистина аз отдавна чувах тези звуци в съня си, но се събудих напълно от един особено силен и страдалчески вик. Като отворих очи, се огледах. На леглата наоколо цареше някакво непонятно бавно и мучащо мърдане — опитах да се повдигна на лакът, но не успях, защото бях, както се оказа, привързан за леглото с няколко широки ремъка, подобни на онези, с които стягат прекалено натъпканите куфари; единственото, което можех, беше леко да въртя глава от една страна на друга. От съседното легло ме гледаха пълните със страдание очи на Слава, момче от градчето Тинда, с когото вчера бях успял да се запозная, а долната част на лицето му бе скрита под някакъв парцал. Тъкмо да отворя уста, за да го попитам какво става — но открих, че не мога да движа езика си и въобще не чувствам цялата долна половина на лицето си, сякаш е отекла. Досетих се, че устата ми също е затъкната с нещо и завързана, но не успях да се учудя на това, тъй като вместо учудване изпитах ужас: там, където трябваше да бъдат стъпалата на Слава, одеялото рязко падаше надолу, и на чистия чаршаф се виждаха размити червеникави петна, такива, каквито оставя диненият сок върху бяла кърпа. Най-страшното беше, че не усещах собствените си крака и не можех да наведа глава, за да ги погледна.

— Пети взво-од! — изгърмя откъм вратата необикновено богат на интонации, пълен с множество намеци сержантски бас, — на превръзка!

И веднага в стаята влязоха десетина души — това бяха второкурсници и третокурсници (по-правилно ще е — курсанти втора и трета година служба; за това се досетих по нашивките на ръкавите им). По-рано не ги бях виждал, а офицерите казваха, че са на бригада за картофи. Те бяха със странни ботуши с неогъващи се глезени и стъпваха не много уверено, държейки се или за стените, или за таблите на креватите. Забелязах още нездравата бледост на лицата им, на които

бе застинал отпечатък на многодневна мъка, сякаш претопена в някаква неизразима готовност; колкото и неуместно да беше, в този момент си спомних думите на пионерския салют, който ние с Митек заедно с всички повтаряхме в пионерския лагер, на далечната асфалтова площадка — спомних си и разбрах в какво именно, отговаряйки „Винаги готов!“, ние измамно сме уверявали себе си, другарите си и прозрачното юлско утро.

Един след друг курсантите изтикваха в коридора леглата, на които стенеха и се извиваха вързаните новобранци, и в стаята останаха само две — моето и това до прозореца, на което лежеше Митек. Ремъците не ми даваха да погледна към него, но с крайчеца на очите си видях, че той лежи спокойно и дори сякаш спи.

За нас дойдоха след десетина минути, обърнаха ни с краката напред и ни подкараха по коридора. Един от курсантите тикаше леглото, а друг, вървящ с гърба напред, го дърпаше към себе си; изглеждаше, сякаш той отстъпваше по коридора, отблъсквайки носещото се по петите му легло. Свихме в дълъг тесен асансьор с врати от двете му страни и потеглихме нагоре, после второкурсникът вървя пред мен още по един коридор, и се спряхме до общита с черно врата с голяма кафява табелка, която не успях да прочета заради неудобната си поза. Вратата се отвори и ме вкараха в стая, където под тавана висеше огромен кристален полилей във формата на авиобомба, а по горната част на стената минаваше ивица с изпъкнали орнаменти — сърпове, чукове и увити с лози вази.

Свалиха ми ремъците и аз се повдигнах на лакти, стараяйки се да не гледам към краката си; пред мен в дълбочината на стаята стоеше масивна писалищна маса със зелена лампа, осветена от странично падащата от високия тесен прозорец сива светлина. Седящият зад масата бе скрит от мен от разгърнат брой на „Правда“, от чиято първа страница гледаше сбръчкано лице с добри лъчисти очи, насочени право към мен. Линолеумът на пода заскърца, и до моето легло спря леглото на Митек.

Вестникът прошумоля няколко пъти с прелистваните си страници и легна на масата.

Пред нас седеше същият този старец с белег на челото, който по време на събеседването ме хвана за ръката. Сега той беше в мундир на генерал-лейтенант със златни метлички на петлиците, косата му бе

старателно сресана, а погледът — ясен и трезв. И още забелязах, че лицето му сякаш повтаряше лицето от страницата на „Правда“, което ме гледаше преди минута; получаваше се също като във филма, където отначало дълго показваха една икона, а после на нейното място постепенно изникваше друга — изображенията си приличаха, но бяха различни, и поради това, че моментът не прехода беше размазан, ми се струваше, че иконата се мени пред очите ми.

— Тъй като с вас, момчета, ни предстоят още доста дълги отношения, можете да ме наричате „другарят началник на полета“ — каза старецът. — Искам да ви поздравя — по оценките на изпитите и особено на събеседването (тук старецът ми намигна) вие сте зачислени направо в първи курс на секретната космическа школа при първи отдел на КГБ на СССР. Така че истински хора ще станете някога после, а сега се пригответе за Москва. Там ще се срещнем.

Смисълът на тези думи стигна до мен чак в празната стая, където ни откараха по същия дълъг коридор, чийто линолеум пееше под малките стоманени колелца на леглото нещо тихо и изпълнено с носталгия, което ме накара незнайно защо да си спомня далечното юлско пладнe на морето.

Ние с Митек проспяхме целия ден — струва ми се, на миналата вечеря ни бяха дали някакво сънотворно (спеше ми се и на следващия ден) — а вечерта при нас дойде жълтокос лейтенант със силно скърцащи ботуши, и със смях и шеги откара поред леглата ни на асфалтовия плац пред бетонната раковина на естрадата, където на масата седяха няколко висши генерали с интелигентни добри лица, и сред тях — другарят началник на полета. Ние с Митек можехме, разбира се, да дойдем дотук и сами, но лейтенантът каза, че това е общият ред за първи курс, и ни заповяда да лежим тихо, за да не смущаваме останалите.

Заради множеството стоящи плътно едно до друго легла плацът приличаше на двор на автомобилен завод или тракторен комбинат; над леглата по сложна траектория пърхаше сподавен стон — изчезвайки на едно място, той се появяваше на друго, на трето — сякаш над леглата се носеше огромен невидим комар. По пътя жълтокосият лейтенант ни каза, че сега ще започне випускната вечер, обединена с последния държавен изпит.

А скоро самият той, първият от петдесетината такива лейтенанти, развълнуван и бледен, но с неподражаемо майсторство, танцуваше пред приемната комисия „Калинка“ под звуците на хармониката на замполита. Фамилията на лейтенанта бе Ландратов — аз я чух, когато началникът на полета му връчи разтворена червена книжка и го поздрави за получената диплома. После същия танц изпълниха и останалите, и към края ми стана скучно да ги гледам. Обърнах се към ширналото се веднага след плаца поле на стадиона и изведнъж разбрах защо над него се стелят толкова високи бурени.

Дълго гледах как стъблата се клатят от вятъра. Струваше ми се, че сивият, напукан от дъжда стобор с бодливата тел, издигащ се веднага зад разпадналите се футболни врати — това е Великата стена, и независимо от всичките откъртени и паднали дъски, тя, както и преди хиляди години, се простира от полетата на далечен Китай до град Зарайск, и прави древнокитайско всичко, което се появи на фона ѝ — и решетестите беседки, където в жегите работи приемната комисия, и бракуваният ръждясал изстребител, и древните общовойскови шатри, към които гледах от леглото си, стискайки под одеялото развинтеното за спомен никелирано топче.

На следващия ден един камион ни прекара с Митек през лятната гора и поле; ние седяхме върху раниците си, облежани на хладния стоманен борд. Помня развяващия се край на бризентовото покривало, зад което се мяркаха стъблата на дърветата и изсъхналите сиви стълбове на отдавна прекъснатия телеграф. От време на време дърветата изчезваха и отгоре се мяркаше триъгълник замислено бледо небе. После имаше спиране и пет минути тишина, прекъсвана само от далечни тежки почуквания; излезлият по нужда шофьор обясни, че това са картечниците от стрелбището на пехотното училище „Александър Матросов“, които бият с къси редове. Пак започна дългото друсане в каросерията; аз заспах, а се събудих след няколко секунди вече в Москва, когато в цепката на бризента се мярнаха — сякаш от някое далечно училищно лято — арките на „Детский мир“.

6

Често в детството си представях вестникарска страница, още миришеща на мастило, с моят голям портрет по средата (аз съм с шлем и се усмихвам) и надпис:

„Космонавтът Омон Кривомазов се чувствава отлично!“

Трудно е да се каже защо така ми се искаше именно това. Навярно съм мечтал да изживея част от живота си чрез другите хора — чрез тези, които ще гледат тази снимка и ще мислят за мен, представяйки си моите мисли, чувства и настроението на душата ми. И разбира се, най-главното — искаше ми се самият аз да стана един от другите хора; да погледна собственото си, съставено от типографски точици лице, да се замисля какви ли филми обича този човек и кое е неговото момиче — а после изведнъж да си спомня, че този Омон Кривомазов съм аз. Оттогава, постепенно и незабележимо, се измених. Чуждото мнение престана да ме интересува твърде много, тъй като знаех — на другите все едно не им е до мен, и те няма да мислят за мен, а за снимката ми, със същото безразличие, с което самият аз мисля за снимките на другите хора. Затова новината, че подвигът ми ще остане никому неизвестен, не бе удар за мен; удар бе новината за това, че ще се наложи да извърша подвиг.

При началника на полета двамата с Митек ни водиха поред, на следващия ден след пристигането, веднага след като ни облякоха в черна униформа от рода на суворовската — само пагоните бяха яркожълти, с непонятните букви „ВКУ“. Пръв отиде Митек, а след половин час извикаха и мен.

Когато високата дъбова врата се разтвори пред мен, аз чак се смаях, до такава степен видяното ми напомни сцена от някакъв военен филм. В центъра на кабинета стоеше покрита с голяма жълта карта маса, зад която седяха няколко човека във военни униформи — началникът на полета, трима генерали, които изобщо не си приличаха един с друг, но всичките много приличаха на писателя и драматург Генрих Боровик, и двама полковници, единият нисък и дебел, с

тъмночервено лице, а другият — слаб и с рядка коса, напомнящ болно възрастно момче; той беше с тъмни очила и седеше в инвалидно кресло.

— Началникът на ЦУП полковник Халмурадов — каза началникът на полета, показвайки дебелака с червеното лице.

Той кимна.

— Замполитът на особения отдел при отряда на космонавтите полковник Урчагин.

Полковникът в креслото обърна глава към мен, леко се наклони напред и свали очилата, сякаш за да ме разгледа по-добре. Аз неволно потръпнах — той беше сляп; клепачът на едното око се бе сраснал, а между ресниците на другото едва-едва проблясваше белезникава слуз.

— Можеш да ме наричаш Бамлаг Иванович, Омон — каза той с високия си тенор. — Надявам се, че с теб ще се сприятелим.

Кой знае защо началникът на полета не ми представи генералите, а с поведението си те изобщо не показваха, че ме виждат. Впрочем стори ми се, че съм виждал единия от тях на изпита в Зарайското училище.

— Курсантът Кривомазов — представи ме началникът на полета. — Е какво, може да започваме.

Той се обърна към мен, скръсти ръце на корема си и заговори:

— Ти, Омон, сигурно четеш вестници, гледаш филми и знаеш, че американците са пратили на Луната няколко свои космонавти и дори са пътували по нея с лунен автомобил. Целта е сякаш мирна, но зависи как се погледне на това. Представи си обикновен трудов човек от някоя неголяма държава, да кажем в Централна Африка...

Началникът на полета намръщи лице и направи вид, че навива ръкавите си и изтрива потта от челото.

— И ето той вижда, че американците са кацнали на Луната, а ние... Разбираш ли?

— Тъй вярно, другарю генерал-лейтенант! — отвърнах аз.

— Главната цел на космическия експеримент, за който ще почнем да те готвим, Омон, е да покажем, че технически ние не отстъпваме на западните страни и също сме в състояние да пратим експедиция на Луната. Да изпратим там пилотиран кораб, който да може да се върне, засега не е по силите ни. Но има друга

възможност — да пратим автоматичен екипаж, който няма да се наложи да се връща назад.

Началникът на полета се наклони над релефната карта с изпъкнали планини и мънички лунни кратери. През средата ѝ минаваше яркочервена линия, наподобяваща прясна драскотина от гвоздей.

— Това е фрагмент от лунната повърхност — каза началникът на полета. — Както знаеш, Омон, нашата наука изследва предимно обратната страна на Луната, за разлика от приземяващите се на дневната страна американци. Ето тази дълга ивица е така наречената пукнатина „Ленин“, открита преди няколко години от наш спътник. Това е уникално геологично образувание, в района на което миналата година бе изпратена експедиция за вземане на лунен грунт. От предварителните резултати на изследванията се оформи мнение, че е необходимо по-нататъшно изучаване на пукнатината. Навярно ти е известно, че нашата космическа програма е ориентирана основно към автоматични средства — американците са тези, които рискуват живота на хората. Ние подлагаме на опасности само механизмите. И ето възникна мисълта за изпращане на специално самоходно транспортно средство, така нареченият луноход, който ще мине по дъното на пукнатината и ще изпрати на Земята научна информация.

Началникът на полета отвори чекмеджето на масата и без да отмества очи, почна да рови в него с ръка.

— Общата дължина на пукнатината е сто и петдесет километра, а ширината и дълбочината са крайно незначителни и се измерват в метри. Предполага се, че луноходът ще мине по нея седемдесет километра — за толкова трябва да стигне енергията в акумулаторите — и ще постави в центъра ѝ вимпел- радиобуй, който ще предаде в космоса преобразуваните в радиоимпулси думи „МИР“, „ЛЕНИН“ и „СССР“.

В ръката му се появи малка машинка с червен цвят. Той я нави с ключ и я постави в началото на червената линия на картата. Машинката забръмча и запълзя напред. Това беше детска играчка: напомнящ малка консервна кутия корпус на осем мънички черни колелца, с думата „СССР“ на борда и две приличащи на очи изпъкналости отпред. Всички напрегнато я следяха с погледи; дори

полковник Урчагин въртеше глава в синхрон с останалите. Машинката стигна до края на масата и падна на пода.

— Някак така — замислено каза началникът на полета и хвърли поглед към мен.

— Разрешете да се обърна! — чух собствения си глас.

— Давай.

— Но нали луноходът е автоматичен, другарю генерал-лейтенант?

— Автоматичен е.

— Тогава какво общо имам аз?

Началникът на полета наведе глава и въздъхна.

— Бамлаг — каза той, — давай.

Електромоторът на креслото тихо забръмча, и полковник Урчагин излезе иззад масата.

— Да отидем да се разходим — каза той, приближи се и ме хвана за ръката.

Аз въпросително погледнах началника на полета. Той кимна с глава. Излязох след Урчагин в коридора и бавно тръгнахме напред — аз вървах, а той до мен регулираше скоростта с ръчка, на края на която бе завинтено самотелно топче от розов плексиглас с изрязана червена роза. Няколко пъти Урчагин отваряше уста и искаше да заговори, и всеки път я затваряше, и аз вече мислех, че той не знае с какво да започне, когато той ловко ме хвана за китката с леко влажната си тясна длан.

— Слушай ме внимателно и не ме прекъсвай, Омон — каза той задушевно, сякаш двамата току що сме пели около огъня под звуците на китара. — Ще започна отдалече. Разбираш ли, в съдбата на човечеството има много бъркотии; много неща, които ни се струват безсмислени, много горест. Трябва да виждаш много ясно, за да не правиш грешки. В историята нищо не е така, както в учебниците. Диалектиката е в това, че учението на Маркс, предназначено за напреднала страна, победи в най-изостаналата. Ние, комунистите, нямахме време да доказваме правотата на нашите идеи — прекалено много сили ни отне войната, прекалено дълга и сериозна се оказа борбата с ехото на миналото и враговете вътре в страната ни. Ние не успяхме да победим технологически Запада. Но борбата на идеите е такава област, където не бива да се спираме нито за секунда.

Парадоксът — и отново, диалектиката — е в това, че с измама ние помагаме на истината, тъй като марксизмът носи в себе си всепобеждаваща истина, а това, за което ти ще дадеш живота си, формално се явява измама. Но колкото по-съзнателно...

Аз усетих екот под лъжичката, и рефлекторно опитах да измъкна китката си, но дланта на полковник Урчагин сякаш се бе превърнала в малък стоманен обръч.

...по-съзнателно ти осъществиш подвига си, в толкова по-голяма степен той ще бъде истина, толкова по-важен смисъл ще придобие краткият ти и прекрасен живот!

— Да отдам живота си? Какъв подвиг? — попитах с глупав глас.

— Същият този — тихо и сякаш изплашено отвърна полковникът, — който вече направиха повече от сто момчета, същите като теб и твоя приятел.

Той помълча, а после заговори с предишния си тон:

— Ти нали чу, че нашата космическа програма е основана на използването на автоматика?

— Чух.

— Е, сега с теб ще отидем в триста двайсет и девета стая, и там ще ти разкажат какво представлява нашата космическа автоматика.

— Другарю полковник!...

— Другарю полковник! — раздразни се той. — Нали в Зарайското летателно ясно те попитаха — готов ли си да отдадеш живота си? Ти какво отговори?

Аз седях на железния стол, завинтен към пода в центъра на стаята; ръцете ми бяха пристегнати към облегалките, а краката — към краката на стола. Прозорците на стаята бяха плътно закрити със завеси, а в ъгъла стоеше неголямо бюро с телефон без шайба. Срещу мен в креслото си седеше полковник Урчагин; той говореше, подсмиввайки се, но аз усещах, че е абсолютно сериозен.

— Другарю полковник, разберете ме, аз съм съвсем обикновено момче. Вие ме смятате за кой знае какъв... А аз изобщо не съм от онези, които...

Креслото на Урчагин забръмча, той се помръдна от мястото си и застана плътно до мен.

— Чакай, Омон — каза той, — чакай. Ето че стигнахме. Ти как мислиш, с чия кръв е полята нашата земя? Мислиш, с някаква особена? С някаква специална кръв? На някакви необикновени хора?

Той протегна ръка към мен, напипа лицето ми и ме удари по устните със сухия си юмрук — не силно, но така, че усетих вкуса на кръвта в устата си.

— Ето с такава е полята. На такива момчета като теб...

Той ме потупа по врата.

— Не се сърди — каза той, — сега съм ти като втори баща. Мога и с каиш да те набия. Какво се дърпаш като жена?

— Аз, Бамлаг Иванович, не чувствам, че съм готов за подвиг — казах аз, облизвайки кръвта. — Тоест чувствам, че не съм готов... По-добре обратно в Зарайск, отколкото така...

Урчагин се наклони към мен и галейки ме по шията, заговори съвсем тихо и ласкаво:

— Ех какъв си глупак, Омка. Разбери, тъкмо в това е същността на подвига, че винаги го извършва не готов за него човек, понеже подвигът — това е нещо, за което е невъзможно да се подготвиш. Тоест може, например, да се научиш бързо да притичваш до амбразурата, може да свикнеш да скачаш с гърди върху нея, на всичко това ние учим, но на самия духовен акт на подвига не можеш да се научиш, него можеш само да го извършиш. Колкото повече преди това ти се е искало да живееш, толкова по-добре за подвига. Подвизите, дори невидимите, са необходими на страната — те охраняват тази главна сила, която...

До нас долетя силно грачене. Зад завесата се мярна черната сянка на близко прелитаща птица, и полковникът замълча. Около минута той размишляваше в креслото си, а после включи двигателя и излезе в коридора. Вратата зад него хлопна, а след минута отново се отвори и в стаята влезе жълтокос лейтенант в униформа на ВВС с гумен маркуч в ръка. Лицето му ми се стори познато, но аз не успях да съобразя къде съм го виждал.

— Позна ли ме? — попита той.

Аз завъртях глава. Той се приближи към масата и седна на нея, провесвайки краката си в черни блестящи ботуши, и щом ги погледнах, си спомних къде съм го видял — това бе същият този лейтенант от Зарайското училище, който изкара моето и Митковото легло на плаца. Дори помнех фамилията му.

— Лан... Лан...

— Ландратов — каза той, сгъвайки маркуча. — Пратиха ме да поговоря с теб. Урчагин ме прати. Ти какво, наистина ли искаш обратно в Маресиевското?

— Не че искам там — казах аз, — а на Луната не искам. Да извършвам подвиг.

Ландратов изхъмка и плясна с длани по корема и бедрата си.

— Интересно — каза той, — не искаш. Мислиш, че сега ще те оставят на мира? Ще те пуснат? Или ще те върнат в училището? А дори и да те върнат — знаеш ли какво е, когато ставаш от леглото и правиш първите крачки с патериците? Или как се чувстваш преди дъжд?

— Не знам — казах аз.

— А може би си мислиш, че когато краката свикнат, всичко ще тръгне като по масло? Миналата година при нас съдиха двама за

измяна на Родината. От четвърти курс почват занятия на тренажори — знаеш ли какво е това?

— Не.

— Най-общо, всичко е като в самолет, седиш в кабината, имаш ръчка, педали, само че гледаш на екрана на телевизор. И така тези двамата, вместо да отработват на занятията имелман^[1], тръгнали, кучетата, с пределно малка на запад. И не отговарят по радиото. После ги измъкват и ги питат — какво, орли? На какво разчитахте, а? Мълчат. Наистина единият после отговори. Исках, казва, да усетя, казва. Поне за минута...

— И какво стана с тях?

Ландратов силно удари с маркуча по масата, на която седеше.

— Че каква е разликата — каза той. — Важното е, че ти също можеш да ги разбереш. През цялото време се надяваш, че в края на краищата ще почнеш да летиш. Така че когато после ти кажат цялата истина... Мислиш, без крака ще си нужен на някого? Ами че самолетите в цялата страна са само няколко, летят по границите, за да ги снимат американците. И така...

Ландратов замълча.

— Какво „и така“?

— Не е важно. Какво искам да кажа — мислиш, че след Зарайското училище ще разсичаш облаците с изстребителя? В най-добрия случай ще попаднеш в ансамбъла за песни и танци от някой окръг на ПВО. А най-вероятно само ще танцуваш „калинка“ в ресторанта. Една трета от нашите се пропиват, една трета — тези, при които операцията е преминала неуспешно — направо със самоубийство свършват. Между другото ти как се отнасяш към самоубийството?

— Никак — казах аз. — Не съм мислил.

— А аз съм мислил по-рано. Във втори курс особено. Особено веднъж, когато показваха по телевизията Уимбълдънския турнир, а аз дежурях в клуба с патериците. Такава мъка ме хвана. А после се оправих, мина ми. Трябва, знаеш ли, да решиш веднъж за себе си, а после вече е по-лесно. Така че внимавай, ако и на теб ти дойдат такива мисли, не се поддавай. По-добре помисли колко интересни неща ще видиш, ако отидеш на Луната. Така или иначе тези кучета жив няма да те пуснат. Ще се съгласяваш ли?

— Ти като че ли не ги обичаш много — казах аз.

— А за какво да ги обичам? Че те нито дума истина не казват. Между другото, когато говориш с началника на полета, не му споменавай нищо за смъртта, или за това, че изобщо ще летиш на Луната. Говори само за автоматиката, разбра ли? Иначе пак ще беседваме в тази стая. Все пак съм човек на служба.

Ландратов размаха маркуча във въздуха, измъкна от джоба кутия „Полет“ и запали цигара.

— А приятелят ти веднага се съгласи — съобщи той.

Когато излязох на чист въздух, главата ми леко се въртеше. Вътрешният двор, отделен от града с огромния сивокафяв квадрат на зданието, много напомняше на парче от подмосковско селище, изрязано точно във формата на двора и пренесено тук: тук имаше и дървена беседка с олющена боя, и заварен от железни тръби лост, на който сега висеше зелена килимена пътека — очевидно я бяха тупали и после забравили; имаше градини, кокошарник и спортна площадка, няколко маси за тенис и кръг от наполовина зарити в земята автомобилни гуми, който веднага ми напомни снимките на Стоунхендж. Митек седеше на пейката до изхода; аз се приближих, седнах до него, протегнах крака и погледнах черния униформен панталон, затъкнат в ботушите — кой знае защо след беседата с Ландратов ми се струваше, че краката в тях не са мои.

— Нима всичко това е истина? — попита Митек.

Аз свих рамене. Не знаех какво точно има предвид той.

— Добре, за авиацията все пак мога да повярвам — каза той. — Но за атомното оръжие... Допускам, че в четирийсет и седма още е можело да накарат два милиона политзатворници да подскочат едновременно. Но нали сега такива нямаме, а атомното оръжие всеки месец...

Вратата, през която току-що бях излязъл, се отвори, и в двора влезе креслото на полковник Урчагин; той спря и няколко пъти завъртя ухо към двора. Разбрах, че той търси нас, за да добави нещо към вече казаното, но Митек притихна и Урчагин явно реши да не ни тревожи. Забръмча електромоторът на креслото, и то пое към противоположното крило на зданието; когато мина покрай нас,

Урчагин с усмивка извърна глава и сякаш погледна в душите ни с добрите си очни кухини.

[1] [Фигура от висшия пилотаж.](#) ↑

8

Мисля, че повечето московчани знаят какво има дълбоко под краката им в тези часове, когато стоят на опашките на „Детский мир“ или минават през метростанция „Дзержинская“. Затова няма да повтарям. Ще кажа само, че макетът на нашата ракета бе направен в естествена величина, а до него можеше да се събере още един като него. Интересно, че асансьорът беше стар, още предвоенен, и слизаше надолу толкова дълго, че човек можеше да прочете две-три книжни страници.

Макетът на ракетата бе сглобен доста условно, на места дори скован от дъски, и само работните места на екипажа повтаряха точно истинските. Всичко това бе предназначено за практическите занятия, които за нас с Митек нямаше да започнат толкова скоро. Но независимо от това ни преместиха да живеем дълбоко под земята, в просторен бокс с две картини, изобразяващи прозорци с панорамата на строяща се Москва. Там имаше седем легла, и ние с Митек разбрахме, че скоро ще дойде попълнение. Боксът бе отделен от учебната зала, в която стоеше макетът на ракетата, само с три минути ходене по коридора, а с асансьора стана нещо интересно: съвсем неотдавна ми се струваше, че той дълго се спуска надолу, а сега се оказа, че той много дълго се изкачва нагоре.

Но нагоре ние пътувахме доста рядко, и по-голямата част от свободното си време прекарвахме в учебната зала. Полковник Халмурадов ни четеше кратък курс по теория на ракетния полет и правеше пояснения върху макета на ракетата. Когато минавахме материалната част, ракетата беше просто учебен експонат, но когато настъпваше вечер и основното осветление угасваше, в светлината на мъждивите стенни лампи понякога макетът за няколко секунди се превръщаше в нещо забравено и удивително, и сякаш пращаше на мен и Митек последен поздрав от детството.

Ние бяхме първите. Останалите момчета от екипажа се появиха в училището постепенно. Първ дойде Съома Аникин, нисичък здравеняк от Рязан, служил по-рано като моряк. На него много му отиваше черната курсантска униформа, която на Митек висеше като на закачалка. Съома беше много спокоен и немногословен и цялото си време запълваше с тренировки, както се полагаше за всички ни, макар че задачата му беше най-простата и най-малко романтичната. Той беше първата ни степен, и животът му млад, както би казал Урчагин, който обичаше за тържественост да изменя реда на думите в изречението, трябваше да се прекъсне на четвъртата минута на полета. Успехът на цялата експедиция зависеше от точността на неговите действия, и ако той сгрешеше дори съвсем малко, всички ни чакаше бърза и безсмислена смърт. Очевидно Съома много се вживяваше, и затова тренираше дори в празната казарма, довеждайки действията си до автоматизъм. Той сядаше на колене, затваряше очи и почваше да мърда устни — броеше до двеста и четирийсет, а после започваше да се върти обратно на часовниковата стрелка, правейки сложни движения с ръце на всеки четиридесет и пет градуса — макар аз да знаех, че той мислено отваря зъбците, крепящи първата степен за втората, всеки път движенията му ми напомняха сцена от хонконгски екшън; след като направеше осем пъти тази сложна манипулация, той мигновено падаше по гръб и силно риташе с крака нагоре, отблъсвайки се от невидимата втора степен.

Втората ни степен беше Иван Гречко, който дойде около два месеца след Съома. Той беше светлокос и синеок украинец; при нас го бяха взели от трети курс на Зарайското училище, затова той все още ходеше с известен труд. Но в него имаше някаква душевна чистота, някаква постоянна усмивка към света, заради която го обичаха всички, с които се срещаше; особено силно Иван се сприятели със Съома. Те се шегуваха един с друг и постоянно се състезаваха кой по-бързо и по-добре ще изпълни операцията по отстраняване на степенята си. Разбира се, Съома бе по-сръчен, но Иван трябваше да отвори само четири зъбци, затова понякога той се справяше по-бързо.

Третата ни степен — Ото Плуцис — беше румен и замислен прибалтиец, който, струва ми се, нито веднъж не се присъедини към Иван и Съома, когато те тренираха в казармата — като че ли той не правеше нищо друго, освен да решава кръстословици от „Червен

воин“, лежейки на леглото си (той винаги кръстосваше краката си, обути в старателно лъснати ботуши, на блестящата никелирана табла). Но достатъчно бе да погледнеш как той се оправя със своя дял от зъбци на макета, и ставаше ясно, че ако изобщо в нашата ракета има надеждна част, това е системата за отделяне на третата степен. Ото беше малко странен — той много обичаше да разказва след отбой идиотски истории като онези, с които се плашат взаимно децата в пионерските лагери.

— Полетяла веднъж експедиция към Луната — говореше той в тъмното. — Летят, летят. Почти стигат вече. И изведнъж люкът се отваря, и влизат някакви хора в бели престилки. Космонавтите им казват: „Ние летим към Луната!“ А онези, с белите престилки: „Добре, добре. Само не се вълнувайте. Сега ще ви боднем по една инжекцийка...“

Или нещо такова:

— Летят хора към Марс. Вече почти са стигнали, гледат в илюминатора. Изведнъж се обръщат и гледат — стои отзад един такъв пич, нисък и целият облечен в червено, а в ръката му ей такава огромна балтия. „Какво, момчета — пита, — на Марс ли ви се е приискало?“

Ние с Митек още не бяхме допуснати до нашата материална част, когато тренировките на останалите се усложниха. Това почти не касаеше Съома Аникин — височината на неговия подвиг бе четири километра, и той просто навличаше върху униформата си ватенка. На Иван му бе по-трудно — на четирийсет и пет километра, където настъпваше мигът на неговото безсмъртие, е студено, и въздухът е вече разреден, затова той тренираше с овчи кожух, топли ботуши и кислородна маска, поради което не му беше лесно да се промъкне през тясното прозорче на люка в макета. С Ото беше по-просто — за него бе пригответен специален скафандър с електрическо отопление, ушит от тъкачките в Красная Горка от няколко американски височинни костюма, намерени във Виетнам; засега скафандърът не беше готов — дооправяха системата за отопление. За да не губи време, Ото тренираше с водолазен костюм; и сега пред очите ми е зачервеното му

и потно сипаничаво лице зад стъклото на шлема, надигащ се от люка; като поздрав той казваше нещо от типа на „Звейгс!“ или „Цвейкс!“

Общата теория на космическата автоматика ни я четяха поред началникът на полета и полковник Урчагин.

Началникът на полета се казваше Пхадзер Владиленович Пидоренко. Той бе родом от малкото украинско селце Пидоренка, и фамилията му се произнасяше с ударение на първото „о“. Баща му също е бил чекист и е нарекъл сина си по първите букви на думите „партийно-хозяйственный актив Дзержинского района“ (партийно-стопански актив на Дзержински район); освен това в имената Пхадзер и Владилен имаше общо петнайсет букви, което отговаряше на броя на съветските републики. Но независимо от това той не можеше да понася да се обръщат към него по собствено и бащино име, и подчинените, свързани с него с различни служебни отношения, го наричаха или „другарю генерал-лейтенант“, или, както ние с Митек, „другарю началник на полета“. Той произнасяше думата „автоматика“ с такава чиста и мечтателна интонация, че кабинетът му на „Лубянка“, където ние се качвахме да слушаме лекциите, за секунда сякаш се превръщаше в резонатор на гигантски роял — но макар че тази дума изплуваше в речта му твърде често, той не ни съобщаваше никакви технически сведения, а разказваше главно житейски истории, или си спомняше как по време на войната партизанствал в Белорусия.

Урчагин също не се докосваше до никакви технически теми, а обикновено люпеше семки и се подсмиваше, или разказваше нещо смешно, например:

— Как да разделим пръдната на пет?

И когато ние казахме, че не знаем, отговаряше сам на себе си:

— Трябва да пръднем в ръкавица.

И се заливаше от тънък смях. Поразяваше ме оптимизмът на този човек, сляп, парализиран, прикован към инвалидна количка — но той изпълняваше своя дълг и не преставаше да се радва на живота. Ние в космическото училище имахме двама замполити, които зад гърба им понякога наричаха политруци — Урчагин и Бурчагин, и двамата полковници, и двамата випускници на Висшето военнополитическо училище „Павел Корчагин“, много приличащи си един на друг. С

нашият екипаж обикновено се занимаваше Урчагин. За двамата замполити имаше само една японска инвалидна количка с електромотор, и затова когато единият водеше възпитателната работа, другият мълчаливо и неподвижно полулежеше на кревата в малката стаичка на петия етаж — в кител, завит до кръста с одеяло. Бедната обстановка на стаята, планшетът за писане с тесни прорези в поставения отгоре картон, неизменната чаша силен чай на масата, бялото перде и фикусът — всичко това ме трогваше почти до сълзи, и в тези минути аз преставах да мисля, че всички комунисти са хитри, подли и алчни хора.

Последен в екипажа дойде Дима Матюшевич, отговарящ за лунния модул. Той беше много затворен и, независимо от младостта си, напълно побелял, държеше се настрана и за него знаех само, че порано е служил в армията. Като видя над леглото на Митек репродукциите на картините на Куинджи, изрязани от списание „Работница“, той окачи над своето легло лист хартия, на която бе нарисувана мъничка птичка и с едри букви пишеше:

OVERHEAD THE ALBATROSS

Идването на Дима съвпадна по време с появата на нова учебна дисциплина. Тя се наричаше също като филм: „Силни духом“. Това не беше учебен предмет в обикновения смисъл на думата, макар че в програмата му бе отредено почетно място. При нас почнаха да идват хора, чиято професия беше подвигът — те ни разказваха за живота си без всякакъв патос; думите им бяха прости, като от кухнята, и затова ни се струваше, че самата природа на героизма израства от ежедневието, от битовите дреболии, от нашия сив и студен въздух.

Най-добре от всички силни духом съм запомнил запасния майор Иван Трофимович Попадия. Смешна фамилия. Той беше висок — истински руски богатир (предците му бяха участвували в битката при Калка), с множество ордени на китела, с червено лице и шия, целият в белези и с превръзка на лявото око. Той имаше много необикновена съдба: бе започнал като обикновен егер в ловно стопанство, където ловували ръководители на партията и правителството, и задължението му било да гони зверовете — глигани и мечки — към стоящите зад дърветата стрелци. Веднъж се случило нещастие. Един разярен глиган

се измъкнал зад флагчетата и нанесъл със зъби смъртоносна рана на стрелящия иззад брезичката член на правителството. Той умрял по пътя към града, и на заседание на висшите органи на властта било прието решение да се забрани за ръководните кадри ловът на диви животни. Но разбира се, такава необходимост продължавала да възниква — и веднъж извикали Попадия в партийния комитет на ловното стопанство, обяснили му всичко и казали:

— Иван! Да ти заповядаме не можем — а и да можехме, нямаше да го направим, такава е работата. Но това ни е нужно. Помисли. Няма да те насилваме.

Дълго мислил Попадия — цяла нощ, а сутринта отишъл в парткома и казал, че е съгласен.

— Друго не съм очаквал — казал секретарят.

На Иван Трофимович дали бронирана жилетка, каска и глиганска кожа, и започнала новата му работа — такава, която смело може да се нарече ежедневен подвиг. В първите дни малко го било страх, особено за незащитените му крака, но после свикнал, а и членовете на правителството, които знаели каква е работата, се стараели да стрелят в тялото, защитено от бронежилетката, отстрани, където Иван Трофимович си подлагал под нея нещо меко. Разбира се, понякога някой и друг грохнал ветеран от ЦК не улучвал, и Иван Трофимович попадал задълго в болницата — там той прочел много книги, в това число и любимата си, спомените на Покришкин. Какъв опасен труд е това — става ясно само от факта, че на Иван Трофимович всяка седмица му сменяли пробития от куршумите партиен билет, който той носел във вътрешния джоб на кожата. В дните, когато бил ранен, вахтата се поемала от другите егери, сред които бил и неговият син Марат, но все пак за най-опитен работник смятали Иван Трофимович, на когото поверявали най-отговорните задачи, понякога дори го оставяли в запас, ако на лов идвал някой незначителен шеф на областен комитет (Иван Трофимович всеки път се оскърбявал, съвсем като Покришкин, на когото не давали да лети със собствения си полк). Иван Трофимович го пазели. През това време двамата заедно със сина си изучавали навиците и гласовете на дивите обитатели на гората — мечки, вълци и глигани — и повишавали майсторството си.

Всички помнят, преди години в столицата на нашата Родина бе пристигнал американският политик Кисинджър. С него се водели

много важни преговори и много неща зависели от това ще успеем ли да подпишем предварителен договор за съкращение на ядрените оръжия — особено важно е било поради това, че ние никога не сме ги имали, а нашите врагове не трябвало да узнаят това. Затова за Кисинджър се грижели на най-високо държавно равнище, и били задействани всички служби — например когато изяснили, че измежду жените му харесват пълните ниски брюнетки, именно такива лебеди проплавали по лебедовото езеро на Большой театър под неговите проблясващи в правителствената ложа рогови очила.

На лов е по-просто да се водят преговори, и попитали Кисинджър какъв дивеч обича да стреля. Желаяйки навярно да се пошегува в някакъв тънък политически смисъл, той казал, че предпочита мечки, и бил учуден и изплашен, когато на следващото утро наистина го повели на лов. По пътя му казали, че специално за него са подгонили два мечока.

Това били комунистите Иван и Марат Попадия, баща и син, най-добрите спецегери на стопанството. Гостът свалил Иван Трофимович с точен изстрел веднага след като двамата с Марат, изправени на задните си лапи, излезли с ръмжене от гората; хванали трупа му с куки за специалните възли и го помъкнали към колата. Американецът обаче никак не успявал да улучи Марат, макар че стрелял почти от упор, а той нарочно вървял колкото може по-бавно, излагайки на американските куршуми широката си гръд. Изведнъж се случило непредвиденото — пушката на задморския гост отказала, и той, преди да успее да разбере каква е работата, я метнал в снега и се хвърлил срещу Марат с нож. Разбира се, един истински мечок бързо би се справил с такъв ловец, но Марат помнел каква отговорност лежи върху него. Той вдигнал лапи и заръмжал, надявайки се да изплаши американеца — но онзи пиян ли е бил, безразсъден ли — скочил напред и ударил Марат с нож в корема; тънкото острие минало между пластините на бронезилетката. Марат паднал. Всичко това станало пред очите на баща му, лежащ на няколко метра разстояние; довели Марат до него, и Иван Трофимович разбрал, че синът му е още жив — той тихо стенел. Кръвта, изтичаща от него на снега, не била специалната течност от балончето — тя била истинска.

— Дръж се, синко! — прошепнал Иван Трофимович, гълтайки сълзите си, — дръж се!

Кисинджър бил извън себе си от възторг. Той предложил на съпровождащите го официални лица да изпият една бутилка направо „върху мечоците“, както се изразил, и направо там да подпишат договора. Върху Марат и Иван Трофимович поставили свалената от къщичката на горския почетна дъска, където били и техните снимки, и я превърнали в импровизирана маса. Всичко, което Иван Трофимович виждал през следващия час, било мяркането на множество крака; всичко, което чувал — чуждият пиянски говор и бързото ломотене на преводача; танцуващите върху масата американци почти го премазали. Когато се стъмнило и цялата компания си отишла, договорот бил подписан, а Марат — мъртъв. Тясна струйка кръв се стичала от разтворената му паст върху синия вечерен сняг, а на кожата проблясвала закачената от началника на лова златна звезда на герой. Цяла нощ бащата лежал до мъртвия си син, плакал — и не се срамувал от сълзите си.

Изведнъж аз по нов начин осъзнах отдавна загубилите смисъл думи: „В живота винаги има място за подвиг“, които всяка сутрин ме гледаха от стената на учебната зала. Това беше не романтична безсмислица, а точна и трезва констатация на факта, че нашият съветски живот не е последна инстанция на реалността, а само нещо като нейна пристройка. Не знам дали обясних това разбираемо. Да речем, в някоя си Америка, някъде на тротоара между блестящата витрина и паркирания „Плимут“, не е имало и няма място за подвиг — ако, разбира се, не смятаме момента, когато там минава съветски разузнавач. А у нас, макар че можеш да се окажеш до същата на външен вид витрина, и на също такъв тротоар — но това може да стане само в следвоенно или предвоенно време, и именно тук се отваря водещата към подвига врата, но не някъде навън, а навътре, към самата дълбина на душата.

— Bravo — каза ми Урчагин, когато споделих с него мислите си, — само бъди внимателен. Вратата към подвига наистина се отваря навътре — но самият подвиг се извършва отвън. Не изпадай в субективен идеализъм. Иначе изведнъж, за една кратка секунда, твоят висок и горд път нагоре ще се лиши от смисъл.

9

Беше май, край Москва горяха торфените блата, и в покритото с дим небе висеше бледо, но горещо слънце. Урчагин ми даде да прочета една книжка от японски писател, който през Втората световна война е бил пилот-смъртник, и аз до крайна степен бях поразен от сходството на моето състояние с онова, което описваше той. Точно по същия начин аз не мислех какво ме очаква занапред и живеях с днешния ден — потъвах в книгите, забравях за всичко на света, гледайки пламтящия от взривове киноекран (в събота вечер ни показваха военноисторически филми), искрено се вълнувах за своите не много високи оценки. Думата „смърт“ присъстваше в живота ми като хартийка с напомняща записка, висяща от дълго време на стената — знаех, че е на мястото си, но никога не спирах поглед върху нея. С Митек не говорехме на тази тема, но когато ни казаха, че накрая започват и нашите занятия с апаратурата, ние се спогледахме и сякаш усетихме първото подухване на приближаващия се леден вятър.

Отвън луноходът напомняше голям контейнер за бельо, поставен на осем тежки колела, наподобяващи трамвайните. На корпуса му имаше много и всякакви издатини, антени с различна форма, механични ръце и прочие — всичко това не работеше и бе нужно главно за телевизията, но оставяше много силно впечатление. По покрива на лунохода имаше малки полегати насечки; това не беше специално измислено — просто металният лист, от който бе направен покривът, е бил предназначен за пода при входа на метрото, а тях винаги ги правят така. Но поради това машината изглеждаше още по-тайнствена.

Странно е устроена човешката психика! На първо място на нея са нужни детайли. Помня, когато бях малък, често рисувах танкове и самолети и ги показвах на другарите си. На тях винаги им харесваха рисунките, където имаше много и всякакви безсмислени чертички,

така че аз дори нарочно ги дорисувах. Така беше и с лунохода — изглеждаше много сложен и умен апарат.

Неговият капак се отваряше настрани — той беше херметичен, с гумена лента, с няколко слоя топлоизолация. Вътре имаше свободно място, колкото примерно в кулата на танк, и там стоеше преправена рама от велосипед „Спорт“ с педали и две зъбчатки, една от които бе акуратно заварена за оста на задните колела. Кормилото беше обикновено, от велосипед-полубегач — чрез специална предавка то можеше съвсем леко да завърта предните колела, но както ми казаха, такава необходимост не трябвало да възниква. По стените бяха поставени полици, но засега те бяха празни; към средата на кормилото бе прикрепен компас, а към пода — тенекиената кутия на преподавателя с телефонна слушалка. На стената пред кормилото се чернееха две мънички кръгли лещи, прилични на шпионки; през тях се виждаха краищата на предните колела и декоративния манипулатор. От другата страна висеше радиото — най-обикновена тухла от червена пластмаса с черно копче за регулиране на звука (началникът на полета обясни, че за преодоляване на психологическото откъсване от страната на всички съветски космически апарати задължително транслират предаванията на радиостанция „Маяк“). Външните лещи, големи и изпъкнали, отстрани и отгоре бяха ограничени с капаци, така че изглеждаше, сякаш луноходът има лице, или по-точно муцуна — доста симпатична, като онези, които рисуват на дините и роботите в детските списания.

Когато за пръв път се вмъкнах вътре и капакът се затвори над главата ми, аз помислих, че няма да понеса такава теснота и неудобство. Налагаше се почти да вися над рамата, разпределяйки теглото си между ръцете, лежащи на кормилото, краката, опрени в педалите, и седлото, което не толкова поемаше част от теглото, колкото задаваше позата, която трябваше да заема тялото. Така се накланя велосипедистът, когато развива голяма скорост — но той поне има възможност да се изправи, а тук такава нямаше, тъй като гърбът и тилът практически опираха в капака. Наистина две седмици след началото на занятията, когато посвикнах, се оказа, че мястото вътре е напълно достатъчно, за да забравям за цели часове колко малко е то.

Кръглите „шпионки“ се озоваваха право срещу лицето — но лещите така изкривяваха всичко, че бе свършено невъзможно да разбера какво има там, зад тънката стомана на борда. Затова пък

петното земя право пред колелата и краят на ребрилата антена бяха ясни и силно увеличени; останалото се размиваше в разни зигзаги и петна, и ми се струваше, че през сълзи гледам дългия тъмен коридор зад стъклата на противогаса.

Машината беше доста тежка и бе трудно да я привеждам в движение — така че у мен дори се появиха съмнения дали ще съумея да преодолея цели седемдесет километра през лунната пустиня. Само след като направех един кръг из двора, аз силно се уморявах; болеше ме гърбът, раменете и кръстът.

Сега аз през ден, сменяйки Митек, се качвах горе с асансьора, излизах в двора, събличах се по шорти и фланелка, вмъквах се в лунохода и дълго, за да укрепя мускулите на краката си, въртях кръгчета из двора, като при това разгонвах кокошките и понякога дори ги газех — разбира се, правех това не нарочно, просто бе невъзможно през оптиката да различа заблудилата се кокошка примерно от вестник или паднала от простора партенка, а така или иначе не успявах да спра. Отначало пред мен вървеше с количката си полковник Урчагин, показвайки ми пътя — през лещите той изглеждаше като размито сивозелено петно — но постепенно добих такава сръчност, че можех със затворени очи да обиколя целия двор: за това просто трябваше да завъртя кормилото под определен ъгъл, и машината сама описваше плавен кръг, връщайки се на мястото, от което бях започнал маршрута. Понякога дори преставах да гледам през шпионките и само работех с мускули, отпусках глава и мислех за свои неща. Понякога си спомнях детството, понякога си представях какъв точно ще бъде стремително приближаващият се миг на старта към вечността. А понякога довършвах разни стари мисли, отново изплували в съзнанието ми. Ето например, често мислех — какво точно съм аз?

Трябва да кажа, че си задавах този въпрос още в детството, събуждайки се рано сутрин и гледайки в тавана. После, когато пораснах малко, почнах да го задавам в училище, но единственото, което чух, бе — че съзнанието се явява свойство на високоорганизираната материя, произтичащо от ленинската теория на отражението. Аз не разбирах смисъла на тези думи, и също както преди се учудвах — как аз виждам? И кой е този аз, който вижда? И

какво изобщо значи — виждам? Виждам ли аз нещо външно, или просто гледам в себе си? И какво е това — извън мен и вътре в мен? Често усещах, че стоя на самия праг на разгадаването, но опитвайки се да направя последната крачка към него, изведнъж губех това „аз“, което току-що стоеше на този праг.

Когато леля отиваше на работа, тя често молеше една бабичка съседка да остане с мен, и аз задавах на нея всичките тези въпроси, с удоволствие чувствайки колко ѝ е трудно да ми отговори на тях.

— Ти, Омочка, вътре имаш душа — казваше тя — и тя гледа през очичките ти, а самата тя живее в тялото, както твоят хамстер живее в аквариума. И тази душа е част от Бога, който ни е създал всички нас. Така че ти си същата тази душа.

— А защо Бог ме е сложил в тоя аквариум?

— Не знам — казваше бабичката.

— А къде седи самият той?

— Навсякъде — отговаряше бабичката и показваше с ръце.

— Значи аз също съм Бог?

— Не — казваше тя. — Човек не е Бог. Но той е богоподобен.

— А съветският човек също ли е богоподобен? — питах аз, произнасяйки с труд непознатата дума.

— Разбира се — казваше бабичката.

— А боговете много ли са? — питах аз.

— Не. Той е един.

— А защо в справочника пише, че са много? — питах аз, сочейки справочника на атеиста, който стоеше на полицата.

— Не знам.

— А кой бог е най-добър?

Но бабичката отново отговаряше:

— Не знам.

И тогава аз питах:

— А мога ли сам да си избира Бог?

— Избирай, Омочка — смееше се бабичката, и аз почвах да се ровя в речника, където боговете бяха цял куп. Особено ми харесваше Ра, бог, на който преди много хиляди години са се доверявали египтяните — харесваше ми сигурно, защото имаше глава на сокол, а летците, космонавтите и въобще героите по радиото често ги наричаха

соколи. И аз реших, че ако наистина съм подобен на бог, то най-добре на този. Помня, че взех една голяма тетрадка и в нея написах:

„Денем Ра, осветявайки земята, плава по небесния Нил в ладията Манджет, вечер се премества в ладията Месектет и се спуска в преизподнята, където, сражавайки се със силите на мрака, плава по подземния Нил, а сутринта отново се появява на хоризонта.“

Древните хора не са могли да знаят, че всъщност Земята се върти около Слънцето, бе написано в речника, и затова създали този поетичен мит.

Веднага под текста в речника имаше древноегипетска картинка, изобразяваща прехода на Ра от едната ладия в другата — там бяха нарисувани две еднакви долепени една до друга ладии, в които стояха две девойки, едната от които предаваше на другата кръг със стоящ в него сокол — това беше Ра. Най-много ми хареса, че в тези ладии, освен множеството непонятни предмети, имаше и четири съвършено явни шестетажни блока.

И оттогава, макар че отговарях на името „Омон“, сам аз наричах себе си „Ра“; именно така се наричаше героят на моите вътрешни приключения, които преживявах преди да заспя, затворил очи и обърнат към стената — дотогава, докато мечтите ми не претърпяха обичайната възрастова трансформация.

Интересно, ще хрумне ли на някого от онези, които гледат във вестника снимката на лунохода, че вътре в стоманената тенджерка, съществуваща, за да пропълзи по Луната седемдесет километра и да спре навеки, седи човек, озъртащ се навън през две стъклени лещи? Впрочем каква е разликата. Дори някой да се досети за това, той все едно никога няма да разбере, че този човек съм аз, Омон Ра, верен сокол на Родината, както каза веднъж началникът на полета, прегръщайки ме през раменете и сочейки с пръст сияещия облак зад прозореца.

Поредният предмет, който се появи в занятията ни — „Обща теория на Луната“ — беше факултативен за всички, освен за нас с Митек. Занятията водеше докторът на философските науки в оставка Иван Евсеевич Кондратиев. Кой знае защо той не ми беше симпатичен, макар никакви обективни поводи за неприязън да не съществуваха, а лекциите му бяха доста интересни. Помня, че той започна първата си среща с нас много необичайно — половин час ни чете от листовете си всякакви стихове за Луната; накрая самият той така се трогна, че се наложи да си бърше очилата. Тогава аз още си водех записки, и от тази лекция в тях остана някакво безсмислено струпуване на парчета от цитати: „Като златна капка мед свети сладостно Луната... Луна, надежда, тиха слава... Как много те са в този звук... А в небето, приучен на всичко, криви се безсмислено дискът... Той управляваше с хода на мислите, и тъкмо затова — с луната... Течна неуютна лунност...“ И още страница и половина в този дух. После той стана сериозен и заговори официално, провлечено:

— Другари! Да си спомним историческите думи на Владимир Илич Ленин, казани от него през хиляда деветстотин и осемнайсега година в писмото до Инеса Арманд^[1]: „От всички планети и небесни тела — писа Владимир Илич — най-важна за нас се явява Луната“. Оттогава минаха години; много неща в света се измениха. Но ленинската оценка още не е загубила своята острота и принципиална важност; времето потвърди нейната правота. И огънят на тези ленински думи по особен начин осветява днешния лист в календара. Наистина Луната играе огромна роля в живота на човечеството. Видният руски учен Георгий Иванович Гурджиев още по време на нелегалния период на своята дейност разработва марксистка теория на луната. Съгласно нея Земята е имала общо пет луни — именно затова звездата, символ на държавата ни, има пет лъча. Падането на всяка луна е било съпроводено със социални трусове и катастрофи — така четвъртата луна, паднала върху планетата ни през 1904 година и

известна под името Тунгуски метеорит, предизвика първата руска революция, скоро след която последва втората. Дотогава паданията на луните са довеждали до смяна на общественно-икономическите формации — разбира се, космическите сили не влияят върху нивото на развитие на производителните сили, което се получава независимо от волята и съзнанието на хората и излъчването на планетите, но способстват за формирането на субективните предпоставки за революцията. Падането на днешната луна — луна номер пет, последната от останалите — трябва да доведе до абсолютна победа на комунизма в мащабите на слънчевата система. В този курс ще изучим двата основни труда на Ленин, посветени на Луната — „Луната и въстанието“ и „Съвети на страничния човек“. Днес ще започнем с разглеждането на буржоазните фалшификации на въпроса — възгледи, според които органичният живот на Земята служи просто за храна на Луната, източник на поглъщаните от нея еманации. Това е невярно, защото целта на съществуването на органичния живот на Земята се явява не храненето на Луната, а, както показва Владимир Илич Ленин, построяването на ново общество, свободно от експлоатацията на човек номер едно, две и три от човек номер четири, пет, шест и седем...

И така нататък.

Той говореше много и сложно, но най-добре запомних поразилният ме със своята поетичност пример: висящата на веригата тежест кара часовника да върви; Луната е такава тежест, Земята — часовник, а животът — това е тиктакането на зъбните колелца и песента на механичната кукувичка.

Доста често ни правеха медицински прегледи — всички нас ни изучиха надлъж и нашир, и това бе разбираемо. Затова когато чух, че двамата с Митек трябва да минем през някакво реинкарнационно изследване, аз помислих, че това ще е проверка на рефлексите или измерване на налягането — първата дума нищо не ми говореше. Но когато ме извикаха долу и видях специалиста, който трябваше да ме изследва, аз почувствах детски страх, непреодолим и напълно неуместен в светлината на това, което ми предстоеше в съвсем близко бъдеще.

Пред мен стоеше не лекар с престилка и стърчащ от джоба стетоскоп, а офицер, полковник, но не с кител, а с някакво странно черно расо с пагони, дебел и едър, с червено, сякаш изгорено от чорба лице. На гърдите му висеше никелирана свирка и секундомер, и ако не бяха очите му, наподобяващи обзорния процеп на тежък танк, той щеше да прилича на футболен съдия. Но полковникът се държеше приветливо, много се смееше, и към края на беседата аз се отпуснах. Той говореше с мен в един малък кабинет, където имаше само маса, два стола, покрита с мушама кушетка и врата към другата стая. След като попълни няколко жълтеникави бланки, той ми даде да изпия една мензурка с нещо горчиво, постави на масата пред мен малък пясъчен часовник и излезе през втората врата, като ми заповяда да отида при него, когато целият пясък изтече долу.

Помня как гледах часовника, учудвайки се колко бавно пясъчинките падат надолу през стъкленото гърло, докато не разбрах, че това е, защото всяка пясъчинка има своя собствена воля, и нито една от тях не иска да пада долу, тъй като за тях това е равносилно на смърт. И заедно с това падането за тях е неизбежно; а този и онзи свят, помислих си аз, много приличат на часовника — когато всички живи умрат в едната посока, реалността се обръща и те оживяват, тоест почват да умират в обратна посока.

Известно време аз тъгувах по този повод, а после забелязах, че пясъчинките отдавна вече не падат и си спомних, че трябва да отида при полковника. Усецах вълнение и заедно с това необичайна лекота; помня, че особено дълго вървях към вратата, зад която ме чакаха, макар че до нея имаше две или три крачки. Като поставих длан на дръжката, аз я побутнах, но тя не се отвори. Тогава я дръпнах към себе си и изведнъж забелязах, че дърпам към себе си не врата, а одеяло. Лежах в своето легло, на края на което седеше Митек. Леко ми се виеше свят.

— Е? Как е там? — попита Митек. Той изглеждаше странно възбуден.

— Къде там? — попитах аз, като се привдигнах на лакти и опитах да съобразя какво се е случило.

— На реинкарнационното изследване — каза Митек.

— Сега — казах аз, припомняйки си как току-що дърпах вратата към себе си, — сега... Не. Нищо не помня.

Кой знае защо усещах празнота и самота, сякаш много дълго съм вървял през голо есенно поле; това беше тъй необичайно състояние, че забравих за всичко останало, в това число и за постоянното през последните месеци усещане за приближаващата се смърт, което вече беше загубило острота и бе станало просто фон за всички останали мисли.

— Подписка ли си дал, какво? — с леко презрение попита Митек.

— Стига — казах аз, обръщайки се към стената.

— Ей сега те довлякоха двама такива муцунести сержанти в черни раса — продължаваше той — и казват: „На, дръж своя египтянин.“ А фланелката ти е цялата в повръщано. Наистина ли не помниш нищо?

— Наистина — казах аз.

— Е, пожелай ми късмет — каза той, — сега трябва да вървя.

— Късмет — казах аз. Повече от всичко на света ми се искаше да спя, защото усещах, че ако заспя достатъчно бързо, отново ще се събудя като самия себе си.

Чух как Митек затвори със скърцане вратата след себе си, а след това вече беше утро.

— Кривомазов! При началника на полета! — викна в ухото ми някой от нашите. Чак като се облякох, аз се събудих окончателно. Леглото на Митек бе празно и неоправено; останалите момчета по фланелки седяха на местата си. Усещах във въздуха някакво напрежение; те смутено се озъртаха, и дори Иван не ръсеше своите обичайни утринни шегги, глупави, но много смешни. Разбрах, че се е случило нещо, и през целия път нагоре, до третия надземен етаж, където беше кабинетът на началника на полета, се опитвах да разбера какво именно. Докато вървях по коридора и примиждавах срещу процеждащото се през пердетата слънце, което отдавна не бях виждал, аз забелязах отражението си в огромното прашно огледало на един от завоите, поразих се от мъртвата бледост на лицето си и разбрах, че всъщност подвигът ми отдавна вече е започнал.

Началникът на полета стана срещу мен и ми стисна ръката.

— Как е подготовката? — попита той.

— Нормално, другарю началник на полета — казах аз.

Той ме погледна в очите с оценяващ поглед.

— Виждам — каза той след известно време, — виждам. Теб, Омон, те извиках ето за какво. Ти ще ми помогнеш. Вземи този магнитофон — той показва малкия японски касетофон пред себе си, — бланки, писалка, и иди в триста дващест и девета стая — тя тъкмо сега е празна. Разшифровал ли си някога записи?

— Не — отвърнах аз.

— Това е просто. Завърташ малко лентата, записваш каквото си чул, и продължаваш нататък. Ако не разбереш нещо от първия път, го превърташ няколко пъти.

— Ясно. Могат ли да тръгвам?

— Можеш. Чакай. Мисля, че ще разбереш защо помолих именно теб да се заемеш с това. У теб скоро ще възникнат всякакви въпроси, на които никой там — началникът на полета посочи с пръст към пода — няма да ти отговори. Аз също можех да не ти отговарям, но според мен е по-добре да си в течение. Не искам да се измъчваш с излишни мисли. Но имай предвид, нито замполитите, нито екипажът не трябва да знаят това, което сега ще узнаеш ти. От моя страна това е служебно нарушение. Както виждаш, понякога дори генералите правят нарушения.

Аз мълчаливо взех от масата касетофона и няколко жълти бланки — същите, каквито видях вчера, и отидох в триста дващест и девета. Прозорците бяха плътно закрити с пердета, а в центъра стоеше познатият ми метален стол с кожени ремъци на краката и облегалката, само че сега от него към стената се бе проточил някакъв кабел. Седнах на малкото бюро в в ъгъла, поставих пред себе си разграфена бланка и включих касетофона.

— Благодаря, другарю полковник... Много е удобно, просто сякаш е кресло, а не стол, ха-ха-ха... Разбира се, нервнича. Това е като изпит, нали?.. Разбрах. Да. С две „и“ — Свириденко...

Изключих магнитофона. Това беше гласът на Митек, но някак странен, сякаш към гласните му струни вместо дробове бяха включили ковашки мехове — той говореше леко и напевно, през цялото време при издишане. Върнах лентата леко назад, отново натиснах „Play“ и повече не спирах лентата.

— Изпит, да?.. Разбрах. Да. С две „и“ — Свириденко... Не, благодаря, не пуша. При нас в групата никой не пуши — такива не вземат... Да, втора година вече. Дори не ми се вярва. Още като момче мечтаех да полетя на Луната... Разбира се, разбира се. Именно така, хора с кристална душа. И как иначе — когато цялата Земя е под теб... За кого на Луната? Не, не съм чувал... Ха-ха-ха, шегувате се вие, весел сте... А при вас е някак странно. Е, необикновено. Навсякъде при вас ли е така, или само в особения отдел? Само колко черепи има тук на полиците, господи — направо като книги стоят. И с етикети, виж ти... Не, аз не в тоя смисъл. Щом стоят, значи трябва. Експертиза, картотека. Разбирам. Разбирам. Какво говорите... И как само се е запазил... А това, над окото, от ледосекач ли е? Моя. Там имаше още две анкети. Пред Байконур — последна проверка. Да. Готов съм. Че нали, другарю полковник, аз всичко това подробно... Просто за себе си да разкажа, от детството? А, не, благодаря, удобно ми е... Е, щом трябва. Аа бяхте направили такива облегалки за главата, като в колите. Така възглавничката ще пада, ако се наклоня... Аха, а аз пък си мисля за какво ви е това огледало на стената. А вие, значи, поставяте второ на масата. Каква дебела свещ... От какво? Ха-ха-ха, шегувате се, другарю полковник... Удивително. Честна дума, за пръв път виждам. Чел съм само, че може така да се направи, а самият аз не съм виждал. Поразително. Сякаш е някакъв коридор. Къде? Ето в това? Господи Христе, колко огледала са при вас, като в бръснарница. Ама не, вие какво, другарю полковник... Това е само пословица, от баба ми се е залепила. Аз съм научен атеист, иначе не бих отишъл в пилотското... Горедолу помня. Нали пристигнах в Москва чак на единайсет години, а се родих в едно малко градче — знаете, стои там на железопътната линия, веднъж на три дена минава влак, и толкова. Тишина. Улиците са мръсни, по тях ходят гъски. Много пияници. И всичко е такова сиво — зиме, лете, без значение. Две фабрики, кинотеатър. Е, още и парк — там, разбирате ли, по-добре изобщо да не се пъха човек. И ето, знаете ли — понякога забучи в небето — вдигаш очи и гледаш. Че какво да обяснявам... И освен това през цялото време книги четях, за всичко хубаво в себе си съм им задължен. Най-любимата, разбира се — „Мъглявината Андромеда“. Много голямо влияние върху мен имаше. Представяте ли си, желязна звезда... И на черната планета стои радостен съветски звездолет с басейн, наоколо петно със син цвят, а

където свършва светлината — враждебен живот, той се бои от светлината и може само да се таи в тъмнината. Медузи някакви, това не го разбрах, и още черен кръст — това според мен е намек за църковниците. Имаше такъв черен кръст, прокрадваше се в тъмнината, а там, където е синята светлина, работят хора, добиват анамезон. И тогава този черен кръст като гръмна по тях с нещо! Целеше се в самия Ерг Ноор, но Низа Крит го заслони с гърдите си. И нашите после отмъстиха — ядрен удар до хоризонта, Низа Крит я спасиха, а главните медузи ги хванаха, и в Москва. Четях и си мислех — как ли работят нашите хора в посолствата в чужбина! Хубава книга. И една друга помня. Там имаше някаква пещера, като че ли...

— ...

— Или не, пещерата беше после, не пещера, а коридори. Ниски коридори, а по стените — сажди от факлите. Тук през нощта воините все с факли ходеха, пазеха господин принца. Казваха, от академите. Всъщност от брат му го пазеха, разбира се... Вие, господин началник на северната кула, простете, ако говоря не каквото трябва, но при нас всички така смятат — и воините, и слугите. А ако заповядате да ми отрежат езика, то все едно, всеки ще ви каже същото. Самата царица Шубад е поставила тоя гарнизон, пази го от Мескаламдуг. Той като тръгне на лов, винаги покрай южната стена минава, и с него двеста воители с медни шлемове — какво, за лъвовете ли ходи? Всички за това говорят... тоест как? Вие какво, господин началник на северната кула, пак ли петлистник сте дъвкали? Нинхурсаг съм аз, жрец на Арата и майстор на печати. Тоест, когато порасна, ще бъда жрец и майстор на печати, сега още съм малък... какво пишете, нали ме познавате. И юзда ми подарихте, с медни капси. Не помните? Защо... Сега... Седяхме ние с Намтура — е, знаете го, ушите му са отрязани, той ме учеше да изрязвам триъгълник. За мен е най-трудно. Там отначало правиш два дълбоки разреза, а после трябва от третата страна да подхванеш с широкия резец, и... Е да, а тогава някой отвън смъква завесата, нагло ей така — вдигаме очи, а там двама воители стоят. Радост, казват! Нашият принц вече не е принц, а великият цар Абарага! Току що е бил при божеството Нанна, е, и ние значи трябва да се приготвим. Намтура заплака от щастие, запя нещо по академски и почна да връзва парцалите си във вързоп. А аз веднага отидох на двора, казах само, че Намтура си събира резците. А в двора — Уршу

победителю! — воини с факли, и светло като ден... Ама не, вие какво, господин началник на северната кула! Разбира се, че не. Това просто Намтура мърмори през цялото време... Не, и жертви никога не съм принасял. Сега съм нун на великия цар Абарага, да ми отрежат ушите не е толкова просто, за това царски указ трябва... Добре, прощavam ви. Да, и колесниците с биковете чакаха вече. Тогава към мен се приближава пазителят на ключалката — на, казва, Нинхурсаг, кинжал от държавен бронз, ти си вече възрастен. И още торбичка с ечемичено брашно ми даде — ще си свариш, казва, ядене по пътя. Тогава гледам, из двора ходят тези, с медните каски. Е, мисля си, велики Уршу! Тоест, велики Ану! Помириха се, значи, Мескаламдуг с Абарага... О, не — как да се скараш с царя, когато всяка негова дума е Ану. Тогава ми показах моята колесница, е, аз се качих на нея. Там още едно момче стоеше — то управляваше биковете. Преди това дори не го бях виждал. Помня само, че мънистата му бяха от тюркоаз, скъпи мъниста. И кинжал в пояса — също му го бяха дали току-що. Изобщо, огледах аз крепостта, натъжих се малко. Но тогава облаците се разпръснаха, и между тях като засия Луната... И изведнъж ми стана леко и весело... Тогава отместиха плочата в скалата до конюшните — а там е входът на пещерата. Аз дори не знаех, че там има пещера. Наистина, не знаех... Да не извърша подвиг в битка! Ами това бяхте вие! Сега си спомних. И тогава, значи, вие, господин началник на северната кула, приближавате до нас с две чаши пиво и казвате — от царския брат Мескаламдуг е. И полата ви беше тази същата, само на главата си имахте меден шлем. Е, ние го изпихме. Преди това никога не бях пил пиво. А после второто момче нещо извика, дръпна юздите, и потеглихме — право в пролома в скалата. Помня, там пътят водеше надолу, а какво има отстрани — не видях, тъмно беше... После? А после се озовах при вас в кулата. От пивото ми е така, нали? Ще ме накажат ли? Че застъпете се, господин началник на северната кула. Разкажете как стана всичко. Или предайте табличките, нали записахте всичко. Разбира се, при мен е. Не, няма да ви го дам, сам ще го поставя. Който дава печата си, го у... Ето. Наистина ли ви харесва? Сам съм го правил. От третия път се получи. Това е бог Мардук. Какъв стобор, това са старшите богове. Вие се застъпете за мен, господин началник на северната кула! Тогава три печата ще ви изрежа. Не, не плача... Това е, няма повече. Благодаря. Вие сте мъж мъдър и мощен, от сърце ви го казвам. Само не

разказвайте никому, че съм плакал... Че ще кажат, какъв жрец на Арата е той — напил се с пиво и плаче... Разбира се, искам. А къде? На юг или на север? Че тук цялата ви стена е с огледала. Разбрах... Е, знам. Този е, когато Нинлил отишла в чистия поток да се къпе, а после излязла на брега на канала. Майка и казвала, казвала, а тя все едно, значи, на брега на канала излязла, но там Енлил я опънал. А после той отива в Киур, а съветът на боговете казва — Енлил, насилнико, вълн от града! Е, а Нинлил тръгнала след него, разбира се... Не, не ме заслепява. Другите два? На този вече е по-късно, когато Енлил се престорил на страж на прохода, и когато Нанна ударил Нинлил чак под самото сърце...

— ...

— А и освен това, тези двете са просто различни прояви на едно и също нещо. Може да се каже така: Хеката — това е тъмната и странна страна, а Селена — светлата и чудесната. Но тук, признавам, не съм много сведущ — само съм чувал това-онова в Атина... Бил съм, бил съм. Още при Домициан. Криех се там. Иначе ние с вас, сенаторе, нямаше да пътуваме в този паланкин... Както обикновено, оскърбление на величеството. В двора на господаря имало статуя на принцепса, а до нея били погребани двама роби. А той и статуя такава никога не е имал. Дори при Нервий се страхувахме да се върнем. А при сегашния принцепс няма от какво да се боим. Той при нас самия Плиний Секунд изпрати за легат — ето какво време настана, слава на Изида и Серапис! Не даром... А, не, вие какво, сенаторе, кълна се в Херкулес! Това ми е от Атина, там сега са египтянин до египтянина... Какви интересни дъсчици имате, почти не се вижда восък. А лъвските муцуни — от електрон ли са? Казвате, коринтски бронз... За пръв път виждам... Секстий Руфин. Не, от освободените. Все пак паланкинът с това е добър — ако робите са сръчни, разбира се — пътуваш и пишеш. И светилник гори като в стая, и покрай теб преминават пинии... Вие, сенаторе, четете направо в душата ми. Постоянно говоря за себе си. Разбира се, не съм Марциал — просто така, изтъпявам стилосите... Пея песните с кратки стихове. Както едно време Катул ги е пеел, а също — Калв и древните. Че какво общо имам аз? Аз предпочетох стиховете, а оставих форума... Е, преувеличавам, разбира се, сенаторе, нали те затова са стихове. Всъщност, на делото за християните отидох заради литературата. Да погледам нашия легат. Велик човек... Е, не

съвсем свидетел. Ама не, написал го е както си е — той наистина е от Галилея, този Максим. По нощите се събират у дома му, някакъв дим дишат. А после той се изкатерва на покрива и крещи като петел — като ги видях, веднага разбрах, че са християни... За прилепите е излъгал, разбира се. Какво толкова. Че за тях, все едно, пътят е един — в гладиаторската школа. А нашият легат ми хареса много. Да... На масата ме покани, послуша стиховете ми. Много ги хвали. А после казва — ела, казва, Секстий, на вечеря. Когато стане пълнолуние. Казва, ще пратя хора... И наистина, прати. Бях събрал всичките си свитъци със стихове — може, мислех, да ме прати в Рим. Най-добрия плащ си сложих... Че как мога така, нали нямам римско гражданство. Тръгнахме ние, значи, само че кой знае защо, извън града. Дълго пътувахме, аз дори заспах в талигата. Събуждам се, гледам — вила някаква ли е, храм ли е — и факлоносци. Значи, влязохме ние вътре — през къщата и в двора. А там вече масата е сложена, направо под небето, и луната осветява всичко. Чудно голяма беше. Робите ми казват — сега господин легатът ще излезе, а вие първо легнете до масата, пийнете вино. Ето вашето място, под мраморното агне. Аз легнах, пийнах — а останалите наоколо лежат и ме гледат... И мълчат. Какво ли, мисля си, им е надрънкарал легатът за стиховете ми... Дори леко не бях на себе си. Но после зад завесата засвириха на две арфи, и изведнъж ми стана толкова весело — удивително. Направо не разбрах как скочих от мястото си и почнах да танцувам... А после наоколо се появиха триножници с огън, и още някакви хора в жълти хитони. Те, според мен, не бяха на себе си — поседят, поседят, а после изведнъж протегнат ръце към луната и почнат да пеят нещо на гръцки... Не, не разбрах — нали танцувах, весело ми беше. А после се появи господин легатът — на главата си носеше кой знае защо фригийска шапка с сребърен диск, а в ръката — свирка. И очите му блестят. Наля ми още вино. Хубави стихове пишеш, казва, Секстий. После заговори за луната — направо като вас, сенаторе... Чакайте, че нали и вие бяхте там — точно така. Хе-хе, а все си мислех — защо ли пътувам аз с вас в паланкина? Да-а... Сега сте с тога, а тогава бяхте с хитон, и с фригийска шапка, като тази на легата. Да, и в ръката ви имаше червено копие, с конска опашка. Все ми беше неудобно да се обърна с гръб към вас, само че легатът казва — погледни, Секстий, към Хеката, а аз ще ти свиря със свирката. И засвири — тихо някак. Е, аз вдигнах очи, гледам,

гледам, а после вие почнахте да ме разпитвате за същата тази Хеката и Селена. И кога ли съм успял да седна в паланкина ви? Всичко нормално ли е? Е, слава на И... Херкулес. Добре, аз ги донесох, за да ги прочете легатът. А вие, сенаторе, също ли се занимавате с литература? Че нали гледам — все пишете, пишете. А-а. Да не забравите. Също сте харесали стиховете. Този час е за теб — гуляе Лией, и царува в косите ти роза. Разбира се. Дайте дори гемата да притисна. Нищо, тук резбата не е дълбока, не трябва много восък. Ще се отпечата. Пристигнахме ли? Благодаря, сенаторе, че прическата ми се е развалила. И колко струва такова огледало в метрополията? Ще кажете, за толкова пари у нас във Витиния цяла къща може да се купи. Също коринтски бронз? Сребро? И надпис някакъв...

— ...

— Нищо, ще го прочета. На лейтенант Вулф за Източна Пруссия. Генерал Лудендорф. О, извинете, бригаденфюрер, тя сама се отвори. Чудесна табакера, блести като огледало. А вие, значи, в петнайсега година също сте били лейтенант? И също пилот? Е, недейте, бригаденфюрер, дори ми е неудобно. Заради тези три кръста дори по задания не летя. Яковете и МиГовете, казват, са много, а Фогел фон Рихтхофен ни е единствен. Ако не беше спецмисията, сигурно щях да мухлясам в празната казарма... Да, пише се като „птица“. Майка ми отначало се разстрои, когато узна как баща ми иска да ме нарече. Затова пък Балдур фон Ширах — той дружеше с баща ми — цяло стихотворение ми посвети. Сега го учат в училищата... По-внимателно, ей от онзи прозорец стрелят... А, не, стената е дебела... Представям си какво щеше да напише, ако бе разбрал за спецмисията. Онова беше направо цяла поема. Аз помислих, че ме пращат на Западния фронт, и чак в Берлин разбрах всичко. Първо, естествено, се разстроих. Какво, мисля, в „Аненербе“ работа ли си нямат, че прибират бойни летци от фронта... Но когато видях самолета — дева Марийо! Веднага... Ама вие какво, бригаденфюрер, просто в детството си живях в Италия. Да. Колко съм летял, а такава красота не бях виждал. Чак после съобразих, че това е всъщност Me-109, само че с друг мотор и с други криле... Дявол, лентата заяде... Добре, сам... Изобщо, влязох в хангара, и веднага ми спря дъхът. Бял, лек такъв, и сякаш свети в тъмното. Но това, което ме учуди, беше подготовката, Мислех, ще уча материалната част, а вместо това ме водиха при вас в

„Аненербе“, черепа ми мериха, и всичко това под музиката на Вагнер. А ако ги питаш нещо — мълчат. Изобщо, когато ме събудиха тази нощ, реших, че пак ще ми мерят черепа. Не, гледам — под прозорците стоят два „мерцедеса“, моторите ръмжат... Отлично, бригаденфюрер! Право под кулата. Къде сте се научили от това нещо така... Е, седнахме, значи, потеглихме. После... Да, имаше отцепление, есесовци с факли. Преминахме, после гората свърши, появи се някакво здание с колони и аеродром. Нито душа наоколо, само един лек ветрец, и луна в небето. И моят самолет стои, направо на пистата, и под фюзелажа му нещо като бомба, също бяло. Но дори не ми дадоха да спра, а веднага ме заведоха в зданието... Не, не помня. Помня само, че свиреше Вагнер. Заповядаха ми да се съблека, измиха ме като дете... Не, гранатите после... Натриха кожата ми с масло — знаете ли, мирише на нещо древно, приятна такава миризма. И ми дадоха пилотска униформа, само че цялата бяла. С всичките ми награди на гърдите. Да, мисля си, Фогел, ето го... Нали цял живот съм мечтал за нещо такова. После тези, от „Аненербе“, казват: тръгвайте, капитане, към самолета. Там ще ви кажат всичко. Стиснаха ми ръка, всичките поред. Е, аз тръгнах. А ботушите също са бели, страх те е да стъпиш в прахта... сега. Приближавам се аз до самолета, а там... Че нали и вие бяхте там, бригаденфюрер, само че не с тази каска, а с една черна шапка... И значи, почнахте да ми обяснявате всичко това — да излетя на единайсет хиляди, курс към луната, бутона на левия панел... Ей че дявол. Едва-едва не достигна... И този бял планшет ми дадохте, а после кафе с коняк от термоса. Аз казвам — не трябва, не пия преди полет, а вие на мен така строго — че ти знаеш ли, Фогел, от кого е това кафе? Тогава се обръщам и виждам — никога нямаше да повярвам... Да. Като в хрониките, и кителът беше същият, двуреден. Само че с шапка на главата, и с бинокъл на гърдите. И мустаците малко пошироки, отколкото на портретите. Или заради лунната светлина ми се стори така. Помаха ми с ръка, също като на стадион... Изобщо, изпих аз кафето, седнах в самолета, сложих веднага кислородната маска и излетях. И ми стана толкова леко — сякаш с два бели дроба дишах. Издигнах се на единайсет хиляди, курс към луната — тя беше огромна, колкото половината небе, и погледнах надолу. А там всичко е зеленикаво, някаква река блесна... Тогава натиснах бутона. И нещо почна да ме носи надясно, а как съм кацнал — дори не помня... Много

от тях ли са влезли в Берлин? Че това е ясно... Дреболия, парче от тухла навярно. Носът е цял... Аха, виждам — дреболия. С тази табакера можеш да се бръснеш, и огледало няма да ти трябва...

— ...

— Не, повече не трябва, дори не ви съм молил. Вие сами го сложихте, другарю полковник, когато запалихте свещта... Какво понататък — четях книги, а после си направих мъничък телескоп. Изучавах главно луната. Дори на един утренник в училище се маскирах като луноход... Отлично помня тази вечер... Не, при нас винаги правеха утренниците вечер, а тогава още и съботите преместиха в понеделник... Всички деца се събрахме в актовата зала — техните костюми бяха прости, можеха да танцуват. А върху мен беше надяното какво ли не — като застана на четири крака, съм същински луноход. В залата свири музика, всички са зачервени... А аз постоях до вратата и тръгнах из пустото училище. Коридорите са тъмни, няма никой... Така на четири крака допълзах до прозореца, а в небето зад него — луната, и дори не жълта, а някак зелена, като на картината на Куинджи — знаете ли я? Виси над леглото ми, от „Работница“. И точно тогава си дадох дума да отида на Луната... Ха-ха-ха... Е, ако вие, другарю полковник, направите всичко възможно, тогава наистина ще отида... Нататък — след училище в Зарайск, оттам направо тук... Получихте ли? Знаем, другарю полковник, винаги е по-добре по човешки. Тук ли? Нали няма значение, че мастилото е синьо? Правилно. Проста душа, кратък протокол... Благодаря. Ако може, с малинов сок. А откъде вземате бутилки за сифона? Макар че да... Другарю полковник, може ли един въпрос? Кажете, наистина ли всичкия лунен грунт го карат при вас? Не помня, някой от нашите... Разбира се, нали само по телевизора съм виждал... Ех... И колко влиза в една кутия — триста грама? А може ли? Благодаря... Благодаря... Дайте още едно листче, да е по-надеждно... Благодаря. Помня. Надясно по коридора, към асансьорите, и надолу. Няма да стигна ли? Още ли действа? Е, изпратете ме тогава... Ух... Не, никога. Нова униформа? Защо, харесва ми. Нали в армията вече имахме шапки-будьоновки. Красиво, но непривично — няма козирка, кокардата е кръгла... Не, не забравих... Как наляво? А защо ви е факел? А електри... да, пропуск. Светнете, стъпалата са стръмни... Като при нас на модула за кацане. Другарю полковник, но тук е тъ...

Чу се изщракване, и два гласа, мъжки и женски, запяха в унисон:
— ...зъби. А песента пази до днес...

Получи се нещо като кратка пауза.

— Тревата млада — полувъпросително пропя жената.

— Степен малахит — потвърди щедрият баритон.

Аз изключих касетофона. Обхвана ме ужасен страх. Спомних си за полковника в черното расо със свирка и секундомер на гърдите. Никой не задаваше на Митек никакви въпроси, а това, на което той отговаряше, беше лекото изсвирване, прекъсващо понякога монолога му.

[1] Любовница на В.И. Ленин. ↑

Никой от нашите не ме попита за Митек. Всъщност той не дружеше с никого освен с мен, само понякога играеше с Ото на карти. Вече изнесоха леглото му от нашия бокс, и само висящите на стената цветни картини от „Работница“ с картините на Куинджи „Лунна нощ над Днепър“ и „Хан Байконур“ напомняха за това, че някога е живял на света някой си Митек. На занятията всички се правеха, че нищо не се е случило; особено бодър и приветлив беше полковник Урчагин.

Между другото нашият неголям отряд, сякаш без да забележи загубата на боеца си, вече допяваше песента си. Никой не говореше за това направо, но беше ясно — скоро ще се лети. Няколко пъти с нас се срещаше началникът на полета и разказваше как в дните на войната се сражавал в отряда на Ковпак; всички нас ни фотографираха поединично, после заедно, после с преподавателския състав, до знамето. Горе започнахме да срещаме нови курсанти — тях ги готвеха отделно от нас, а за какво — никой не знаеше; говореше се за изпращането на някаква автоматична сонда към Алфа Микроцефал веднага след нашата експедиция, но не бях уверен, че новите момчета са екипажа на тази сонда.

В началото на септември, вечерта, неочаквано ме извикаха при началника на полета. Него го нямаше в кабинета; адютантът в приемната, скучаещ над стар „Нюзуик“, каза, че той е в триста дващест и девета стая.

Изад вратата с цифрите „329“ се носеха гласове и нещо подобно на смях. Аз почуках, но не ми отвориха. Почуках още веднъж и натиснах дръжката.

Под тавата на стаята висеше ивица от цигарен дим, която незнайно как ми напомни реверсионната следа в лятното небе над Зарайското училище. За металния стол в центъра на стаята бе привързан дребничък японец — че е японец, разбрах по червения кръг в бял правоъгълник на ръкава на пилотския му комбинезон. Устните му бяха сини и подпухнали, едното око се бе превърнало в тъничка цепка

по средата на червен оток, а комбинезонът бе в петна от кръв — и съвсем пресни, и тъмнокафяви, изсъхнали. Пред японеца стоеше Ландратов с високите си блестящи ботуши и парадна униформа на лейтенант от ВВС. До прозореца, опрян на стената и скръстил ръце на гърдите, стоеше цивилен млад човек. Зад масата в ъгъла седеше началникът на полета — той разсеяно гледаше през японеца и почукваше по масата с тъпия край на молива.

— Другарю началник на полета! — почнах аз, но той махна с ръка и почна да събира разпръснатите по масата хартии в папка. Отместих погледа си към Ландратов.

— Привет — каза той, протегна ми широката си длан и изведнъж, напълно неочаквано за мен, с все сила ритна японеца с ботуш в корема. Японецът тихо изхърка.

— Не иска, кучето, в съвместния екипаж! — учудено разпери ръце Ландратов и неестествено извъртайки стъпалата си, изтанцува на пода едно кратко присядане с двойно пляскане по ботушите.

— Стига, Ландратов! — измърмори началникът на полета, излизайки иззад масата.

От ъгъла на стаята се дочу тихо, пълно с ненавист скимтене; погледнах натам и видях едно куче, седнало на задните лапи пред тъмносиня чинийка с нарисувана ракета. Това беше много стара лайка с напълно червени очи, но мен ме поразиха не очите, а покриващото тялото светлозелено мундирче с пагони на генерал-майор и два ордена „Ленин“ на гърдите.

— Запознай се — каза началникът на полета, улавяйки погледа ми. — Другарката Лайка. Първият съветски космонавт. Между другото, родителите ѝ са ни колеги. Също са работили в органите, само че на север.

В ръцете на началника на полета се появи мъничка манерка с коняк, от която той наля в чинийката. Лайка вяло се опита да го цапне по ръката, но не улучи и отново тихо зави.

— Пъргава е тя — усмихна се началникът на полета. — Само не трябва да пикае където и попадне. Ландратов, бягай за парцал.

Ландратов излезе.

— Йой о тенки ни наримасита не — каза японецът, разлепайки с труд устни. — Хана ва сакураги, хито ва фудзивара.

Началникът на полета въпросително се обърна към младия човек.

— Бълнува, другарю генерал-лейтенант — каза той.

Началникът на полета взе от масата папката си.

— Да вървим, Омон.

Ние излязохме в коридора и той ме прегърна за раменете. Покрай нас мина Ландратов с парцал в ръка и докато затваряше след себе си вратата на триста дваисет и девета, ми намигна.

— Ландратов е още млад — замислено каза началникът на полета, — върши лудории. Но е отличен летец.

Двамата изминахме няколко метра в мълчание.

— Е какво, Омон — каза началникът на полета, — вдругиден си на Байконур. Това е.

Аз чаках тези думи вече няколко месеца, но все пак ми се стори, че в слънчевия ми сплит се вряза снежинка колкото тежка гайка.

— Позивната ти, както искаше, е „Ра“. Трудно беше — началникът на полета многозначително посочи с пръст нагоре — но я отстояхме. Само че там — той посочи с пръст надолу — засега нищо не казвай.

Изобщо не помнех дали някой някога ме е молил за подобно нещо.

По време на изпитното занятие на макета на ракетата аз бях просто зрител — останалите момчета се трудеха, а аз седях на пейката до стената и гледах. Бях взел своя изпит преди седмица, в двора, минавайки с напълно оборудвания луноход осморка с дължина сто метра за шест минути. Момчетата се вместиха точно в норматива, и ни строиха пред макета, за да ни направят прощална снимка. Аз не я видях, но отлично си представям как е изглеждала: отпред — Съома Аникин с ватенка, със следи от машинно масло по ръцете и лицето; зад него — опирацията се на алуминиево бастунче Иван Гречко (от подземната влага понякога го боляха краката) в дълъг овчи кожух, с висяща на гърдите му разтворена кислородна маска; след него — в сребрист скафандър, затоплен на места с парчета от бархетно одеяло на жълти патета, Ото Плущис — шлемът му беше вдигнат и напомняше вдървила се от космическия студ качулка. Нататък — Дима

Матюшевич в също такъв скафандър, само че одеялото беше не на патета, а на обикновени зелени ивици; последен от екипажа — аз в курсантска униформа. Зад мен, в екектрическото си кресло — полковник Урчагин, а вляво от него — началникът на полета.

— А сега, по установената добра традиция — каза началникът на полета, когато фотографът свърши — ще се качим за няколко минути на Червения площад.

Ние минахме през цялата зала и за секунда се задържахме до малката желязна вратичка — задържахме се, за да хвърлим последен поглед върху ракетата, точно наподобяваща тази, с която ни предстоеше скоро да се издигнем в небето. После началникът на полета отвори малката желязна врата в стената с един ключ от връзката си, и тръгнахме по един коридор, в който преди това не бях попадал.

Доста дълго се лутахме между каменните стени, по които висяха разноцветни жици; няколко пъти коридорът завиваше, а таванът понякога ставаше толкова нисък, че се налагаше да се навеждаме. На едно място забелязах в стената неголяма ниша, където лежаха увехнали цветя; до нея висеше неголяма паметна плоча с думите: „Тук през 1932 година бе злодейски убит с лопата другарят Сероб Налбандян.“ После под краката ни се появи червена пътека; коридорът почна да се разширява и накрая стигна до някакво стълбище.

Стълбището беше много дълго, а отстрани по него минаваше гладка наклонена плоскост, широка около метър, с тясна редица стъпала по средата — като в подлезите за колички. Аз разбрах защо е направено това, когато видях как началникът на полета затика нагоре креслото с полковник Урчагин. Когато той се уморяваше, Урчагин издърпваше ръчната спирачка и те застиваха, затова и останалите не вървяха много бързо, още повече че Иван изкачваше дългите стълбища с голям труд. Накрая стигнахме до тежка дъбова врата с гравирани гербове; началникът на полета я отключи със своя ключ, но набъбналите от влагата крила се разтвориха чак когато аз ги блъснах силно с рамо.

Удари ни ярка дневна светлина; някои закриха очи с длани, други се извърнаха — само полковник Урчагин седеше спокойно, с обичайната си полуусмивка на лицето. Като свикнахме със светлината, се оказа, че стоим с лица към сивите надгробни плочи пред Кремълската стена, и аз се досетих, че сме излезли през задния вход на

Мавзолея. Толкова отдавна не бях виждал над главата си открито небе, че ми се зави свят.

— Всички космонавти — започна началникът на полета — всички, колкото и да са те в нашата страна, преди полет са идвали тук, на свещените за всеки съветски човек камъни и трибуни, за да вземат частица от това място със себе си в космоса. Огромен и труден път премина страната ни — всичко започна с каруците и ръчните колички, а сега вие, момчета, работите с най-сложна автоматика — той направи пауза и без да мигне, обходи със студен поглед очите ни, — която ви е поверила Родината, и с която ние с Бамлаг Иванович ви запознахме на лекциите. Уверен съм, че при тези ваши последни крачки по повърхността на Родината вие също ще отнесете със себе си частица от Червения площад, макар аз да не знам каква ще е тази частица за всеки от вас...

Ние мълчаливо стояхме на повърхността на родната планета. Беше ден; небето леко се мръщеше, и сините ели размахваха лапите си от вятъра. Ухаеше на някакви цветя. Часовникът започна да бие пет; началникът на полета, поглеждайки своя часовник, намести стрелките и каза, че имаме още няколко минути.

Ние излязохме на стъпалата до предните врати на Мавзолея. На Червения площад нямаше никакви хора, ако не се смятат двамата токущо застъпили часови, които с нищо не показваха, че ни виждат, и три гърба, отдалечаващи се по посока на Спаската кула. Аз се огледах настрани, поемайки в себе си всичко, което виждах и чувствах: сивите стени на ГУМ, празният „плод-зеленчук“ на „Василий Блажени“, мавзолея на Ленин зад стената на червенознаменния зелен купол, фасадата на Историческия музей и сивото, близко и сякаш извърнало се от земята небе, което може би още не знаеше, че съвсем скоро ще бъде пронизано от железния пенис на съветската ракета.

— Време е — каза началникът на полета.

Нашите бавно тръгнаха обратно зад Мавзолея. След минута под думата „ЛЕНИН“ останахме само ние с полковник Урчагин; началникът на полета погледна часовника си и се прокашля в шепа, но Урчагин каза:

— Една минута, другарю генерал-лейтенант. Искам да кажа на Омон две думи.

Началникът на полета кимна и се скри зад полирания гранитен ъгъл.

— Ела до мен, момчето ми — каза полковникът.

Аз се приближих. На паветата на Червения площад паднаха първите едри и редки капки дъжд. Урчагин вдигна ръка във въздуха, и аз му протегнах своята. Той я хвана, леко я стисна и ме дръпна към себе си. Аз се наведох и той започна да шепне в ухото ми. Слушах го и гледах как потъмняват стъпалата пред количката му.

Другарят Урчагин ми говори близо две минути, правейки големи паузи. Като млъкна, той още веднъж стисна дланта ми и си дръпна ръката.

— Сега отивай при останалите — каза той.

Аз направих крачка към люка, но се спрях.

— А вие?

Дъждовните капки падаха наоколо все по-често.

— Нищо — каза той, измъквайки чадър от приличащия на кобур калъф отстрани на креслото. — Аз ще се поразходя тук.

И ето какво отнесох аз от привечерния Червен площад — потъмнелите павета и слабичката фигура в стар кител, седяща в инвалидното кресло и разтваряща непослушния черен чадър.

Вечерята беше доста безвкусна: супа с макаронени звездички, кокошка с ориз и компот; обикновено когато допивах компота, аз изяждах всичките разварени плодове, но този път кой знае защо изядох само една смръщена горчива круша, а после почувствах, че ми се повдига и дори блъснах чинията.

12

Струваше ми се, че плавам с водно колело през гъстите камъши, от които стърчаха огромни телеграфни стълбове; водното колело беше странно — не като обикновените, с педали пред седалката, а сякаш преправено от наземен велосипед; между двата дебели и дълги поплавъка бе поставена рама с думата „Спорт“. Беше напълно неразбираемо откъде се бяха взели всички тези камъши, водното колело, че и самият аз. Но това не ме вълнуваше особено. Наоколо цареше такава красота, че ми се искаше да плавам и плавам нататък, и да гледам, и сигурно дълго време нямаше да ми се иска нищо друго. Особено красиво бе небето — над хоризонта висяха тесни и дълги виолетови облаци, приличащи на звено от стратегически бомбардировачи. Беше топло; едва чуто се плискаше водата под перката, и от запад се донасяше ехо от далечен гръм.

После разбрах, че това не е гръм. Просто през равни промеждутъци от време, незнайно дали в мен или извън мен, всичко се разтърсваше, след което главата ми започваше да кънти. От всеки такъв удар всичко наоколо — реката, камъшите, небето над главата ми — сякаш се износваше. Светът ставаше познат до най-дребните подробности, като вратата на тоалетната отвътре, и това ставаше много бързо, докато изведнъж не забелязах, че заедно с велосипеда си се намирам вече не сред камъшите, и не над водата, и дори не под небето, а в прозрачно кълбо, което ме отделя от всичко наоколо. Всеки удар принуждаваше стените на кълбото да стават по-здрави и по-дебели; през тях преминаваше все по-малко и по-малко светлина, докато не стана съвсем тъмно. Тогава вместо небе над главата ми се появи таван, засвети мъждива лампа, и стените почнаха да променят формата си, приближаваха се плътно към мен, огъваха се и образуваха някакви полици, отрупани с чаши, консервни кутии и разни други неща. И тогава ритмичното потръпване на света се превърна в това, което беше от самото начало — телефонен звън.

Аз седях на седлото в лунохода, стиснал кормилото и наведен до самата рама; бях облечен с ватенка, ушанка и ботуши; на шията ми като шал бе праметната кислородна маска. Звънеше завинтената към пода зелена кутия на радиото. Вдигнах слушалката.

— Айде бе, ебал съм ти майката, педерас посран! — болезнено се взриви в ухото ми чудовищен бас. — Ти там какво, чекии ли блъскаш?

— Кой е?

— Началникът на ЦУПа полковник Халмурадов. Събуди ли се?

— А?

— Лайна. Минутна готовност!

— Тъй вярно минутна готовност! — извиках в отговор аз, от ужас ухапах устната си до кръв и със свободната ръка се вкопчих за кормилото.

— К-козел — въздъхна слушалката, а след това долетяха неразличими откъслечи от думи — явно този, който ми крещеше, сега говореше с другите, отдалечил слушалката от лицето си. После в слушалката нещо силно бипна, и се чу друг глас, говорещ безлично и механично, но със силен украински акцент:

— Петдесет и девет... Петдесет и уосем...

Аз бях в онова състояние на срам и шок, когато човек започва силно да стене или да крещи неприлични думи; мисълта за това, че едва не съм сторил нещо непоправимо, засенчи всичко останало. Следейки откъсващите се в ухото ми цифри, опитах да си спомня станалото и осъзнах, че като че ли не съм направил нищо страшно. Помнех само как отместих от устата си купичката с компот и се отдръпнах от масата — изведнъж им се отця да ям. А после постепенно започнах да съобразявам, че телефонът звъни и трябва да вдигна слушалката.

— Трийсет и три...

Забелязах, че луноходът е напълно екипиран. Пустите преди това лавици сега бяха плътно запълнени — на долната блестяха консерви с китайско варено свинско „Велика Стена“, на горната лежах планшет, канче, нож за консерви и кобур с пистолет; всичко това бе опасно с предпазна жица. В лявото ми бедро опираше кислороден балон с надпис „ОГНЕОПАСНО“, а в дясното — алуминиев бидон; в него се отразяваше светещата от стената малка лампа, под която висеше карта

на Луната с две черни точки, долната от които беше надписана — „Място на кацане“. До картата висеше на връвчица червен флумастер.

— Шестнайсет...

Притиснах очи до двете шпионки на стената. Зад тях цареше пълна тъмнина — както и трябваше да се очаква, сетих се аз, нали луноходът е закрит от капака на обтекателя.

— Девет... Уосем...

„Секундите на предстартово броене — спомних си гласа на другаря Урчагин, — какво са те, ако не умноженият в милионите телевизори глас на историята?“

— Три... Две... Едно... Старт.

Някъде далеч отдолу се чу шум и грохот — с всяка секунда той се усилваше и скоро премина всички мислими граници — сякаш стотици чукове удряха по железния корпус на ракетата. После тя започна да се тресе и аз няколко пъти ударих главата си в стената отпред — ако не бе ушанката, сигурно щеше да ми се размаже мозъкът. Няколко консерви свинско полетяха на пода, после се люшнах така, че помислих за катастрофа — а в следващия момент в слушалката, която все още продължавах да държа до ухото си, се разнесе далечното:

— Омон! Летиш!

— Напред! — извиках аз. Грохотът се превърна в мощен и равномерен шум, а тръскането — във вибрация, подобна на тази, която се усеща в ускоряващ се влак. Аз оставих слушалката и телефонът веднага зазвъня отново.

— Омон, наред ли си?

Това бе гласът на Съома Аникин, наложен върху монотонно произнасяната информация за началния участък на полета.

— Наред съм — казах, — а ние защо изведнъж... Макар че да...

— Мислехме, че ще отменят старта, толкова дълбоко спеше. Нали моментът е точно разчетен. От него зависи траекторията. Дори пратиха един войник да се изкатери по мачтата, той риташе с ботуш по обтекателя, за да те събуди. Викаха те за връзка непрекъснато.

— Аха.

Няколко секунди двамата мълчахме.

— Слушай — отново заговори Съома, — само четири минути ми остават, дори по-малко. После ще освободя степента. Ние вече всички

се простихме един с друг, а с теб... Нали няма да си говорим никога повече.

В главата не ми идваха никакви подходящи думи, и единственото, което усетих, беше неловкост и мъка.

— Омон! — отново ме повика Съома.

— Да, Съома — казах аз, — чувам те. Летим, разбираш ли.

— Да — каза той.

— Е, как си? — попитах аз, чувствувайки безсмислието и дори оскърбителността на въпроса си.

— Нормално. А ти?

— Също. Ти виждаш ли нещо?

— Нищо. Тук всичко е закрито. Страшен шум. И много тресе.

— При мен също — казах аз и замълчах.

— Добре — каза Съома, — вече ми е време. Знаеш ли какво? Когато долетиш на Луната, спомни си за мен, а?

— Разбира се — казах аз.

— Просто си спомни, че е имало един Съома. Първата степен. Обещавах ли?

— Обещавам.

— Ти непременно трябва да долетиш и да довършиш всичко, чуваш ли?

— Да.

— Време е. Сбогом.

— Сбогом, Съома.

Няколко пъти нещо в слушалката изпука, а после през шума на смущенията и рева на двигателите долетя гласът на Съома — той високо пееше любимата си песен.

— А-а, в Африка реките са много широки... А-а, в Африка планините са много високи. А-а, крокодили-носорози. А-а, маймуникашалоти. Аа... А-а-а-а...

На „кашалотите“ нещо изтрещя, сякаш късаха парче бризент, и почти веднага в слушалката се раздадоха кратки сигнали, но секунда преди това — ако не ми се е сторило — песента на Съома се превърна във вик. Отново нещо ме раздруса, ударих гърба си в тавана и изпуснах слушалката. По промяната в рева на двигателите се досетих, че е заработила втората степен. Навярно най-страшно за Съома е било да включи двигателя. Представих си какво е това — да счупиш

стъклото на предпазителя, да натиснеш червения бутон, знаейки, че след секунда ще оживеят огромните зейнали ями на дюзите. После си спомних за Иван, отново хванах слушалката, но в нея се чуваше сигнала. Ударих няколко пъти по ръчката и викнах:

— Ваня! Ваня! Чуваш ли ме?

— Какво? — попита накрая гласът му.

— Съома...

— Да — каза той, — чух всичко.

— А ти скоро ли?

— След седем минути — каза той. — Знаеш ли за какво си мисля сега?

— За какво?

— Ами сетих се нещо от детството. Помня как ловях гълъби. Вземахме, знаеш ли, някоя дървена касетка, примерно от български домати, сипвахме под нея трохи хляб и я поставяхме на ребрата, а под едното ребро слагахме пръчка с привързана връв, към десетина метра. Самите ние се криехме зад храстите, или зад пейките, а когато гълъбът влизаше под касетката, дърпахме връвта. Тогава касетката падаше.

— Точно така — казах аз, — ние също.

— А помниш ли, когато касетката падне, гълъбът иска веднага да избяга и удря с криле по стените — касетката чак подскача.

— Помня — казах аз.

Ваня замълча.

Между другото вече бе станало доста хладно. И дишането беше трудно — след всяко движение ми се искаше да поема въздух, като след дълго тичане по стълби. За да вдишам, почнах да долепям до лицето си кислородната маска.

— А още помня — каза Ваня — как взривяхме гилзи с барут от кибрит. Натъпчеш я, сплескваш я, а отстрани трябва да има една малка дупчица — и в нея слагаш наредени няколко клечки...

— Косминавт Гречко — раздаде се изведнъж в слушалката същият бас, който ме събуди и наруга преди старта, — пригответи се.

— Слушам — вяло отвърна Ваня. — А после намотаваш с конец, или още по-добре с изолирбанд, защото конецът понякога се размотава. Ако искаш да я хвърлиш през прозореца, примерно от седмия етаж, и за да се взриви на височина, трябва четири клечки. И...

— Прекрати разговорите — каза басът. — Сложи кислородната маска.

— Слушам. Не трябва да палиш крайната клечка с драскане, а най-добре от цигара. Иначе изпадат от дупката.

Повече не чух нищо — само обичайният пукот на смущенията. После отново вибрациите ме удариха в стената, и в слушалката се раздадоха къси сигнали. Заработи третата степен. Това, че приятелят ми Ваня току-що — също тъй скромно и просто, както и всичко, което правеше — си отиде от живота на височина четирийсет и пет километра, не достигаше до мен. Аз не усещах мъка, а обратно, изпитвах странен подем и еуфория.

Изведнъж забелязах, че губя съзнание. Тоест забелязах не как го губя, а как идвам в него. Сякаш току-що държах слушалката до ухото си, а тя вече лежи на пода; ушите ми звънят, и аз тъпо я гледам от вдигнатата до тавана седалка. Току-що кислородната маска беше прехвърлена като шал през врата ми — и ето аз въртя глава, мъчейки се да дойда на себе си, а тя лежи на пода до телефонната слушалка. Разбрах, че не ми достига кислород, протегнах се до маската и я притиснах към устата си — веднага ми стана по-леко, и почувствах, че съм силно измръзнал. Закопчах ватенката си догоре, вдигнах яката и спуснах ушите на ушанката. Ракетата едва-едва се тресеше. Изведнъж ми се доспа, и макар да знаех, че не трябва да го правя, не успях да се преборя със себе си — поставих ръце на кормилото и затворих очи.

Присъни ми се Луната — такава, както я рисуваше в детството ни Митек: черно небе, бледожълти кратери и верига от далечни планини. Протегнал предните лапи пред муцуната си, към пламтящото над хоризонта слънце вървеше мечок със звезда на герой на гърдите и засъхнала струйка кръв в ъгъла на страдалчески озъбената паст. Изведнъж той се спря и обърна муцуна в моята посока. Аз почувствах, че той ме гледа, вдигнах глава и погледнах в застиналите му сини очи.

— И аз, и целият този свят сме само нечия мисъл — тихо каза мечокът.

Аз се събудих. Наоколо бе много тихо. Очевидно някаква част от съзнанието ми бе запазила връзка с външния свят, и настъпилата тишина ми подежда като звън на будилник. Наведох се към шпионките на стената. Оказа се, че обтекателят вече се е отделил — пред мен беше Земята.

Започнах да съобразявам колко ли съм спал — и не успях да дойда до никакъв определен извод. Навярно не по-малко от няколко часа: вече бях огладнял, и почнах да ровя с ръка по горната лавица — струваше ми се, че бях видял на нея нож за консерви. Но там го нямаше. Реших, че той е паднал на пода от друсането и взех да се оглеждам — и в този момент зазвъня телефонът.

— Ало!

— Ра, приемай. Омон! Чуваш ли ме?

— Тъй вярно, другарю началник на полета.

— Значи, всичко е нормално. Имаше един тежък момент, когато телеметрията отказа. Не точно отказа, разбираш ли, а просто паралелно бяха включили друга система, и телеметрията не тръгна. Дори за няколко минути отмениха контрола. Това беше, когато почна да не ти стига въздухът, помниш ли?

Той говореше странно, възбудено и бързо. Реших, че силно нервничи, макар да ми мина мисълта, че просто е пиан.

— А ти, Омон, ни уплаши всичките. Така здраво спеше, че едва не отложиха старта.

— Виноват, другарю началник на полета.

— Нищо, нищо. Ти не си виновен. Бяха ти дали много сънотворно преди Байконур. Засега всичко върви отлично.

— Къде съм сега?

— Вече си на работната траектория. Летиш към Луната. Какво, и ускорението от спътникова орбита ли си проспал?

— Излиза, че съм го проспал. Какво, Ото вече свърши ли?..

— Ото вече свърши. Нали виждаш, че обтекателят се е отделил. Но се наложи да направим две излишни обиколки. Отначало Ото се паникьоса. Не искаше да включи ракетния блок. Ние вече мислехме, че се е уплашил. Но после се опомни момчето, и... Всъщност имаш поздрави от него.

— А Дима?

— Какво Дима? С него всичко е наред. Автоматиката за прилуняване не работи на инерционния участък. А, той има още една корекция... Матюшевич, чуваш ли ни?

— Тъй вярно — чух в слушалката гласът на Дима.

— Засега почивай — каза началникът на полета. — Връзка — утре в петнайсет на обед, после корекция на траекторията. Отбой.

Аз оставих слушалката и се притиснах до шпионките, гледайки синия полукръг на Земята. Често бях чел, че видът на планетата ни от космоса е поразявал всички без изключение космонавти. Писали са за някаква приказно красива мъгла, за това, че сияещите с електрическа светлина градове на нощната страна напомнят огромни огньове, а на дневната се виждат дори реките — е, всичко това не е истина. Земята от космоса най-много прилича на неголям училищен глобус, ако гледаш към него, например, през запотените стъкла на противогаза. Това зрелище бързо ми омръзна; аз опрях по-удобно глава на ръцете си и заспах отново.

Когато се събудих, Земята вече не се виждаше. В шпионките се мяркаха само размитите от оптиката точки на звездите, далечни и недостижими. Представях си битието на едно огромно разтопено кълбо, висящо, без да се опира на нищо, в ледената пустота, на много милиарди километри от съседните звезди, мънички блестящи точки, за които е известно само, че съществуват, и то не сигурно, тъй като една звезда може да загине, но светлината ѝ още дълго ще се носи на всички страни, и значи, че всъщност за звездите не е известно нищо, освен че животът им е страшен и безсмислен, нали всичките им движения в пространството са навеки предопределени и се подчиняват на законите на механиката, които не оставят никакви надежди за случайна среща. Но нали и ние, хората, мислех аз, сякаш се срещаме, смеем се, потупваме се един друг по раменете и се разотиваме, но в някакво особено измерение, където понякога уплашено поглежда нашето съзнание, ние също така неподвижно висим в пустотата, където няма горе и долу, вчера и утре, няма надежда да се приближим един към друг или поне някак да проявим волята си и да изменим съдбата; ние съдим за ставащото с другите по долитащото до нас измамно мъждукане, и цял живот вървим срещу това, което смятаме за светлина, макар че нейният източник може вече отдавна да не съществува. И ето, мислех аз, през целия си живот аз вървах към това — да се издигна над главите на работниците и селяните, военнослужещите и творческата интелигенция, и сега, увиснал в проблясащата чернота на невидимите нишки на съдбата и траекторията, видях, че да станеш небесно тяло — това е примерно същото, както да получиш доживотна присъда в затворнически вагон, който безспирно се носи по околоръстната железопътна линия.

13

Ние летяхме със скорост два и половина километра в секунда и инерционната част на полета ни отне около три денонощия, но аз останах с чувството, че летяхме не по-малко от седмица. Навярно защото слънцето преминаваше пред очите ми няколко пъти на ден, и всеки път аз се любувах на изгреви и залези с необикновена красота.

От огромната ракета сега бе останал само лунният модул, състоящ се от степен за корекция и забавяне, където седеше Дима Матюшевич, и спускаем апарат, тоест просто луноходът върху една платформа. За да не се хаби излишно гориво, обтекателят се бе отделил още преди ускоряването от околоземна орбита, и зад борда на лунохода сега беше откритият космос. Лунният модул летеше сякаш със задника напред, обърнал главната дюза към Луната, и постепенно с него в съзнанието ми се случи примерно същото, като с хладния асансьор на Лубянка, който се превърна от механизъм за спускане под земята в механизъм за издигане на повърхността и. Отначало лунният модул все по-високо се издигаше над Земята, а после постепенно се изясни, че той пада към Луната. Но имаше и разлика. В асансьора аз се спусках и се издигах с главата нагоре. А от земната орбита аз се понесох с главата надолу; чак после, примерно след едно денонощие полет, се оказа, че аз, вече с главата нагоре, все по-бързо и по-бързо пропадам в черен кладенец, вкопчен в кормилото на велосипеда и очаквайки мига, когато неговите несъществуващи колела беззвучно ще се врежат в Луната.

Имах време за всички тези мисли, понеже засега не трябваше да правя нищо. Често ми се искаше да поговоря с Дима, но той практически през цялото време бе зает с многобройни и сложни операции по корекция на траекторията. Понякога вдигах слушалката и чувах неговите неразбираеми преговори с инженерите от ЦУП:

— Четирийсет и три градуса... Петдесет и седем... Тангаж...

Известно време аз слушах всичко това, а после се изключих. Както разбрах, главната задача на Дима бе да улови в един оптичен

прибор Слънцето, в друг — Луната, да измери нещо и да предаде резултата на Земята, където трябваше да сверят реалната траектория с пресметнатата и да изчислят продължителността на коригиращия импулс на двигателите. Съдейки по това, че няколко пъти луноходът силно се разтrese, Дима се справяше със задачата си.

Когато тласъците престанаха, аз изчаках половин час, вдигнах слушалката и го повиках:

— Дима! Ало!

— Слушам — отвърна той с обичайния си суховат тон.

— Какво, коригира ли траекторията?

— Като че ли да.

— Трудно ли беше?

— Нормално — отвърна той.

— Слушай — заговорих аз, — а къде си ги научил тези работи?

Тези градуси? Нали при нас на занятията нямаше такива неща.

— Служил съм две години в ракетните стратегически войски — каза той, — там системата за насочване е подобна, само че по звездите. И без радиовръзка — всичко смяташ сам с калкулатор. Ако сбъркаш — капут.

— А ако не сбъркаш?

Дима премълча.

— А като какъв си служил?

— Оперативен дежурен. После стратегически.

— Това какво значи?

— Нищо особено. Ако седиш в оперативно-тактическа ракета, оперативен. А ако в стратегическа, тогава си стратегически дежурен.

— Тежко ли е?

— Нормално. Като цивилните пазачи. Едно денонощие дежуриш в ракетата, три почиваш.

— Значи затова си побелял... При вас там всички ли са белокуси?

Дима отново замълча.

— Това е от отговорността, нали?

— Не. По-скоро от учебните пускове — неохотно отвърна той.

— От какви учебни пускове? А, това е когато в „Известия“ на последната страница, с дребен шрифт е написано да не се плава в Тихия океан в еди-кой си квадрант, нали?

— Да.

— И чести ли са тези пускове?

— Различно. Но всеки месец теглиш клечка. Дванайсет пъти в годината, цялата ескадрила е двацет и пет човека. Затова побеляват момчетата.

— А ако не искаш да теглиш клечка?

— Това само така се казва, че теглиш. Всъщност преди учебния пуск замполитът обикаля всички и дава на всекиго по един плик. Там вътре е клечката ти.

— А ако е къса, не може ли да откажеш?

— Първо, не къса, а дълга. А второ, не може. Може само да подадеш молба за отряда на космонавтите. Но за това трябва много да ти провърви.

— И често ли ви вървеше?

— Не съм броил. Ето на мен ми провървя.

Дима отговаряше неохотно и често правеше доста невежливи паузи. Аз не намерих какво друго да го попитам и оставих слушалката.

Следващия опит да поговоря с него направих, когато до забавянето оставаха няколко минути. Срам ме е да призная, но ме владееше безчувствено любопитство — ще се промени ли Дима преди... С една дума, исках да проверя ще бъде ли също така сдържан, както и по време на последния ни разговор, или близкият край на полета ще го направи малко по-разговорчив. Вдигнах слушалката и го повиках:

— Дима! Омон говори. Вземи слушалката.

Тогава в отговор чух:

— Слушай, позвъни ми след две минути! Радиото при теб работи ли? Включи го по-бързо!

Дима остави слушалката. Гласът му бе развълнуван и аз реших, че по радиото предават нещо за нас. Но „Маяк“ предаваше музика — когато го включих, чух затихващия дрезгав звук на синтезатор; програмата вече бе свършила и след няколко секунди настъпи тишина. После дойдоха сигналите за точно време, и аз разбрах, че в някоя си Москва сега е четиринайсет някакви си часа. Като почаках още малко, взех слушалката.

— Чу ли? — развълнувано попита Дима.

— Чух — казах аз. — Но само краят.

— Позна ли го?

— Не — казах аз.

— Това беше Пинк Флойд. „One of These Days“.

— Нима по молба на трудещите се? — учудих се аз.

— О, не — каза Дима. — Това е краят на програмата „Животът на науката“. От тавата „Meddle“. Чист ъндърграунд.

— Ти обичаш ли Пинк Флойд?

— Аз ли? Много. Имах ги всичките събрани. А ти какво мислиш за тях?

За пръв път чувах Дима да говори с толкова жив глас.

— Горедолу са добри — казах аз. — Но не всичко. Ето имат една плоча, на корицата е нарисувана крава.

— „Atom Heart Mother“ — каза Дима.

— Тя ми харесва. А помня и една друга — двойна, където те седят на двора, и на стената има картина със същия този двор, където те седят...

— „Ummagumma“.

— Може би. Това обаче според мен изобщо не е музика.

— Правилно! Лайно, а не музика! — изрева в слушалката нечий глас, и за няколко секунди ние млъкнахме.

— Не си прав — заговори накрая Дима, — не си. Там в края има нов запис на „Saucerful of Secrets“. Тембърът е друг, различен от „Nice Pair“. И вокалът. Гилмор пее.

Това аз не разбрах.

— А какво от „Atom Heart Mother“ ти харесва? — попита Дима.

— Знаеш ли, на втората страна има две песни. Едната е тиха, с китара, а втората с оркестър. Много красиво изсвирена. Там та-та-та-та-та-та-та там-тарам тра-та-та...

— Знам — каза Дима. — „Summer Sixty Eight“. А тихата е „If“.

— Може — казах аз. — А на теб коя плоча ти е любима?

— Знаеш ли, аз нямам любима плоча — надменно каза Дима. — На мен ми харесват не плочите, а музиката. Ето от „Meddle“, например, ми харесва първата. За ехото. Дори не мога да я слушам без сълзи. Прежеждал съм я с речник. Над гла-ва-та ал-ба-трос па-ра-рам па-ра-рам па-рам... And help me understand the best I can...

Дима преглътна и замълча.

— Добре знаеш английския — казах аз.

— В ракетната част вече ми го казваха. Замполитът ми го каза. Но не е там работата. Една от плочите така и не успях да я намеря. През последната отпуската специално ходих в Москва, четиристотин рубли бях взел. Обикалях, обикалях — никой дори не беше чувал за нея.

— А коя е тази плоча?

— Ти не я знаеш. Музика към филм. Нарича се „Забриски поинт“. Зи-ей-би-ар-ай-ес-кей-ай-и. „Zabriskie Point“.

— А — казах аз. — Че аз я имах. Само че не плочата, а запис на касета. Нищо особено... Дима, ти какво млъкна? Ей, Дима!

В слушалката дълго време нещо пукаше, а после Дима попита:

— На какво прилича?

— Ами как да ти обясня — замислих се аз. — Нали си слушал „Мор“

— Да. Само че не „Мор“, а „More“.

— Е, горе-долу такава е. Само че там не пеят. Обикновен саундтрек. Смятай, че ако си слушал „Мор“, значи и нея си я слушал. Типичен Флойд — саксофон, синтезатор. Втората стра...

Слушалката бипна, и всичко наоколо се изпълни от рева на Халмурадов:

— Ра, приемай! Какво дрънкате там като курви на пазар! Работа ли нямате? Да се приготви автоматиката за меко кацане!

— Готова е автоматиката — с досада отговори Дима.

— Тогава започвай ориентация на оста на спирачния двигател по лунния вертикал!

— Добре.

Аз погледнах през шпионките на лунохода и видях Луната. Тя вече беше съвсем близо — картината пред очите ми щеше да напомня петлюоровско знаме^[1], ако горната част не беше черна, а синя. Зазвъня телефонът. Вдигнах слушалката, но отново се оказа Халмурадов.

— Внимание! На „три“ ще се включи спирачният двигател по команда от радиовисотомера.

— Разбрано — отвърна Дима.

— Едно... Две...

Аз пуснах слушалката.

Двигателят се включи. Той работеше с прекъсвания, а след двадесетина минути изведнъж нещо ме хвърли с рамо към стената,

после с гръб към тавана, и всичко наоколо се затресе от непоносим грохот; разбрах, че Дима е прекрачил в безсмъртието, без да се сбогува. Но не почувствах обида — ако не се смята последния ни разговор, той винаги беше мълчалив и неприветлив, а и кой знае защо ми се струваше, че докато е седял по цели дни в гондолата на своята междуконтинентална балистична ркета, той е осъзнал нещо особено, нещо, което завинаги го е лишило от необходимостта да поздравява и да се сбогува.

Не забелязах момента на кацането. Друсането и грохотът внезапно престанаха, и поглеждайки в шпионките, аз видях също такава тъмнина, както и преди старта. Отначало помислих, че се е случило нещо неочаквано, но после се сетих, че по план трябваше да се приземя в лунната нощ.

Известно време чаках, без да знам какво, а после иззвъня телефонът.

— Халмурадов — каза гласът. — Всичко наред ли е?

— Тъй вярно, другарю полковник.

— Сега ще заработи телеметрията — каза той, — ще се спуснат направляващите. Ще слезеш на повърхността и ще доложиш. Само че дръж спирачката, разбра ли?

И добави тихо, отмествайки слушалката от ухото си:

— Ан-де-храунд. Курвенска история.

Луноходът се разклати, и отвън се чу глух удар.

— Напред — каза Халмурадов.

Това навярно беше най-трудната част от задачата ми — трябваше да слеза от спускаемия апарат по две тесни направляващи, които се опираха на лунната повърхност. Направляващите имаха специални улеи, в които влизаха колелата на лунохода, затова да се излезе от тях беше невъзможно, но оставаше опасността, че една от направляващите ще попадне на някой камък, и тогава луноходът, слизайки към грунта, може да се наклони и обърне. Като завъртях педалите няколко пъти, усетих, че масивната машина се наклони напред и върви сама. Натиснах спирачката, но инерцията се оказа по-силна и луноходът се повлече надолу; изведнъж нещо издрънча, контрата поддаде и краката ми със страшна скорост завъртяха педалите назад; луноходът

неудържимо се затъркаля напред, наклони се и застана равно, на всичките си осем колела.

Аз бях на Луната. Но по този повод не изпитах никакви емоции; мислех единствено как да поставя на място отлетялата настрани верига. Когато това накрая ми се удаде, иззвъня телефонът. Беше началникът на полета. Гласът му беше официален и тържествен.

— Другарю Кривомазов! От името на целия преподавателски състав, присъстващ сега в ГлавЦУП, ви поздравявам за мекото кацане на съветската автоматична станция „Луна-17б“ на Луната!

Чу се ръкопляскане и аз разбрах, че отварят шампанско. После долетя музика — това беше някакъв марш; той се чуваше едва-едва, и почти се заглушаваше от пукота в слушалката.

[1] Знамето на украинския хетман Петлюра (1918) — небесносиньо и жълто. Същото е и днешното знаме на Украйна. ↑

Всичките ми детски мечти за бъдещето бяха родени от леката тъга, свойствена за онези отделени от целия останал живот вечери, когато лежиш в тревата до остатъците от нечий чужд огън, до теб се търкаля велосипедът, на запад още се виждат лилавите ивици от току-що залязлото слънце, а на изток вече изгряват първите звезди.

Бях видял и изпитал малко неща, но много от тях ми харесваха, и винаги смятах, че полетът на Луната ще събере в себе си всичко, покрай което съм минал, надявайки се да го срещна после, окончателно и завинаги; откъде можех да знам, че човек винаги вижда най-хубавото в живота сякаш с крайчеца на очите си? В детството си често си представях извънземни пейзажи — залети от мъртва светлина, изровени от кратери каменни равнини; далечни остри планини, черно небе, в което като огромна главня пламти слънцето и блестят звезди; представях си космически прах с многометрова дебелина, представях си камъните, неподвижно лежащи на лунната повърхност много милиарди години — кой знае защо, страшно ме впечатляваше мисълта, че един камък може да престои на едно и също място толкова години, а аз изведнъж ще се наведа и ще го хвана с дебелия пръст на скафандъра. Мислех си как, вдигайки глава, ще видя синьото кълбо на Земята, наподобяващо леко изкривен от насълзените стъкла на противогаса училищен глобус, и тази най-висша секунда в живота ми ще ме свърже с всички онези моменти, в които ми се е струвало, че стоя на прага на нещо чудесно и непостижимо.

На практика Луната се оказа тясно пространство, черно и задушно, където само рядко светваше мъждивата електрическа крушка; тя бе неизменната тъмнина зад безполезните лещи на шпионките и неспокойният неудобен сън в сгърчена поза, с глава, опряна в лежащите на кормилото ръце.

Движех се бавно, по пет километра на ден, и въобще не можех да си представя как изглежда окръжаващият ме свят. Макар че сигурно това царство на вечната тъмнина изобщо не изглеждале никак —

освен мен тук нямаше хора, за които нещо може да изглежда някак, а фаровете не включвах, за да не изтощавам акумулатора. Грунтът под мен очевидно беше равна плоскост — машината вървеше гладко. Но кормилото изобщо не можеше да се завърти — явно се беше заклинило при кацането, тъй че ми оставаше само да въртя педалите. Страшно неудобна за ползване беше тоалетната — дотолкова, че предпочитих да търпя до последно, както някога, през тихия час в детската градина. Но все пак моят път към космоса беше толкова дълъг, че не позволявах да ме завладеят мрачни мисли и дори бях щастлив.

Минаваха часове и дни; аз спирах само за да отпусна глава на кормилото и да заспя. Консервите със свинско бавно се привършваха, водата в бидона оставаше все по-малко и по-малко; всяка вечер аз удължавах с един сантиметър червената линия на картата, висяща пред очите ми, и тя все повече се приближаваше до малкото черно кръгче, след което вече не трябваше да ме има. Кръгчето приличаше на означение на станция на метрото; това, че то нямаше никакво название, много ме дразнеше, и аз написах отстрани на него „Zabriskie Point“.

Стискайки с дясната ръка в джоба на ватенката никелираното топче, вече цял час се вглеждах в етикета с надпис „Велика стена“. Явяваха ми се топлият ветрове над полетата в далечен Китай, и упорито звънящият телефон на пода малко ме интересуваше, но все пак след известно време вдигнах слушалката.

— Ра, приемай! Защо не отговаряш? Защо лампата свети? Защо стоим на място? Тук виждам всичко по телеметрията.

— Почивам си, другарю началник на полета.

— Доложи показанията на брояча!

Аз погледнах към малкото стоманено цилиндърче с цифри в прозорчето.

— Трийсет и два километра и седемстотин метра.

— Сега изгаси светлината и слушай. Тук ние гледаме по картата — сега тъкмо се приближаваш.

В гърдите ми нещо отекна, макар да знаех, че до черното кръгче, което ме гледаше като дуло от картата, е още далеч.

— Къде?

- Към спускаемия модул на „Луна-17Б“.
- Но нали аз съм „Луна-17Б“ — казах аз.
- Е, и какво. Те също.

Като че ли той пак беше пиян. Но аз разбрах за какво говори. Това беше експедиция за доставка на лунен грунт; на Луната тогава се спуснаха двама космонавти, Пасюк Драч и Зураб Парцвания. Те носеха със себе си малка ракета, с която пратиha към Земята петстотин грама грунт; след това живяха на лунната повърхност минута и половина и се застреляха.

— Внимание, Омон! — заговори началникът на полета. — Сега бъди внимателен. Намали скоростта и включи фаровете.

Аз щракнах тумблера и се залепих до черните лещи на шпионките. Заради оптичешките изкривявания ми се струваше, че тъмнината около лунохода се затваря в свод и продължава напред като безкраен тунел. Ясно различавах само малък участък от каменната повърхност, неравна и грапава — това очевидно беше дремен базалт; на всеки метър — метър и половина перпендикулярно на линията на движение над грунта се издигаха ниски продълговати издатини, силно наподобяващи пясъчни хълмове в пустинята; странното бе, че те изобщо не се усещаха при движението.

— Е? — раздаде се в слушалката.

— Нищо не се вижда — казах аз.

— Изключи фаровете и напред. Не бързай.

Пътувах още към четирийсет минути. А после луноходът се натъкна на нещо. Аз взех слушалката.

— Земя, приемай. Тук има нещо.

— Включи фаровете.

Право в центъра на полезрението ми лежаха две ръце в черни кожени ръкавици; разперените пръсти на едната покриваха дръжката на някаква лопатка, в която още стоеше малко пясък, примесен с дребни камъни, а в лявата бе стиснат слабо проблясващ „Макаров“. Между ръцете се виждаше нещо тъмно. Като се вгледах, аз различих вдигнатата яка на офицерския пилотски комбинезон и стърчащия над нея връх на ушанката; раменете и част от главата на лежащия бяха закрити от колелата на лунохода.

— Е какво, Омон? — въздъхна в ухото ми слушалката.

Накратко описах какво виждам пред очите си.

— А пагоните, пагоните какви са?

— Не се виждат.

— Отстъпи половин метър назад.

— Луноходът не върви назад — казах аз. — Крачна спирачка.

— Да му е... Казвах на главния конструктор — промърмори началникът на полета. — Както се казва, ако знаех къде ще падна, щях сено да си постеля. Мислех си кой ли е той — Зура или Паша. Зура беше капитан, а Паша — майор. Добре, изключвай фаровете, че акумулаторите ще се изтощят.

— Слушам — казах аз, но преди да изпълня заповедта, погледнах още веднъж неподвижната ръка и ватения край на ушанката. Известно време не можех да помръдна от мястото, но после стиснах зъби и натиснах педалите с всичка сила. Луноходът тръгна нагоре, а след секунда надолу.

— Напред — каза сменилият началника на полета Халмурадов. — Изоставаш от графика.

Аз пестях енергията и прекарвах почти цялото време в пълна тъмнина, въртейки в изстъпление педалите, и включвах светлината само за няколко секунди, за да сверя движението си с компаса, макар че това нямаше никакъв смисъл, понеже кормилото тъй или иначе не работеше. Но Земята заповядваше така. Трудно е да се опише това усещане — тъмнина, горещо тясно пространство, капеща от челото пот, леко поклащане — навярно нещо подобно изпитва плодът в майчината утроба.

Аз осъзнавах, че съм на Луната. Но огромното разстояние, което ме отделяше от Земята, за мен бе чиста абстракция. Струваше ми се, че хората, с които говоря по телефона, се намират някъде наблизо — не защото гласовете им се чуваха ясно в слушалката, а защото не си представях как свързващите ни служебни отношения и лични чувства — нещо свършено нематериално — могат да се разтегнат на няколкостотин хиляди километра. Но най-странното беше, че със същото разстояние се удължиха и спомените, свързващи ме с детството.

Когато ходех на училище, обикновено прекарвах лятото в едно село в Подмосковието, стоящо край шосето. По-голямата част от времето си прекарвах на седлото на велосипеда, и понякога за един ден минавах по трийсет-четирийсет километра. Велосипедът беше зле регулиран — кормилото бе прекалено ниско и се налагаше силно да се навеждам над него — така, както и в лунохода. И ето сега, сигурно заради това, че тялото ми отдавна бе заело същата поза, почнаха да ми се привиждат леки халюцинации. Аз някак се забравях, заспивах наяве — в тъмнината това беше особено лесно — и ми се струваше, че виждам под себе си сянка върху бягащия назад асфалт, виждам белия разделителен пунктир в центъра на шосето и вдишвам миришещия на изгорели газове въздух. Почваше да ми се струва, че чувам рева на носещите се покрай мен камиони и шумоленето на гумите по асфалта — и чак поредният сеанс за връзка ме връщаше обратно. Но после аз отново изпадах от лунната реалност, пренасях се на подмосковското шосе и разбирах колко много са значили за мен прекараните там часове.

Веднъж на връзка с мен излезе другарят Кондратиев и започна да декламира стихове за Луната. Аз не знаех как по-вежливо да го помоля да спре, но изведнъж той почна да чете стихотворение, което още от първите редове ми заприлича на фотография на моята душа.

*— Мы с тобою так верили в связь бытия,
Но теперь я оглядываюсь, и удивительно —
До чего ты мне кажешься, юность моя,
По цветам не моей, ни черта не действительной.*

*Если вдуматься, это — сиянье Луны
Между мной и тобой, между мелью и тонущим,
Или вижу столбы и тебя со спины,
Как ты прямо к Луне на своем полуночном.*

Ты давно уж...

Аз тихо изхлипах, и другарят Кондратиев веднага спря.
— А нататък? — попитах аз.

— Забравих го — каза другарят Кондратиев. — Направо ми излезе от главата.

Не му повярвах, но знаех, че е безполезно да споря или да го моля.

— За какво мислиш сега? — попита той.

— Ами за нищо — отговорих аз.

— Не е така — каза той. — Непременно в главата ти се върти някаква мисъл. Вярно, разкажи.

— Ами често си спомням детството — неохотно казах аз. — Как карах велосипед. Много приличаше на сега. И досега не мога да разбера — нали карах велосипед, и кормилото беше такова ниско, и сякаш отпред беше светло, и един свеж вятър...

Аз замълчах.

— Е? Какво не разбираш?

— Нали сякаш пътувах към канала... Че къде тогава съм аз...

Другарят Кондратиев мълча минута-две, а после тихо остави слушалката.

Аз включих „Маяк“ — между другото не вярвах много, че това е „Маяк“, макар да ме уверяваха в това на всеки две минути.

— Седем сина е дала на Родината Мария Ивановна Плахута от село Малий Перехват — заговори носещият се над работното пладне на далечна Русия женски глас, — двама от тях, Иван Плахута и Василий Плахута, сега служат в армията, в танковите войски на МВР. Те молят да поздравим тяхната майка с шеговитата песен „Самовар“. Изпълняваме вашата молба, момчета. Мария Ивановна, за вас днес пее народният зевзек на СССР Артъом Плахута, който откликна на молбата ни с голямо удоволствие, тъй като самият той осем години преди братята си се уволни като старши сержант.

Зазвънтяха дайрета; два или три пъти се строшиха чинии, и изпълнен с чувства глас, натъртвайки на буквата „р“, запя:

— *Ух го-ряч кипя-кипяток!*

Аз хвърлих слушалката. От тези думи усетих как изтръпвам. Спомних си побелялата глава на Дима и кравата от обложката на „Atom Heart Mother“, и по гърба ми полазиха бавни тръпки. Минута

или две аз изчаках, а после, решавайки, че песента вече е свършила, завъртях черното копче. За момент беше тихо, а после притаилият се за секунда баритон гръмна в лицето ми:

— *Угощ-щали гадов чаем
И водицей огневой!*

Този път аз дълго изчаках, и когато отново включих приемника, говореше водещата:

— ...йде да си спомним за нашите космонавти и за всички останали, чийто земен труд прави възможна небесната им вахта. За тях днес...

Изведнъж аз се отдръпнах в мислите си, по-точно — направо пропаднах в една от тях като под лед, и започнах отново да чувам чак след няколко минути, когато тежкият хор на далечните басове вече слагаше последните тухли в монументалното здание на новата песен. Но независимо от това, че напълно се бях изключил от реалността, аз автоматично продължавах да натискам педалите, държейки силно настрани дясното си коляно — така по-слабо се усещаше мазола, който вече бях успял да си протрия.

Ето какво ме порази.

Ако сега, затваряйки очи, аз се озовавам — колкото изобщо човек може да се озове някъде — на призрачното подмосковско шосе, и несъществуващият асфалт, листа и слънце пред затворените ми очи ставаха за мен толкова реални, сякаш наистина се спусках по склона на любимата си втора скорост; ако, забравяйки за *Zabriskie Point*, до който ми оставаше съвсем малко, аз все пак за няколко секунди бях щастлив — не значи ли това, ще още тогава, в детството, когато съм бил просто неотделима част от потъналия в лятното си щастие свят, когато наистина се носех на велосипеда напред по асфалтовата ивица, срещу вятъра и слънцето, без изобщо да се интересувам какво ме чака занапред — не значеше ли това, че още тогава аз всъщност съм пътувал по черната и мъртва повърхност на Луната, виждайки само това, което прониква в съзнанието през кривите шпионки на съгъстващия се около мен луноход?

— Прощай, ячменный колос
Уходим завтра в космос
В районе окна
Товарищ Луна
Во всем черном небе одна...

„Социализмът — това е строй на цивилизовани кооператори начело с чудовищния Распутин, който се копира и фотографира не само от големи групи колективни пропагандисти и агитатори, но и от колективни организатори, различаващи се по своето място в исторически наложилата се система за използване на аеропланите срещу нуждите и бедствията на ниско летящата конница, която умира, загива, но е също така неизчерпаема, както трябва да реорганизираме Рабкрин.“^[1]

Над текста, напечатан със златни букви, стоеше картоф със златен остробрад профил и полукръглата дума „ЛЕНИН“, обградена от две маслинови клончета от станиол. Аз често минавах покрай това място, но наоколо винаги имаше хора, а пред тях не се решавах да се приближа повече. Огледах внимателно цялата конструкция: това беше доста голямо, висок около метър табло, покрито с тъмнорвено кадифе. То висеше на стената на два възела, а от другата страна се държеше плътно до стената от малка кукичка. Огледах се. Тихият час още не беше свършил и в коридора нямаше никой. Приблжих се към прозореца — алеята към столовата беше пуста, само от далечния край към мен бавно пълзяха два лунохода, в които аз познах дружинните Юра и Лена. Цареше тишина, само от първия етаж се носеше тихото почукване на топчето по масата за тенис — мисълта за това, че някои имат право да играят тенис на маса по време на тихия час, ме изпълни с меланхолия. Като отместих кукичката, аз дръпнах таблото към себе си. Показа се квадрат от стената, в центъра на който имаше изключвател, боядисан със златиста боя. Усещайки как нещо все по-силно ме боде под лъжичката, аз протегнах ръка и го дръпнах нагоре.

Раздаде се звън, и без още да разбирам какво е това, аз почувствах, че съм направил с окръжаващия свят и със самия себе си нещо страшно. Звънът прозвуча отново, по-силно, и изведнъж се изясни, че изключвателят, отворената малиновочервена вратичка и целият коридор, в който стоя — всичко това не е истинско, тъй като

всъщност не стоя до стената с изключвателя, а седя в сгърчена и неудобна поза в някакво безкрайно тясно място. Извън се още веднъж, и около мен за няколко секунди се сгъсти луноходът. Още един звън, и в съзнанието ми блесна мисълта за това, че вчера, преди да облегна глава на кормилото, доведох червената линия на картата точно до черното кръгче с надпис „Zabriskie Point“.

Звънеше телефонът.

— Наспа ли се, мъдурко? — прогърмя в слушалката гласът на полковник Халмурадов.

— Ти си мъдурко — казах аз, внезапно озлобявайки се.

Халмурадов се заля от заразителен смях — разбрах, че той изобщо не се обиди.

— Тук аз пак седя сам, в ЦУП-а. Нашите заминаха в Япония, да се договарят за съвместния полет. Имаш поздрав от Пхадзер Владиленович, яд го беше, че не успяхте да се сбогувате — всичко се реши в последния момент. А аз заради теб останах тук. Какво, ще слагаш ли днес вимпел-радиобуя? Свършиха мъките, а? Радваш ли се?

Аз мълчах.

— Ама ти сърдиш ли ми се, а? Омон? Дето тогава те нарекох козел? Остави. Тогава ти целия ЦУП беше хвърлил в паника, едва не се наложи да отменим полета — каза Халмурадов и за момент замълча. — Ама ти наистина си като жена... Мъж ли си или не? Още повече какъв ден е днес. Спомни си само.

— Помня — казах аз.

— Загърни се колкото можеш по-плътно — загрижено почна Халмурадов, — особено ватенката на гърлото. На лицето...

— Знам го не по-зле от вас — прекъснах го аз.

— ...отначало очилата, после намотай шала, а чак след него — ушанката. Непременно я завържи под брадата. Ръкавиците. Ръкавите и ботушите ги превържи с канап — с вакуума шега не бива. Това ще ти стигне за три минути. Разбра ли всичко?

— Разбрах.

— Не разбрах, а „тъй вярно“. Като се приготвиш, доложи ми.

Казват, че в последните минути на живота си човек го вижда целия, като на забързана, пусната обратно лента. Не знам. С мен нищо подобно не стана, колкото и да се опитвах. Вместо това аз отчетливо, в детайли, си представих Ландратов в Япония — как върви по

слънчевата утринна улица, обут в скъпи новички маратонки, усмихва се и навярно дори не си спомня върху какво ги е обул току-що. Представих си и останалите — началникът на полета, превърнал се във възрастен интелгент с костюм-тройка, и другарят Кондратиев, даващ сложно интервю на кореспондента на програма „Време“. Но нито една мисъл за самия мен не мина през главата ми. За да се успокоя, аз включих „Маяк“ и послушах тихата песен за огньовете, които горят там далеч зад реката, за наведената глава, пронизаното сърце и белогвардейците, които нямат какво да губят, освен веригите си. Спомних си как много отдавна в детството пълзах с противогаз по линолеума, нечуто припявайки на далечния високоговорител, и с тих глас запях:

— По бе-ло-гвардей-ски-те вериги!

Изведнъж радиото се изключи и зазвъня телефонът.

— Какво — попита Халмурадов, — готов ли си?

— Още не — отвърнах аз. — Закъде да бързам?

— Ей че си мъчен бе, момче — каза Халмурадов, — вярно, в личното ти дело пишеше, че в детството си нямал приятели, освен оня умник, дето го разстреляхме. Не мислиш ли и за другите понякога? Че аз пак ще закъснея за тенис.

Кой знае защо мисълта, че Халмурадов с бели шорти върху дебелите си крака съвсем скоро ще стои на корта в Лужники и ще удря топката по асфалта, а в това време мен вече няма да ме има, ми се стори невероятно обидна — не заради някаква завист към него, а защото изведнъж с пронизваща яснота си спомних един слънчев септемврийски ден в Лужники, още в училищни времена. Но после разбрах, че когато вече няма да ме има мен, Халмурадов и Лужники също няма да ги има, и тази мисъл разсея меланхолията, която бях донесъл със себе си от съня.

— За другите? Кои още други? — тихо попитах аз. — Впрочем вие вървете, аз сам ще се справя.

— Зарежи това.

— Наистина, вървете.

— Стига, стига — сериозно каза Халмурадов. — Трябва да закрия акта, да регистрирам сигнала от Луната, да запиша московското време. Ти по-добре давай по-бързо.

— А Ландратов също ли е в Япония? — попитах изведнъж аз.

— Защо питаш? — подозрително проговори Халмурадов.

— Просто така. Спомних си за него.

— А защо си спомни? Кажи, а?

— Ами така — отвърнах аз. — Спомних си как танцуваше „Калинка“ на випускния изпит.

— Разбрах. Ей, Ландратов, в Япония ли си? Тук питат за теб.

Чу се смях и хлъзгаво скърцане от стискащите слушалката пръсти.

— Тук е — каза накрая Халмурадов. — Предава ти привет.

— На него също. Е добре, време е вече.

— Като бутнеш люка — бързо започна Халмурадов, повтаряйки известната ми наизуст инструкция — веднага се хвани за кормилото, да не те издуха въздухът. После вдишай от кислородната маска през шала и излизай. Мини петнайсет крачки по посока на движението, измъкни вимпел-радиобуя, постави го и го включи. Само гледай да го отнесеш по-надалеч, иначе луноходът ще екранира сигнала... Е, а после... Пистолет с един патрон ти дадохме, а при нас в отряда на космонавтите никога не е имало страхливци.

Оставих слушалката. Телефонът иззвъня отново, но не му обръщах никакво внимание. За секунда в мен се появи мисълта да не включа вимпел-радиобуя, за да седи тази гадина Халмурадов цял ден в ЦУП-а, а после и да получи някакво партийно наказание, но си спомних Съома Аникин и неговите думи за това, че непременно трябва да долетя и да довърша всичко. Да предам момчетата от първата и втората степен, а и мълчаливия Дима от лунния модул, аз не можех; те бяха умрели, за да стигна аз дотук, и пред лицето на светлите им кратки съдби моята злоба към Халмурадов ми се стори дребна и срамна. И когато разбрах, че сега, след няколко секунди, ще се овладее и ще направя всичко както трябва, телефонът млъкна.

Започнах да се стягам и след половин час бях готов. Запуших плътно ушите и ноздрите си със специални хидрокомпенсационни тампони от омаслен памук, проверих дрехите си — всичко беше плътно закопчано, затъкнато и завързано; наистина гумата на мотоциклетните очила бе прекалено тясна и те се бяха впили в лицето ми, но не се захванах с тях — все едно, трябваше да ги изтърпя за съвсем кратко време. Взех лежащия на лавицата кобур, измъкнах от него пистолета и го пхнах в джоба на ватенката. Прехвърлих торбата

с вимпел-радиобуя на лявото си рамо и тъкмо да вдигна слушалката, но се сетих, че вече съм си запушил ушите с памук; пък и не ми се щеше особено да хвърлям последните мигове от живота си за разговори с Халмурадов. Спомних си последния разговор с Дима и помислих, че съм постъпил правилно, като го излъгах за „Zabriskie Point“. Тежко е да си отидеш от света, в който оставяш някаква тайна.

Въздъгнах, като преди скок във вода, и се хванах за работа.

За дългите часове на тренировки тялото ми толкова добре бе запомнило какво трябва да прави, че не се спрях нито веднъж, макар че ми се наложи да работя в почти пълна тъмнина, тъй като акумулаторът се бе изтощил до такава степен, че крушката вече не даваше светлина — виждаше се само червеното червейче на спиралата. Отначало трябваше да развия пет винта по обиколката на люка. Когато последния винт иззвънтя на пода, напипах на стената стъкленото прозорче за аварийно изхвърляне на люка и силно ударих по стъклото с последната консерва „Велика стена“. Стъклото се счупи. Вмъкнах дланта си в прозорчето, хванах пръстена на пиропатрона и го дръпнах към себе си. Пиропатронът бе направен от взривател на граната „Ф-1“, сработваше със закъснение от три секунди, и това време тъкмо ми стигна да се хвана за кормилото и да наведе глава възможно по-надолу. После над главата ми се чу гръм, и нещо така ме люшна, че едва не ме изхвърли от седлото, но аз се задържах. Мина половин секунда и вдигнах глава. Над мен беше бездънната тъмнина на открития космос. Между него и мен стоеше само тънкият плексиглас на мотоциклетните очила. Наоколо цареше абсолютен мрак. Наведох се, дълбоко вдишах от отвора на кислородната маска, тремаво се прекатурих през борда, станах на крака и тръгнах напред — всяка крачка ми се удаваше с цената на невероятни усилия заради страшната болка в гърба, който бях изправил за пръв път от близо месец. Да вървя цели петнайсет крачки не ми се искаше; аз се отпуснах на коляно, разхлабих ремъка на торбата с вимпел-радиобуя и го задържах навън — той се закачи за ръчката и никак не искаше да излиза. Ставаше все по-сложно да задържам въздуха в дробовете си, и за един кратък момент изпаднах в паника — стори ми се, че ей сега ще умра, без да изпълня това, за което съм тук. Но в следващия момент торбата се смъкна, аз пуснах радиовимпела на невидимата повърхност на Луната и завъртях ръчката. В ефира полетяха закодираните думи „Ленин“, „СССР“ и

„МИР“, повтаряни на всеки три секунди, а на корпуса блесна мъничка червена лампа, която освети изображението на плаващото през пшеничните класове земно кълбо — и тук аз за пръв път в живота си забелязах, че гербът на моята Родина изобразява изглед на Земята от Луната.

Въздухът напираше да излезе от дробовете ми, и аз знаех, че след няколко секунди ще го издишам и с обгорена уста ще глътна пустотата. Замахнах и хвърлих колкото се може по-далеч никелираното топче. Време беше да умирам. Измъкнах пистолета от джоба, насочих го към слепоочието си и опитах да си спомня главното в своето кратко съществуване, но в главата ми не идваше нищо, освен историята на Марат Попадия, разказана от неговия баща. Стори ми се нелепо и обидно, че ще умра с тази мисъл, нямаща никакво отношение към мен, и се опитах да мисля за друго, но не можах; пред очите ми застана зимната поляна, седящите в храстите егери, двата мечока, вървящи с рев към ловците — и натискайки спусъка, аз изведнъж с несъмнена яснота разбрах, че Кисинджър е знаел. Пистолетът засече, но и без него вече всичко бе ясно; пред очите ми заплуваха ярки спасителни кръгове, аз опитах да се хвана за един от тях, не го улучих и паднах на ледения и черен лунен базалт.

В бузата ми се беше впил остър камък — заради шала той не се усещаше особено, но все пак беше неприятно. Аз се повдигнах на лакът и се огледах. Наоколо не се виждаше нищо. Носът ме сърбеше; кихнах, и един от тампоните излетя от носа ми. Тогава свалих от главата си шала, очилата и ушанката, после извадих от ушите и носа набъбналите памучни тампони. Нищо не се чуваше, затова пък се усещаше явна миризма на плесен. Беше влажно и въпреки ватенката — студено.

Надигнах се, размахвах ръце наоколо, вдигнах ги пред себе си и тръгнах напред. Почти веднага се спънах в нещо, но запазих равновесие. След няколко крачки пръстите ми опряха в стена; върху нея напипах дебели увиснали кабели, полепнали с някакъв гаден пух. Обърнах се и тръгнах на другата страна; сега вървах по-внимателно, високо вдигайки крака, но след няколко крачки се спънах отново. После пред ръцете ми отново се изправи стена с висящи по нея кабели.

Тогава забелязах на пет метра от себе си малката червена лампичка, осветяваща металния петоъгълник, и си спомних всичко.

Така и не успях обаче да осъзная спомените и да помисля нещо по този повод — далеч отдясно нещо присветна, аз обърнах глава, инстинктивно закрих с ръка лицето си и през пръстите видях простиращия се напред тунел, в края на който заблестя ярка светлина, осветяваща гъсто покритите с кабели стени и събиращите се в точка релси.

Като се обърнах, видях стоящия на релсите луноход, върху който падаше моята черна дълга сянка (неизвестният оформител гъсто го бе изрисувал със звезди и едри букви „СССР“) и се дръпнах към него, прикривайки се от плаващия към мен над релсите ослепителен огън, който, незнайно защо, изведнъж ми напомни залязващото слънце. Нещо издрънча в борда на лунохода, и в същата секунда долетя силен гръм; разбрах, че по мен стрелят, и се хвърлих зад лунохода. В борда му отново издрънча куршум, и няколко секунди той кънтеше като погребална камбана. Дочу се лекото тракане на колела, после се разнесе още един изстрел, и тракането на колелата утихна.

— Ей, Кривомазов! — загърмя нечовешки силен глас. — Излизай с вдигнати ръце, кучи сине! Дадох ти орден!

Внимателно надникнах иззад лунохода: на петдесетина метра от мен на релсите стоеше малка дрезина с ослепително светец фар, пред която на широко разкрачените си крака се поклащаше човек с мегафон в лявата ръка и пистолет в дясната. Той вдигна оръжието си: прогърмя изстрел, и рикоширалият няколко пъти куршум изсвистя под тавана. Аз скрих главата си.

— Излизай, гад!

Гласът ми беше познат, но не можех да разбера откъде.

— Две!

Той стреля още веднъж и улучи корпуса на лунохода.

— Три!

Аз отново надникнах внимателно и видях как той остави мегафона на дрезината, вдигна ръце настрани и с бавен тръс затича по траверсите към лунохода. Като се приближи, чух как той бръмчи с уста, изобразявайки рева на самолетни двигатели, и веднага го познах — това беше Ландратов. Искях да побягна в тунела, но разбрах, че щом той долети до лунохода, ще се окажа напълно беззащитен.

След като се поколебах за секунда, се наведох и се мушнах под ниското грапаво дъно.

Сега аз виждах само приближаващите се крака, които ловко, но някак извъртяно стъпваха по траверсите. Като че ли той нищо не бе забелязал. Приближавайки лунохода, той забръмча по друг начин, напрегнато, и разбрах, че прави вираж, заобикаляйки апарата отстрани. После ботушите му се мярнаха между ръждивите трамвайни колела, и тогава, неочаквано за самия мен, го сграбчих за краката. Когато пръстите ми се събраха около глезените му, аз едва не ги изпуснах от отвратителното усещане за почти пълна празнота в ботушите му. Той извика и падна; аз не разтворих ръце, и протезите под меката кожа неестествено се извърнаха. Аз ги завъртях още веднъж и се измъкнах изпод лунохода; когато се изправих, той вече пълзеше към лежащия между траверсите пистолет, отлетял при падането му. Оставаше ми не повече от секунда; аз хванах тежкия петоъгълник на вимпел-радиобуя и с все сила го стоварих върху жълтокосия ландратовски тил.

Чу се хрустене, и червената лампичка угасна.

Ландратовата ръчна дрезина бе доста по-лека от моя луноход и вървеше много по-бързо. Захранваният от голям акумулатор фар осветяваше кръглата галерия с опънати по нея кабели, покрити с някакви лепкави влакна, с каквито се покриват например въжетата, на които закачат разни неща в кухнята или столовата. Съдейки по всичко, тази галерия беше изоставен тунел на метрото; няколко пъти от нея се разклоняваха други тунели, също така черни и безжизнени, както този, по който пътувах. По траверсите понякога притичваха плъхове — някои от тях бяха с размерите на неголямо куче, но на мен, слава Богу, не ми обръщаха внимание. После отдясно изникна страничен тунел, също като предишните, но когато се приближих към него, дрезината така рязко се извъртя надясно, че аз паднах на релсите и силно ударих рамото си.

Оказа се, че стрелката, през която минах, е била в междинно положение — предните колела бяха преминали по релсите напред, а задните бяха завили надясно; в резултат дрезината се бе заклинила здраво. Разбрах, че нататък ще се наложи да вървя пеш в тъмнината, и бавно се помъкнах напред, съжалявайки, че не взех със себе си

ландратовия „Макаров“, макар че той, разбира се, едва ли би ме спасил от плъховете, ако те намислеха да ме нападнат.

Не успях да измина и петдесет метра, когато отпред се чу кучешки лай и викове. Аз се обърнах и побягнах назад. Зад гърба ми заблестяха светлини; като се обърнах, видях сивите тела на две овчарки, скачащи по траверсите пред преследвачите, единствената видима част от които бяха поклащащите се кръгове на фенерите. По мен не стреляха — сигурно, за да не улучат кучетата.

— Ето го! Белка! Стрелка! Дръжте го! — завика някой отзад.

Аз свих в страничния тунел и се понесох с максималната скорост, на която бях способен, високо подскачайки, за да не счупя краката си. Като настъпих някакъв плъх, едва не паднах, и изведнъж видях ярки и немигащи неземни звезди — те горяха отдясно; хвърлих се натам, натъкнах се на стена и се прехвърлих през нея, държейки се за кабелите и усещайки с гърба си носещите се към мен овчарки. Като се преметнах през ръба, паднах надолу и не се ударих само защото се врязах в нещо много меко, приличащо на покрито с полиетилен кресло. Прехвърлих се през него, вмъкнах се в прохода между редиците от разни кашони и сандъци и запълзях по него; няколко пъти се натъквах с ръце на покрити с полиетилен гърбове на столове и облегалки на дивани. После наоколо стана по-светло. Съвсем наблизко чух тих разговор и замрях. Пред мен беше задната част на някакъв шкаф — оргалитов лист с големи букви „Невка“. Отзад се носеше лай и викове, а после долетя усилен от мегафон глас:

— Прекратете! Тихо! Пряк ефир след две минути!

Кучетата продължаваха да лаят и нечий нагъл тенор почна да обяснява каква е работата, но мегафонът отново изрева:

— Изчезвайте на майната си от територията! Ще ви пратя на военен съд заедно с кучетата!

Лаят почна постепенно да стихва — очевидно отведоха кучетата. След още една минута се осмелих да надзърна иззад шкафа, зад който лежах.

В първия момент ми се стори, че съм попаднал в някакъв огромен древноримски планетариум. На много високия сводест таван проблясваше стъклото и ламарината на далечни звезди, включени примерно на една трета от мощността им. На четирийсет метра от мен стоеше релсов кран; на стрелата му, на четири метра от пода, се рееше

напомнящ по очертанията си на огромна бутилка кораб „Салют“ със стикован към него космически товарен кораб „Агдам Т-3“; корабът бе надянат на стрелата също като пластмасов модел на самолет — на крачето на поставката. Очевидно цялата конструкция бе прекалено тежка за единия кран, тъй като кърмата на товарния кораб се поддържаше от два или три опорни в пода дълги дирека; в полумрака те бяха различни, но когато съвсем близо до мен запалиха два прожектора, те станаха практически невидими, тъй като също като стената зад себе си бяха боядисани в черно и облепени с мъждукащи в светлината на лъчите късчета фолио.

Прожекторите бяха с поставени светофилтри и светлината им беше странна, мъртвобледа. Освен космическия кораб, който веднага започна да изглежда много правдоподобно, те осветяваха една телекамера с голям надпис „Samsung“, до която пушеха двама автоматчици, и дълга маса с микрофони, ядене и призрачно-прозрачни бутилки водка, наподобяващи забити в масата ледени висулки; зад нея седяха двама генерали, всеки от които приличаше по нещо на Генрих Боровик.

До нея стоеше малка масичка с микрофон, зад която седеше един цивилен. Зад гърба му имаше шперплатов лист с надпис „Време“ и рисунка на земното кълбо, над което под ъгъл излиташе петолъчна звезда с много дълги странични лъчи. Наведен над масата, един друг цивилен говореше нещо с човека зад микрофона.

— Дубъл три!

Не видях кой каза това. Вторият цивилен бързо притича до телекамерата и я завъртя по посока на масичката. Разнесе се звън, и човекът зад микрофона бавно и отчетливо заговори:

— Намираме се на предния край на съветската космическа наука, в един от филиалите на ЦУП. Седма година носят орбитална вахта космонавтите Армен Везиров и Джамбул Межелайтис. Този полет — най-дългият в историята — направи страната ни лидер в световната космонавтика. Символично е, че ние с оператора Николай Гордиенко се озовахме тук в деня, когато космонавтите изпълняват важна научна задача — точно след половин минута те ще излязат в открития космос с цел монтирането на астрофизичния модул „Квант“.

Целият бокс се озари от нежна и неясна светлина, аз вдигнах глава и видях, че лампичките на тавана светеха с пълна сила. Откри се

величествена панорама на звездното небе, към което вече толкова векове се стреми човек, създавайки пълни с красота, но така наивни легенди за забити в небесната твърд сребърни гвоздеи.

Откъм страната на „Салют“ се дочуха приглушени удари — таа се чува, когато леко бутат с рамо набъбналата от влагата врата на мазето, боейки се, че от прекалено силен удар тя ще събори стоящите зад нея буркани с извара. Накрая видях леко повдигналия се над повърхността на корпуса на космическия кораб капак на люка, и веднага от масата, зад която седеше човекът с микрофона, долетя:

— Внимание! Включваме пряк ефир!

Люкът бавно се отвори и над повърхността на космическия кораб се появи кръгъл сребрист шлем с къса антена. Всички на масата заръкопляскаха; след шлема се появиха рамене и сребристи ръце — те на първо време закрепиха предпазно въже към специалната щанга на корпуса на кораба; движенията им бяха много бавни и плавни, отработени по време на дългите тренировки в басейна. Накрая първият космонавт излезе в открития космос и се спря на няколко крачки от люка — помислих, че трябва немалко мъжество, за да стоиш така на четириметрова височина. Стори ми се, че един от генералите на масата гледа в моята посока, и скрих глава зад шкафа, а когато се реших отново да я покажа, вече и двамата космонавти стояха на повърхността на космическия кораб, ослепително бели на фона на черните космически далечини, обсипани с мъничките точки на звездите. В ръцете на единия от двамата имаше малък сандък. Това именно беше, както разбрах, астрофизичният модул „Квант“. Космонавтите бавно и някак подводно минаха по корпуса на кораба, спряха до високата мачта и доста бързо завинтиха към нея сандъка. После се обърнаха към телекамерата, плавно помахаха с ръце и със същите водолазни движения се върнаха до люка, в който изчезнаха поред.

Люкът се затвори, но аз още дълго гледах мъждукащите в невъобразимата далечина звезди — там, където бе разперило дългите си тънки ръце съзвездие то Лебед, колебаейки се на кого да отвори обятията си: на огромния — заел половината небе — Пегас, или на малката, но тъй трогателно ярка и чиста Лира.

В това време цивилният бързо и радостно говореше в микрофона си:

— По време на операцията в центъра за управление на полета настъпи тишина. Да си призная, и на мен дъхът ми спря, но всичко мина успешно. Не може да не се удивим на точните и гладки действия на космонавтите — явно не са минали напразно годините на тренировки и орбитална вахта. Монтираното днес научно оборудване...

Аз използвах обратно зад шкафа. Бях обзет от много странно състояние — чувствах апатия и безразличие към всичко ставащо наоколо. Ако сега бяха решили да ме хванат, едва ли бих опитал да бягам или да се съпротивлявам; единственото, което ми се искаше, беше да спя. По лунен навик положих глава на скръстените си ръце и заспах. През съня до мен достигна:

— Телевизионното предаване за работата в открития космос се водеше с помощта на камера, закрепена от бордовия инженер за панела на една от слънчевите батерии на основния блок.

Спах дълго — навярно около пет часа. Няколко пъти около мен започваха да местват нещо и да ругаят, после тънък женски глас поиска да сменят дивана, но аз дори не помръднах; може би просто сънувах това. Когато накрая дойдох на себе си, наоколо бе тихо. Внимателно се надигнах и погледнах иззад шкафа. Масата с микрофона беше празна, а телекамерата — покрита с бризент. Един прожектор осветяваше космическите кораби. Хора наоколо нямаше. Аз излязох иззад шкафа и се огледах: всичко си беше така, както и по време на предаването, само че сега забелязах на пода под космическия кораб доста голяма купчина нечистотии, гадно белеещи се хартийки и консервни кутии „Велика Стена“; пред очите ми там нещо тихо шляпна. Приближих се към масата, на която беше останала недопита водка и чинии с мезе; силно ми се прииска да пийна. Когато седнах, гърбът ми автоматично се огъна, приемайки велосипедна поза; с известно усилие се изправих, излях остатъка от водка — той стигна за две пълни чаши — и поред ги обърнах в устата си. Няколко секунди се поколебах дали да замезя с една от останалите в чинията мариновани гъби, но като видях омазаната със слюнка вилица, гнусливостта победи.

Спомних си своите другари по екипаж и си представих същата — или подобна — зала, на пода на която навярно още стоят

цинковите ковчези: четири запоени и един празен. Навярно момчетата в нещо бяха по-щастливи от мен, но все пак ме обхвана печал. После си помислих за Митек. Скоро нещо в главата ми зашумя, и се появи способност да мисля за сегашните събития. Но вместо да мисля за тях, аз си спомних своя последен ден на Земята, потъмняващия от дъжда паваж на Червения площад, количката на другаря Урчагин и случайното докосване на топлите му устни, шепнещи в ухото ми:

„Омон. Аз знам колко тежко е да загубиш приятел и да разбереш, че от самото детство ти си вървял към мига на безсмъртието рамо до рамо с хитър и опитен враг — не искам дори да произнасям името му на глас. Но все пак си спомни един разговор, на който присъствахме ти, аз и той. Той каза тогава: «Какво значение има с каква мисъл ще умре човек? Нали сме материалисти.» Помниш ли — тогава аз казах, че след смъртта си човек живее в плодовете на своя труд. Но тогава не казах едно друго нещо, най-важното. Запомни, Омон, макар че човек няма, разбира се, никаква душа, всяка душа е една цяла вселена. В това е диалектиката. И докато има поне една душа, в която нашето дело живее и побеждава, това дело няма да загине. Защото ще съществува цяла вселена, център на която ще стане всичко това...“

Той посочи с ръка площада, чийто паваж вече блестеше тъмно и страшно.

„А сега — главното, което трябва да запомниш, Омон. Сега ти няма да разбереш думите ми, но аз ти ги казвам за момента, който ще настъпи по-късно, когато вече няма да съм до теб. Слушай. Достатъчна е само една чиста и честна душа, за да излезе нашата страна на първо място в усвояването на космоса; достатъчна е една такава душа, за да се развее на далечната Луна знамето на победилия социализъм. Но една такава душа поне за един миг — е необходима, тъй като именно в нея ще се развее това знаме...“

Изведнъж усетих силна миризма на пот, обърнах се и моментално полетях на пода, съборен от стола със силен удар на юмрук с дебела гумена ръкавица.

Над мен стоеше космонавт в износен плъстен скафандър и шлем с червен надпис „СССР“. Той хвана една празна бутилка, разби я в края на масата и със счупеното парче в ръка замахна към мен, но аз успях да се изтъркалям настрани, скочих на крака и побягнах. Той се хвърли след мен — бягаше с бавни движения, но незнайно защо много

бързо, и това беше страшно. С крайчеца на очите си видях втория — той бързо слизаше по подпиращия корпуса на „Агдам Т-3“ черен ствол, съдирайки станиолените звезди. Дотичах до вратата, ударих я с рамо, но тя бе залостена. Тогава се хвърлих назад, измъкнах се от първия и се сблъсках с втория, който с размах ме ритна с обувката си с тежка магнитна подметка — целеше се в слабините, но улучи крака — а после се опита да ме бодне с острата си антена в корема. Отново ми се удаде да отскоча. Изведнъж разбрах, че съм изпил водката, която те са чакали може би няколко години, и се уплаших истински. Като се огледах наоколо, забелязах неголяма решетеста врата с червена мълния в триъгълник и надпис „Опасно“ и побягнах към нея.

Зад нея започваше много тесен коридор с кънтящ железен под. Пробягах по него към пет метра и чух зад себе си тежкото звънко дрънчене на магнитните пластини. Това ми придаде скорост и сила; аз завих зад ъгъла и видях къс коридор, завършващ с кръгъл вентилационен отвор с разкъсана решетка от жици, зад която се виждаше неподвижно ръждиво витло. Мислех да се връщам назад, но изведнъж се озовах толкова близко до преследвача си, че дори не го усетих като нещо цяло, а сякаш зафиксирах набор от несвързани едно с друго усещания: кълбо със забрало от плексиглас за бутилки и червени букви „СССР“, черен гумен юмрук със стърчащ над него малък прозрачен триъбец, страшно силна миризма на пот и майорски пагони върху боядисания със сребърен бронз скафандър. В следващия миг вече се гърчех във вентилационната шахта зад люка. Доста бързо се промъкнах между лопатите на огромния вентилатор, приличащ на корабен винт, но когато запълзях по продължаващия някъде далеч нагоре кладенец, ватенката ми се набра на топка, аз заседнах и се свих като плод в утробата. После отдолу нещо зашумоля, нещо се докосна до глезена ми, и аз с вик се хвърлих напред, за броени секунди се изкатерих още два метра и се вмъкнах в хоризонтално разклонение. То свършваше с кръгло прозорче, зад което се виждаше земното кълбо в мътната пелена на облаците; изхлипах и тръгнах срещу него.

През тънката пелена на сълзите Земята изглеждаше неясна и размита, и сякаш висеше в жълтеникавата пустота; от тази именно пустота аз гледах към приближаващата се повърхност, промъквайки се към нея, докато изведнъж стисналите ме стени не се раздалечиха и кафявият фаянс не полетя срещу мен.

— Ей! Човече!

Отворих очи. Над мен се беше навела жена с мръсна синя престилка; на пода до нея стоеше кофа, а в ръката ѝ имаше парцал.

— Лошо ли ти е? Какво търсиш тук?

Отместих погледа си — точно срещу мен на стената се виждаше кафява врата с надпис: „да се провери до 14.VII“. До нея висеше календар с голяма снимка на Земята и думите „За мирен Космос!“. Аз лежах в къс коридор с боядисани в синьо стени; наоколо имаше три или четири врати. Погледнах нагоре и видях в стената срещу календара черната дупка на вентилационния люк.

— А? — попитах аз.

— Пиян ли си, казвам, какво?

Държейки се за стената, аз станах на крака и се потърсих по коридора.

— Къде? — каза жената и ме обърна с рязко движение. Тръгнах на другата страна. Зад ъгъла започваше стръмно и доста дълго стълбище нагоре, завършващо с дървена врата; зад вратата се чуваше неясен шум.

— Хайде — побутна ме жената в гърба.

Изкачих се по стълбата, озърнах се — жената внимателно ме гледаше отдолу — бутнах вратата и се озовах в полутъмна ниша, където стояха няколко души с цивилни дрехи. Те не ми обърнаха особено внимание. Някъде отдалеч се носеше нарастващ шум, аз погледнах настрани и прочетох бронзовия надпис: „БИБЛИОТЕКА «В.И. ЛЕНИН»“.

Земята, изведнъж си помислих аз.

Излязох от нишата до стълбата и бавно се помъкнах по платформата към голямото огледало в края ѝ. Над огледалото мигаха страшните оранжеви знаци на времето, съобщаващи, че още не е вечер, но е минало достатъчно време, а последният влак е тръгнал преди малко повече от четири минути. От огледалото ме гледаше млад човек с отдавна небръсната четина; очите му бяха възпалени, а косата силно разрошена. Облечен бе в мръсна черна ватенка, на места омазана с вар, и имаше такъв вид, сякаш последната нощ бе спал дявол знае къде.

Впрочем именно така си беше. Към мен започна да се заглежда разхождащият се из залата милиционер с малки тъмни мустачки, и когато дойде влакът, аз без особени колебания се вмъкнах в отворилата се пред мен врата. Тя се затвори и влакът ме понесе към новия живот. Полетът продължава, помислих си аз. Половината лампи в лунохода не светеха, и от това светлината изглеждаше някак прокиснала. Аз седнах на пейката; седящата до мен жена рефлекторно сви краката си, отдръпна се и постави в освободилото се между нас пространство торба с продукти — там имаше няколко пакета ориз, една опаковка макаронени звездички и замразена кокошка в целофанов плик.

Трябваше обаче да реша накъде да поема. Вдигнах очи към схемата на маршрутите, висяща на стената до стоп-крана, и започнах да търся къде именно на червената линия се намирам.

[1] Безсмислена смесица от цитати на Ленин. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.